

UiO • Universitetet i Oslo

Greenser, penger, dokumenter og marginalisering

Venezuelanske migranter på Trinidad

Gaute Dalene Heldal

Masteroppgave i Sosialantropologi

30 Studiepoeng

Sosialantropologisk Institutt

Det Samfunnsvitenskapelige Fakultet

Våren 2022

© Gaute Dalene Heldal

2022

Grenser, penger, dokumenter og marginalisering: Venezuelanske migranter på Trinidad

Gaute Dalene Heldal

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

I denne avhandlingen utforsker jeg livene til venezuelanske migranter på den karibiske øya Trinidad. Det er estimert at det har kommet mellom 40.000-60.000 venezuelanere til Trinidad & Tobago i løpet av de siste årene. De reiser fra et Venezuela der hyperinflasjon, økonomisk og infrastrukturell kollaps, økende vold, kriminalitet og en politisk krise gjør livene deres svært vanskelige og som har drevet over 6 millioner mennesker ut av landet. Jeg bruke deler av oppgaven på å utforske situasjonen venezuelanerne migrerer fra for å bedre forstå deres aktuelle livssituasjoner Trinidad.

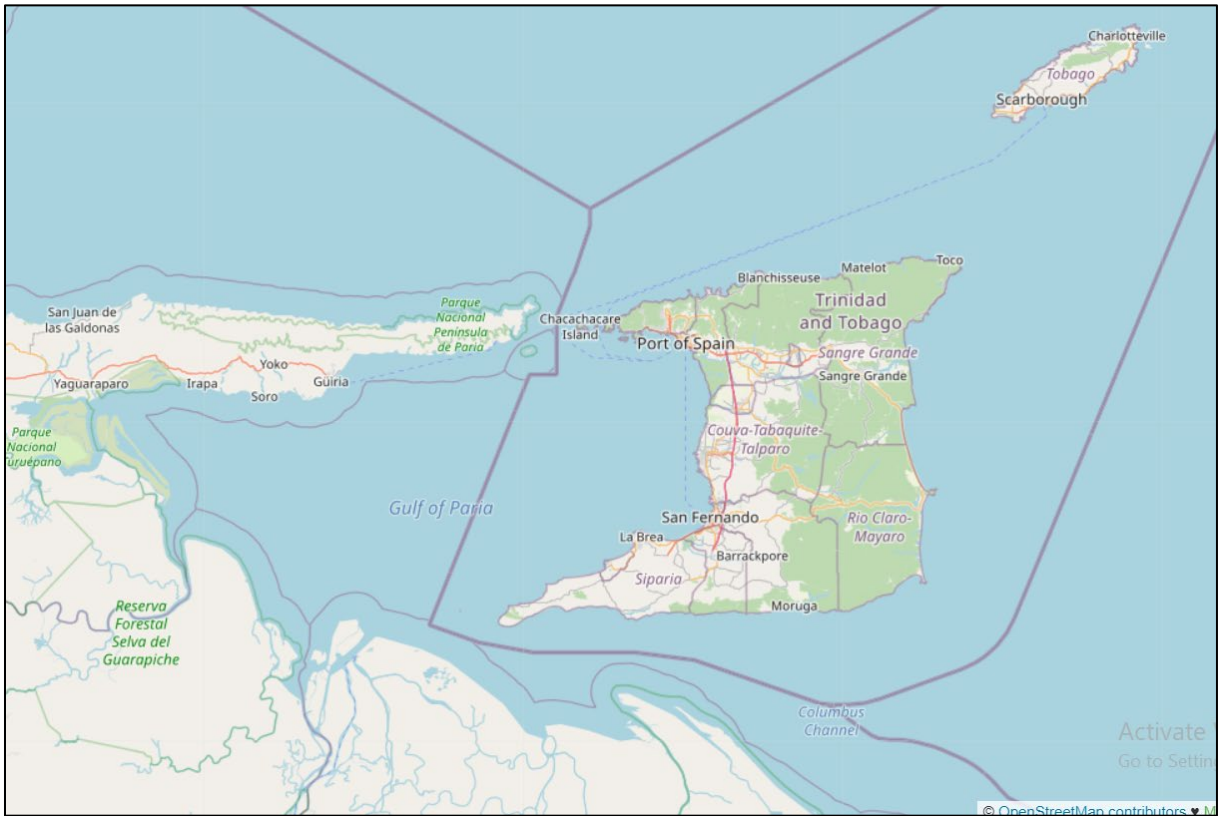
I Trinidad & Tobago blir venezuelanerne plassert i en diffus og midlertidig juridisk situasjon på grunn av landets manglende nasjonale lovgivning hva angår behandlingen av asylsøkere og flyktninger. Dette resulterer i en usikker, tvetydig og midlertidig juridisk og sosial situasjon for migrantene. Tilgangen og bruken av dokumenter som medierer deres liv og statuser som asylsøkere, flyktninger eller arbeidstagere til den trinbagonianske staten, strukturer deres liv og muligheter på øya. Jeg utforsker hvordan dokumenter er sosialt konstruerte materielle meningsbærere med stor påvirkningskraft for venezuelanernes måter å forholde seg til sine omgivelser og medmennesker på.

Avhandlingen vil også vise hvordan oppfatninger av etnisitet blir definerende for måten lokale trinbagonianere og venezuelanere forholder seg til hverandre. Essensialiserte oppfatninger om grupper av folk plasserer dem i sosiale hierarkier som ender diskriminerende praksiser. Jeg bruker konseptet *sosial vold* for å beskrive hvordan normaliserte, naturaliserte og internaliserte oppfatninger om etnisitet definerer forskjellige maktforhold som kommer til uttrykk på for eksempel arbeidsplassen der venezuelaneren opplever å være i lokale arbeidsgiveres nåde, hvor de mister kontroll over egen tid og blir økonomisk utnyttet.

Forord

Tusen takk til alle mine informanter, venner jeg møtte på veien. Venezuelaner, trinbagonianer, warao, argentiner, cubaner, inder, pakistaner eller midt imellom alle kategorier. Grensene mellom oss er til syvende og sist bare det, grenser vi skaper og opprettholder som vi også kan bryte ned og glemme. Tusen takk for at dere tok meg imot, delte tid og rom med meg, fortalte meg om opplevelsene, tankene og følelsene deres. Denne avhandlingen hadde selvfølgelig vært verdiløs uten dere og jeg håper jeg har klart å bruke informasjonen dere har gitt meg med respekt. Tusen takk til organisasjonen som tok meg imot og åpnet dørene til Trinidad for meg. Tusen takk til min veileder Mariá Hernández Carretero som har vært en støttende, konstruktiv og inspirerende samtalepartner. Tusen takk til mine gode venner og familie. Og tusen takk til deg som tar deg tiden til å lese.

Måtte alle deres liv blomstre i retninger fylt av kjærlighet og mening.

1 Venezuela - Trinidad & Tobago, © openstreetmap.org

Innholdsfortegnelse

Introduksjon	1
Metodologi.....	3
Feltet endres og utvikles	3
Oppholdet i Buenos Aires.....	3
Feltet tar form - Ankomsten til Trinidad	4
Antropologen, organisasjonen og informantene	6
Informantene - Utvalg og variasjon.....	6
Informert samtykke, maktforhold og transparens.....	9
Deltagende observasjon, samtaler og intervjuer	10
Tilstedeværelse og tillitt	11
Konseptuelle og etiske refleksjoner.....	12
Terminologi	12
Om å dra på feltarbeid, skape relasjoner og dra igjen	13
Anonymisering og konfidensialitet.....	14
Del I – Kontekst - Fra Venezuela til Trinidad.....	16
Grenser i Trinidad & Tobago.....	18
Sosiale ordener i konflikt.....	18
Lapskaus nasjonen.....	20
Grunner til å migrere.....	22
Venezuela	22
Caesar, Ana og Betzy	23
Oswaldo.....	25
På jakt etter dollar.....	26
Penger gjennom internett: Kryptovaluta og spill	27
Remiser.....	28
Nødvendighet og risiko	28
Del II – Juridiske rammeverk, dokumenter og grenseblikk	33
Venezuelanere i Trinidad & Tobago	33
Dokumenter	35
Dokumenter fra UNHCR	35
Tilgang til rettigheter.....	36
Fetisjisme av dokumenter	37

Multivokale papirer	38
Juridisk og byråkratisk kompetanse	39
Forfalskede papirer	40
<i>Minister's Permit</i> og midlertidighet	41
Grenseblikk	46
Alltid på vakt.....	47
Usikre steder, trygge steder	49
Del III – Arbeid og etnisitet.....	51
<i>En dag på kontoret</i> - Utdrag fra dagboka; 20.10.21.....	51
Venezuelanere i arbeid.....	54
Alfredo og Louis.....	55
Skapelsen av et marked av utnyttning	57
Maktesløs over egen tid	59
Arbeid i utelivsbransjen og KOVID-19	60
Etnisitet og symbolsk vold	61
Etnisitet som ideologi.....	61
Etnisitet på Trinidad & Tobago.....	62
Spanish	63
Normalisering	64
Naturaliserte kjønnede stereotypier	65
Internalisering?.....	67
Avslutning.....	69
Litteratur	72

Introduksjon

Denne avhandlingen er først og fremst et forsøk på å utforske og utrede venezuelanske migranternes situasjon på øya Trinidad hvor jeg gjorde fire måneder feltarbeid høsten 2021. Den økonomiske og politiske situasjonen i Venezuela har ført til at over 6 millioner mennesker har forlatt landet det siste tiåret. Det er estimert at det er kommet mellom 40,000 – 60,000 venezuelanere til den karibiske øystaten Trinidad & Tobago som har en populasjon på litt under 1,4 millioner mennesker. Før jeg dro til Trinidad & Tobago bodde jeg fem måneder i Buenos Aires, Argentina hvor jeg startet noe av datainnsamlingen i kontakt med venezuelanske migranter der.

Noen spørsmål jeg har lagt særlig vekt på gjennom feltarbeidet er: Hvorfor reiser venezuelanerne fra sitt hjemland til Trinidad & Tobago? Hvordan påvirker migrantenes juridiske status og tilgang til dokumentasjon deres hverdag? Hvordan blir migrantene behandlet av lokale på Trinidad? Gjennom slike forskningsspørsmål har det dukket opp en rekke temaer jeg vil diskutere gjennom teksten. For å kontekstualisere situasjonen til venezuelanerne på Trinidad vil jeg presentere ulike historier fra mine informanter. Historier fra Venezuela som skildrer en situasjon der hyperinflasjon, mangel på mat og essensielle gjenstander, infrastrukturell kollaps, politisk uro og en økende autoritær politisk situasjon legger grunnlaget for hvorfor venezuelanerne velger å forlate sitt hjemland. Jeg vil skildre reisen over til Trinidad som for noen er en praktisk nødvendighet de har gjort utallige ganger, men som for andre er full av farer i møte med urolig hav, smuglere og den trinbagonianske kystvakta.

Avhandlingen har grenser som et gjennomgående tema og det har vært mitt mål å problematisere dominerende naturaliserte oppfatninger av nasjonalstatens grenser og grensekontroll. Jeg utforsker hvordan grenser ikke bare er fysiske manifestasjoner i form av statens grensekontroll, men hvordan grenser kommer til uttrykk, fremføres og opprettholdes gjennom statlig byråkrati og dokumenter. Dokumentene de venezuelanske migrantene anskaffer seg som asylsøkere, flyktninger, arbeidere og lignende vil være gjenstander for analyse i seg selv og jeg vil se på hvordan slike materielle gjenstander blir tillagt kraftfulle sosiale meninger og setter migranter i direkte relasjon til nasjonalstaten. De skaper også former for statlig kontroll der migrantene tvinges inn i midlertidighet, usikkerhet og plasser dem i sosiale hierarkier knyttet til deres etnisitet. Gjennom en fenomenologisk innfallsvinkel prøver jeg å vise hvordan nasjonalstatlige grenser også bæres av individer selv og manifesterer seg i våre blikk og dermed hvordan vi opplever *oss selv og de andre på*.

Som teksten vil vise var nødvendigheten av å skaffe penger til eget liv og de som avhenger av en hjemme i Venezuela et gjennomsyrende tema i samtalene jeg hadde med venezuelanske migranter på Trinidad. Folk brukte mye av tiden sin på arbeidet og denne arenaen vil derfor dedikeres et eget kapittel. Gjennom en utforskning av arbeidsarenaen vil det dukke opp innsikter rundt relasjonen

mellom lokale trinbagonianere og migrantene. Jeg vil vise hvordan sosiale hierarkier formet av juridisk status, etnisitet og koloniale ettervirkninger historier skaper prekære situasjoner for de venezuelanske migrantene der diskriminering, økonomisk og annen utnyttelse blir normen for mange. Jeg vil prøve å vise hvordan venezuelanerne selv manøvrer dette fiendtlige landskapet og finner alternative løsninger på deres prekære situasjoner.

Metodologi

I denne innledende delen vil jeg gå gjennom hvordan feltarbeidet er strukturert og har utviklet seg underveis. Før jeg dro til Trinidad & Tobago bodde jeg fem måneder i Buenos Aires, Argentina hvor jeg startet noe av datainnsamlingen i kontakt med venezuelanske migranter der. Jeg vil starte med å beskrive deler av oppholdet i Buenos Aires som jeg i etterkant ser på som en svært verdifull forberedelse til feltarbeidet i Trinidad & Tobago. Jeg vil videre beskrive utvalget av informanter i T&T og skildre deler av feltet for å gi et leseren et innblikk i prosessen jeg har vært gjennom i arbeidet med denne oppgaven. Jeg vil skildre min metodologiske fremgangsmåte, hvordan jeg har samlet inn data og drøfte noen aspekter rundt min egen posisjonaltet. Jeg vil også trekke frem noen konseptuelle og etiske problemstillinger jeg har møtt på underveis. Gjennom kapitlet tar jeg opp temaer jeg selv mener er viktige for å best mulig sette seg inn i og forstå empirien og analysen som følger i resten av oppgaven.

Feltet endres og utvikles

Oppholdet i Buenos Aires

Underveis i planleggingen av dette prosjektet møtte jeg på ulike utfordringer. Kovid-19 restriksjonene som mange stater iverksatte for å begrense bevegelsen av folk og spredningen av viruset ble en uforutsigbar hindring å manøvrere for å virkeliggjøre feltarbeidet. Planene om å reise til Trinidad & Tobago ble satt på vent fordi landet stengte sine grenser og flyvninger. Denne uforutsigbarheten førte til at jeg forberedte prosjektet slik at jeg kunne gjennomføre det forskjellige steder i Sør-Amerika, avhengig av hvor grensene åpnet seg og det lot seg gjennomføre. Et alternativ var å dra til Colombia å studere venezuelansk migrasjon derifra, men jeg hadde allerede en forbindelse til Argentina hvor jeg har bodd tidligere og hadde personlige kontakter. Jeg hadde lenge planlagt en tur dit uansett og våren 2021 landet jeg i Buenos Aires.

Forberedelsene fortsatte i Argentina. I Buenos Aires bodde jeg i gamlebyen sammen med min argentinske samboer. Jeg frisket opp spansken min, tok trommetimer hos en av naboene mine, levde med mine argentinske venner i en korona-nedstengt storby i fem måneder. I *Trinidad Express*, en trinbagoniansk avis jeg hadde begynt å lese som del av forarbeidet, kom det ingen nyheter om at grensene skulle åpnes for utenlandske statsborgere og det virket som det ville fortsette å være stengt en tid fremover. Jeg venta tålmodig i Buenos Aires og begynte jakten etter venezuelanske informanter der. I den søramerikanske smeltedigelen av en by det er, fant jeg mange Venezuelanske restauranter og utsalgsteder hvor jeg ble kjent med venezuelansk mat og kom i kontakt med gjester og arbeidere. Det er anslått at det er kommet over 170.000 venezuelanere til Argentina i løpet av de siste årene, flesteparten av dem til Buenos Aires. Mange fortalte meg at Argentina er en attraktiv destinasjon for

venezuelanere på grunn av en åpen migrasjonspolitik og at det er relativt uproblematisk å få oppholds- og arbeidstillatelse. Jeg begynte å dra til migrasjonskontoret i byen der nyankomne migranter må registrere seg og hvor jeg selv noen ganger hadde ærender og ble stående i lange køer sammen med folk fra forskjellige steder rundt om i Sør-Amerika, alle ventende med sine tjukke bunker med dokumenter og papirer. Eller jeg ble sittende på parkeringsplassen utenfor ved en av matbodene som solgte forskjellige matretter fra Peru, Paraguay, Venezuela og Bolivia til sultne folk som hadde stått lenge i kø, var på vei ut etter endt avtale eller en byråkratisk bomtur. Jeg ble ofte sittende å slå av en prat med den det passet seg med eller satt og skreiv i notatboka.

Det lengre oppholdet i Buenos Aires hvor jeg startet datainnsamlingen, gjøre observasjoner og intervjuer, ser jeg på som en læringsrik og produktiv forberedningsfase. Jeg fikk trening i å ta kontakt med og skape relasjoner til ukjente og potensielle informanter, utføre intervjuer, ta stilling til praktiske og etiske problemstillinger. Ikke minst fikk jeg personlig kjennskap til venezuelanere, situasjonen i Venezuela de migrerer fra, og et innblikk inn i hvordan livet som venezuelansk migrant kan utfolde seg i fremmed land. Feltarbeidet kan være krevende, frustrerende og ubehagelig som Pollard (2009) i sin artikkel *Field of Screams* beskriver. Som masterstudent uten lengre erfaring fra tidligere forskning møtte jeg på mange utfordringer på veien. Læringskurven var bratt, særlig syns jeg det å komme i kontakt med fremmede folk og utvikle lengre relasjoner var utfordrende. Kanskje var det Buenos Aires og den hektiske og upersonlige dynamikken der, eller egen uerfarenhet og usikkerhet som gjorde det vanskelig. Men da grensene åpnet seg for kovid-19 vaksinerte i Trinidad & Tobago og jeg kunne dra videre i september 2021, sto jeg stødigere med måneder av prøving og feiling i bagasjen og med personlig kjennskap til venezuelanske migranter og deres fortellinger fra Venezuela. Kanskje like verdifullt hadde jeg fått fem måneder med spansktraining og blitt kjent med venezuelanske talemåter og væremåter.

Feltet tar form - Ankomsten til Trinidad

Før jeg reiste fra Argentina tok jeg kontakt med en lokal organisasjon i Trinidad som jobbet for å bedre situasjonen til venezuelanske og andre migranter, asylsøkere og flyktninger på øya. Jeg forklarte min situasjon, at jeg planla å dra til Trinidad for å studere venezuelansk migrasjon og spurte om jeg kunne melde meg som frivillig og følge noe av organisasjonsarbeidet de gjorde på Trinidad. Jeg fikk kjapt positivt svar, de så verdien av å ha en antropologistudent med seg som snakket både spansk og engelsk. De fleste lokale trinbagonianere snakker ikke spansk og mange venezuelanske migranter behersker ikke engelsk ble jeg fortalt. Etter ankomst ble jeg kjapt introdusert til arbeiderne i organisasjonen og det tok ikke mer enn et par dager før jeg ble med på turer rundt om på øya der organisasjonen hadde forskjellige prosjekter pågående. De viste meg rundt på ulike flyktningmottak og jeg ble satt til å jobbe i en enhet som skulle ha jevnlig kontakt med beboerne der. Vi dro på flere

utflukter sørover til en fiskelandsby på sørkysten der det er mye menneskelig bevegelse frem og tilbake mellom øya Trinidad og fastlandet Venezuela og det har etablert seg forskjellige småsamfunn av migranter. Organisasjonen holdt på å forberede et skolehus der nede for venezuelanske barn som ellers ikke har tilgang til skolegang. På et tidspunkt ble jeg satt til å jobbe i en vaksinasjonsklinikk hvor jeg fungerte som oversetter av dokumenter, tolk mellom frivillige leger og pasienter og hjalp til med organisering og praktiske gjøremål.

Organisasjonen ble en døråpner for mitt feltarbeid. Mitt felt ble strukturert rundt folk og steder jeg ble kjent med der kombinert med mine personlige- og akademiske interesser. Problemstillingene jeg ville undersøke passet godt inn i organisasjonens aktiviteter og jeg kunne derfor kombinere det med det frivillige arbeidet.

«It is the synthesis of concrete space and investigative space that defines the ethnographic field and gives it its reason for being – it exists to describe, to interrogate, to question, to problematize, to theorize and to attempt to solve questions about the human condition.» (Madden 2010, s.39)

Ved å kritisere gamle klisjeer om det antropologiske *feltet* som et ferdig avgrenset og definert sted klart til å bli oppdaget og beskrevet av den neste antropologen som kommer gående, beskriver Raymond Madden (2010) hvordan *feltet* antropologene studerer og skriver sine etnografier om er like mye formet av antropologens egne mentale konstruksjoner og intellektuelle interesser som det er et konkret sted med sosiale aktører. Han konseptualiserer det som en «undersøkende grense» (*interrogative boundary*), en avgrenset undersøkelse som antropologen kartlegger over et konkret geografisk, sosialt og/eller emosjonelt landskap bebodd av en eller flere grupper (Madden 2010, s.39). På samme måte kom jeg til Trinidad med mine egne personlige- og akademiske interesser og forskningsspørsmål som var med på å avgrense, forme og realisere min undersøkelse og videre hvilken type data jeg samlet inn. Min akademiske bakgrunn innenfor antropologi, min interesse for migrasjonsproblematikk, for hvordan dynamikker mellom lokale og migranter utspiller seg i form av ekskludering, inkludering og diskriminering formet veien min undersøkelse tok, hvem jeg tok kontakt med, hvilke situasjoner, historier og samtaler jeg anså som verdifulle for mitt prosjekt.

Selv om en ikke kan skille forskeren fra feltet hen studerer slik beskrevet ovenfor, er det i kombinasjonen mellom forskeren og geografiske, historiske og folkene hen møter og skaper relasjoner til som til slutt blir det etnografiske feltet (Madden 2010, s.39) Etter hvert som mitt feltarbeid utvikla seg i nye retninger endret jeg forskningsspørsmål og etnografisk taktikk underveis i «dialog» med feltet. Særlig fikk min ankomst til Trinidad og frivillig arbeid i den lokale organisasjonen stor påvirkning på hvordan jeg rammet inn min undersøkelse. Jeg gikk fra forskningsspørsmål knyttet til konsepter som *hospitality* og betydningen av mat og matsteder for migranter, til å bli spesielt interessert i

hvordan venezuelanernes manglende, tvetydige og midlertidige juridiske status på Trinidad strukturer og påvirker deres hverdagslige liv. Temaer knyttet til arbeid og det å skaffe penger ble også del av mine forskningsspørsmål da dette viste seg å være fenomener som venezuelanerne jeg hadde kontakt med brydde seg svært mye om. Mye av antropologiens metodologiske styrke ligger i nettopp hvordan forskeren prøver å la sine informanter perspektiver være ledende for hens undersøkelser og analyser.

Madden (2010), i likhet med Marcus (1995) forklarer hvordan ideen om det avgrensede feltet har kollapset. Alle «felt» er del av større koblinger og strømninger av forskjellig karakter. Det kan for eksempel være hvordan personer beveger seg over geografiske områder, mellom sosiale og politiske systemer. Dette er spesielt relevant for de venezuelanske flyktningene. Uten deres forhistorier og deres fremtidsplaner er analysen av deres samtid begrenset. Jeg har derfor gjennom samtaler og intervjuene stilt spørsmål rundt informantenes situasjon i Venezuela, hva de reiste fra, hvordan reisen var og hvilke planer de har for fremtiden som vil være nyttige innsikter for en diskusjon av deres aktuelle situasjoner på Trinidad.

Antropologen, organisasjonen og informantene

Informantene - Utvalg og variasjon

Gjennom organisasjonen ble jeg introdusert til en gruppe venezuelanere som jobbet der. Direktøren så verdien av å ha migranter som hjelper migranter; arbeidere som kjenner gruppen, språket eller har vært gjennom lignende erfaringer selv. Det var også mange trinbagonianske arbeidere der som jeg etter hvert kom godt overens med, noen få av dem som senere ble mine informanter. Gjennom sosiale sammenkomster utenfor arbeidstiden, bilturer på vei til forskjellige mottak eller prosjektsteder og lange dager sittende å skrive på kontoret fikk jeg kjennskap til arbeiderne i organisasjonen og ble inkludert i fellesskapet. Som i alle menneskelig sosiale arenaer var det noen jeg skapte tettere relasjoner til enn andre og endte opp med å tilbringe mer tid sammen med. Jeg ble tatt imot med nysgjerrighet og vennlighet både av de lokale trinbagonianerne og venezuelanerne som antageligvis lurte på hva en bleik nordmann gjorde der i Karibien. Jeg følte meg fort inkludert og kunne kommunisere med begge «grupper» på deres morsmål.

Etter som tiden gikk og jeg begynte å tilbringe mer tid med mine kollegaer etter arbeidstid, ble jeg introdusert til andre deler av den venezuelanske migrantpopulasjonen. Snøballen begynte å rulle. Jeg ble invitert hjem til folk for å spise middag eller lage tradisjonelle *hallacas* i juletider der jeg fikk møte bestemor, ektefelle og barn. Jeg ble tatt med ut på restaurant og bar der jeg ble introdusert til venner og bekjente, invitert på gåturer og utflukter. I nabolaget mitt bodde det en venezuelaner med sin sønn som inviterte meg på flere grillfester, bursdagsfester og andre typer sammenkomster både hjemme hos seg selv og andre steder i byen der jeg fikk et lite innblikk inn i det daglige livet og de

sosiale sammenkomstene til venezuelanere på Trinidad. Gjennom mine trinbagonianske kontakter ble jeg introdusert til Trinidad fra deres perspektiv. Jeg ble blant annet tatt med rundt på øya i en gammel toyota av en lokal filosof, *orisha* praktikant og *calypso*-sanger. Han tok meg med på *punchin* (sterk alkoholdrikk) drikking og *kaballah* åndeseanse hos sin venn, rastafari, *stick fighter* og *obeah man*. Til en annen venn, en lokal billedkunstner og pensjonert *Black Power* aktivist. Og på en *orisha* seremoni hos filosofens spirituelle mor. Jeg ble tatt med hjem til folk, på fester og sosiale sammenkomster eller *limes* som det ble kaldt. Gjennom å skape relasjoner til og føre samtaler med organisasjonsarbeidere, migranter og lokale fikk jeg et innblikk i forskjellige historiske, politiske, religiøse og sosiale prosesser både i Trinidad og Venezuela.

I løpet av oppholdet og arbeidet i organisasjonen kom jeg også i langvarig kontakt med folk som mottok forskjellige typer hjelp og tjenester fra organisasjonen. Folk som bodde på asylmottak eller andre som bodde rundt omkring på øya. Dette var ofte folk i sårbare med svært begrensede økonomiske midler. En del av dem identifiserte seg som Warao, en urbefolkning fra Amacuro-deltaet på den østlige kysten av Venezuela. Gjennom det frivillige arbeidet hadde jeg jevnlig kontakt med en mange av disse folka og da jeg mot slutten av feltarbeidet hadde utviklet en type transparens, forståelse og tillit til noen av dem, tok de del i min forskning som informanter.

Posisjonalitet og refleksivitet

Som sagt ble jeg generelt sett tatt imot med nysgjerrighet og vennlighet av de jeg møtte underveis i feltarbeidet. Folk virket interessert i hva en nordmann gjorde der i Trinidad og forbauset over hvorfor jeg interesserte meg for venezuelansk migrasjon. Jeg ble en slags raring som ikke kunne plasseres i noen av de etablerte gruppene, ikke blant trinbagonianerne eller venezuelanerne. I tillegg til mitt uvanlige utseende, avslørte min aksent på engelsk og spansk meg som en utenifra. Det ble enda større forvirring og noen ganger latter da jeg snakket spansk med min norsk-argentinske aksent med venezuelanerne, eller begynte ufrivillig å imitere folk og legge om til den lokale *trini sing-song* dialekten på engelsk. Jeg ville best passet inn i det Carling et. Al (2013) definerer som et «eksplisitt tredje parti», en forsker på migrasjon som verken tilhører migrant gruppen eller majoritetsbefolkningen og som fører til en skarp dissosiasjon fra begge grupper (s.14-15). Forfatterne skriver videre hvordan en slik posisjon kan føre til fleksible måter å skape tilhørighet til ulike grupper, noe jeg følte jeg var i stand til på Trinidad særlig på grunn språkkunnskaper. Med trinbagonianerne i organisasjonen kunne jeg vektlegge min identitet som antropologstudent, som forsker på migrasjon, organisasjonsarbeider, i tillegg til å ha mange delte referansepunkter til engelsk-språklig populærkultur og historie som vi i min generasjon er så flinke til å tilegne oss her i Norge. Med venezuelanerne la jeg fremdeles vekt på min identitet som antropolog, men mine erfaringer fra og kunnskap om Latin-Amerika, kulturen der og

solidaritet med venezuelanske migranters situasjonen gjorde at jeg ble tatt inn i varmen. Med venezuelanerne delte jeg også posisjonen som en av «de andre» som ikke tilhørte øyas lokale befolkning. Vi delte mye av frustrasjonen og fasinasjonen i møte med et sted og kultur en ikke kjenner og forstår. For eksempel klagde vi sammen over den offentlige transporten på øya, eller undret oss over kulturelle skikker og tradisjoner sammen. Kanskje nærmet jeg meg det Carling (ibid.) kaller en «*honorary insider*», der forskeren bryter etnonasjonalistiske grenser gjennom språklig kunnskap og delt kulturell kompetanse.

Jeg mener ellers at det kan være svært vanskelig og problematisk å snakke om og spekulere rundt hvilke oppfatninger informanter har av en selv basert på kjønn, etnisitet, nasjonalitet, alder og lignende. En kan ende opp med å tildele folk tanker og meninger det er umulig å si for sikkert at de faktisk har. Variasjonen er alltid stor og oppfatninger om for eksempel etnisitet er svært subjektivt (Bourgois 1989, s. xi). En risikerer også å åpne en Pandoras eske der ens klasse, kjønn, alder, fysisk utseende, klesstil, livssyn og så videre må analyseres og kan ende i en endeløs «etnografisk navlebeskuelse» (Madden 2010, s.22-23), noe jeg allerede er skyldig i. Poenget med refleksjoner rundt egen posisjon må være å si noe om samfunnet en studerer, berike analysen og skape et mer pålitelig bilde av etnografien som presenteres (ibid.). Før jeg går videre til refleksjoner rundt min rolle som organisasjonsarbeider, vil jeg ta frem to etnografiske eksempler som kan illustrere Madden sitt poeng.

En dag hadde jeg et byråkratisk ærende ved migrasjonskontoret i hovedstaden Port of Spain. I den stekende formiddagssola stilte jeg meg i en lang kø, noe som seinere viste seg å være feil kø, og en trinbagoniansk mann som sto foran meg i køen innledet en samtale med meg. Etter å ha spurt litt hvem jeg var og hvorfor jeg var der, begynte han å fortelle meg om den nylig oppstartede bedriften sin. Han var i prosessen av å skaffe finansiering og det var derfor han sto der i køen. Han foreslo så at jeg skulle bli med i bedriften hans fordi «den lyse huden og de blå øynene» ville være en stor fordel til å skaffe midler og kontrakter mente han; «når de ser deg vil de ikke klare å si nei til noe som helst». Jeg sa tusen takk for tilbudet, men måtte dessverre avslå. Jeg skulle ikke være i Trinidad så lenge. Lignende hendelser skjedde flere ganger der oppfatninger av min identitet og etnisitet som hvit, mannlig europeer virket å gi meg en særegen behandling hvor jeg fikk tilgang til arenaer jeg kanskje ikke ellers ville fått tilgang til. Jeg ble blant annet invitert på en paneldebatt om migrasjon arrangert av den amerikanske ambassaden. Senere ble jeg inkludert i et personlig møte på et luksuriøst hotell med en oberst i den trinbagonianske hæren og en overlege fra helsedepartementet i planleggingen av en vaksinasjonsutflukt organisasjonen jeg jobbet i arrangerte, selv om jeg ikke har noen kompetanse innen hverken vaksinerings eller arrangement.

Noen uker senere, da jeg satt i bilen sammen med tre venezuelanere og en cubaner på vei til et skolehus organisasjonen drev for venezuelanske barn, fikk jeg høre en historie som kan settes i kontrast til hva jeg nettopp har beskrevet om min egen posisjon og folks behandling av meg. Den 54 år gamle læreren Nelson fortalte hvordan han hadde hatt med en gjeng venezuelanske ungdommer til en vaksinasjonsklinikk, de hadde bestilt time og alt skulle være i orden. Men da de kom inn på klinikken og Nelson begynte å snakke med sykepleieren på engelsk med sin venezuelanske aksent, ville ikke sykepleierne hjelpe han. De sa han måtte vente til de andre (lokale) hadde fått sin tur. Nelson og gruppen med venezuelanske ungdommer ble stående og vente i flere timer før de fikk sin tur da de ikke var flere trinbagonianere i værelset. Han fortalte med stor frustrasjon hvordan det ofte var slik her i Trinidad; «Jeg må alltid krangle meg til ting når de skjønner jeg er venezuelaner. Jeg må alltid bevise [*siempre mostrando*], det holder ikke å bare være meg [no es suficiente ser yo]».

«Migrants must constantly negotiate the tension between body as object and body as subject, or between their own embodied experiences of self in social context, on one hand, and their familiarity with the symbolic code – replete with racial, ethnic, and national signals and associated with particular kinds of positive and negative moral value – through which they, in their bodies, are being read». (Willen 2007, s. 23)

Informert samtykke, maktforhold og transparens

Det er noen problematiske spørsmål en kan stille seg ved dette med informert samtykke. Fra et forskningsetisk perspektiv skal en alltid informere om sin rolle, om sine motiver og hva dataene en samler inn skal brukes til. En skal også innhente et samtykke, helst i skriftlig form, for å ha på det rene at informantene gir sin godkjenning på å ta del i forskningen. På den andre siden verdsettes det i antropologien at skillet mellom forsker og informant hvikes ut og antropologen tar del i det daglige liv som om hen skulle vært en del av gruppen hen studerer. Helst skal informantene «glemme» at antropologen er der, senke skuldrene og gjøre sitt daglige virke slik at antropologen får tilgang til verdifull *backstage* informasjon en ellers ikke ville hatt tilgang til. Er ikke disse to målene motsigende? Om antropologens informanter glemmer at forskeren er en forsker og at alt en sier og gjør kan bli brukt, er det da et informert samtykke involvert? På den andre siden, om en hele tiden skal minne informanter på at deres utsagn og gjøremål muligens vil bli skrevet ned og brukt i ens avhandling, vil ikke det påvirke hva informantene gjør, er villige til å dele og dermed skade de «rene» og «ubesudlede» dataene om menneskelivet antropologer streber etter å samle inn. Kanskje er det ikke så komplisert. Kanskje vil et grundig informert samtykke i starten av relasjonen mellom forsker og informant løse problemet. Kanskje er informert samtykke også en pågående prosess der en må være i dialog med informantene om informasjonen om dem som samles inn. Om forskeren streber etter transparens og gir informanter tilgang til informasjonen som blir brukt om dem i etterkant kan det også hjelpe på problemet.

På mitt feltarbeid på Trinidad var jeg opptatt av å skape en slik forståelse og transparens med folk før jeg gjorde personlige intervjuer. I organisasjonen hvor jeg jobbet frivillig var det mange som sa de gjerne ville stille opp med intervju med en gang eller hadde forslag til migranter på mottakene jeg kunne intervju. De sa for eksempel: «Ja, han bør du intervju. Du kan gjøre det i dag etter vi er ferdig i møte!» og ville arrangere intervjuer for meg. Eller: «Har du ikke intervjuet denne personen enda? Det må du, gjør det nå!». Jeg forklarte da at jeg foretrakk å vente. Hva venta jeg på? Jeg ville først og fremst vente for å bygge tillitt til folk og transparens rundt mine motiver.

I kontakt med personer som mottok forskjellig type støtte og hjelp fra organisasjonen var det spesielt viktig for meg å være sensitiv og bevist den problematiske rollen jeg tok på meg og ble tildelt som frivillig arbeider i organisasjonen og de ujevne maktrelasjonene denne rollen kunne skape. Mauss (1995) har lært oss at det finnes makt i å gi gaver. Hver gave skaper en forventning om en gjengjeldende gave, en abstrakt gjeld som må tilbakebetales. Jeg var bekymret for at min tilstedeværelse og rolle som organisasjonsarbeider kunne skape en slik ubalanse der informanter ville føle på en form for press til å utlevere seg og snakke om ting de ellers ikke ville delt på grunn av min rolle. Som Carling et al. (2007) skriver kan det også i møtet med sårbare grupper som udokumenterte migranter og asylsøkere være nær umulig for forskeren å dissosieres fra myndigheter, politi og praksiser. Med slike tanker i bakhodet valgte jeg derfor å begrense intervjuer med folk som fikk hjelp av organisasjonen til det minimale. Det var ikke før mot slutten av oppholdet mitt at jeg gjorde to intervjuer med to av beboerne på et av mottakene. Disse to hadde jeg hatt kontinuerlig kontakt med og vi hadde utviklet et avslappet forhold der jeg hadde fått mulighet til å forklare mine motiver grundig.

Deltagende observasjon, samtaler og intervjuer

Datainnsamlingen jeg gjorde over de fire månedene på Trinidad var preget av forskjellige former for deltagende observasjon, slik beskrevet ovenfor. Det ble også notert ned deler av uformelle samtaler med venezuelanske migranter og lokale som omhandlet temaer jeg fant viktige eller spesielle ytringer og utsagn som jeg mente kunne belyse og nyansere noe av problematikken jeg var interessert i. Jeg gjorde 17 semi-strukturerte intervjuer med 15 informanter av varierende varighet (fra ca. 30 minutter til ca. 2 timer, gjennomsnittet på litt under 1 time) i Trinidad. 14 av intervjuene gjorde jeg på spansk med venezuelanske migranter, de tre siste på engelsk med tre trinbagonianske organisasjonsarbeidere som jobbet med migrasjonsproblematikk. I Argentina hadde jeg allerede gjort 13 intervjuer med 13 forskjellige informanter også av varierende varighet (fra ca. 20 til 80 minutter, gjennomsnitt rundt 40 minutter). Disse intervjuene vil være mindre relevante for denne oppgaven ettersom analysen først og fremst vil omhandle situasjonen i Trinidad, men intervjuene har hjulpet meg mye med å sette meg inn i den venezuelanske situasjonen og livet som migrant. Alle intervjuene har underveis og i etterkant av feltarbeidet blitt transkribert og kodet etter tematikk som videre har formet min analyse.

Spørsmålene har vært generelle mer enn spesifikke for å la informanten selv styre samtalens retning og for å få en avslappet og naturlig utvikling på intervjuet, noe jeg mener har fungert bra. De har vært strukturert rundt tematikk som for eksempel hvorfor venezuelanerne velger å migrere, hvordan reisen har vært, hvordan livene deres i Trinidad er nå, om diskriminering, forhold til lokale og andre venezuelanske migranter, om dokumentasjon og byråkrati, om arbeidsforhold og om hvordan de ser på fremtiden. Alt etter hvordan samtalene har utviklet seg har jeg kommet med improviserte oppfølgingspørsmål. Selv om jeg har hatt en generell intervjuguide som har fungert ledende, har det vært viktig for meg at informantene har fått snakke om det de selv ville uttrykke. Jeg avsluttet alle intervjuer med spørsmålet «Er det noe du vil legge til før vi avslutter? Et perspektiv, en opplevelse eller en tanke du tenker er viktig angående det vi har snakket om?». På grunn av tematikkens og spørsmålenes svært personlige/emosjonelle karakter prøvde jeg alltid å gjøre det klart for informantene før intervjuet at de kun forteller meg det de har lyst til å dele, at de ikke må føle seg presset, at det ikke er noe problem om det er temaer de ikke vil snakke om eller om de vil avbryte intervjuet underveis.

Tilstedeværelse og tillitt

Gjennom langvarig deltagelse og tilstedeværelse bygde jeg opp tillitt blant mine informanter som positivt formet daglige interaksjoner og intervjusituasjoner. Det utviklet seg personlige relasjoner der det følte naturlig. Som Bernard (2011) skriver bygger tilstedeværelse tillit og tillit senker reaktivitet som igjen øker validitet av dataene (s.354). Reaktivitet i denne sammenhengen kan beskrives som individers tendens til å endre atferd når de blir observert eller studert. Ved lengre tilstedeværelse og oppbyggelse av tillitt vil en altså få innsikter en ellers ikke har tilgang til. Folk senker skuldrene og er mer «seg selv». På denne måten er antropologens beste redskap for innsamling av data sin egen langvarige tilstedeværelse. Fra et fenomenologisk perspektiv kan en også argumentere for at dette gir innsikter inn i livene til informantene som antropologen selv, til en viss grad, kan kjenne på kroppen og ta del i.

Jeg vil trekke fram to eksempler fra min dagbok som kan eksemplifisere denne kroppsliggjøringen fra min egen side og belyse hvordan livet som migrant ikke bare er definert av marginalisering og prekære tilstander slik mye av oppgaven min skildrer, men også av glede og samhold:

11. November 2021

Jeg ble invitert på middag til to av mine kollegaer i organisasjonen etter en lang dag. Vi var slitene alle sammen og etter middag ble vi sittende og drikke øl i bakgården deres i en av Port of Spains forsteder. Stjernehimlen kom frem, ølene gikk ned en etter, det ble satt på en venezuelansk salsa og

mine to nye venninner begynte å danse. Stemninga var topp, jeg imponerte meg selv over egne salsakunster, veiledet av disse to som i mine øyne var profesjonelle. Vi smilte og lo mens vi dansa. Senere snakket vi om viktigheten av vennskap; «Jeg har ikke sett mora mi på 4 år. Jeg kom hit aleine, har ingen familie her. Carmen er familien min her nå».

3. Desember 2021

Jeg satt i bilen med tre venezuelanske organisasjonsarbeidere på vei til et av mottakene organisasjonen. Samtalen dreide seg rundt frustrasjon over at regjeringa i Trinidad ikke gjorde noe for å inkludere og skape trygghet for Venezuelanerne som var der. «Så mange mennesker som vil arbeide. Det er ressurser, de ser ikke potensialet!» Sa sjåføren Ceasar. Samtalen dreide seg videre til hvordan President Maduro har ødelagt Venezuela med sin autoritære, feilstyrte og korrupte politikk. Stemninga var nedstemt, en kunne merke på Ceasar at temaet gjorde han sint og frustrert. Litt senere koblet en av de andre i bilen mobilen sin til USB-porten og skrudde på en gammel venezuelansk folkesang. Stemninga snudde, det var allsang, latter og smilende fjes resten av turen.

Gjennom å tilbringe tid sammen over flere måneder i nært selskap begynte jeg selv å ta del i på fellesskapet og kjenne på stemningene som oppsto. Som Bourgois (1989) skriver om sitt feltarbeid på en bananplantasje på grensa mellom Costa Rica og Panama, vil det daglige livet av å dele samme rom, spise mat sammen eller drikke alkohol i hyggelig lag være med på å bryte ned barrierer mellom forsker og informant. Oppfatninger og tabuer rundt hvilke grupper en kan sosialiseres med vil bli mindre relevant. Slike sosiale stunder ble ekstremt verdifulle for å bygge tillitt til informanter. Være det i en venezuelansk *parilla* (grill), eller i en trinbagoniansk *lime* (sosial samling, å henge; se Eriksen 1990, McClish 2016) skapte slike delte stunder forståelse for hverandre og muligheten til å bygge relasjoner. Samtidig ble det for meg en måte å ta del i og lære å kjenne på noen av de samme sensasjonene som glede, frustrasjon, tristhet og lignende som de venezuelanske migrantene følte på. Våre bakgrunner og situasjoner var selvfølgelig svært ulike, men vi delte også mye.

Konseptuelle og etiske refleksjoner

Terminologi

De Genova (2002) poengterer at det er noen iboende intellektuelle og politiske problemer knyttet til terminologien rundt «illegal» migrasjon. Han påpeker at terminologien som brukes i mye av litteraturen om «illegal» migrasjon har endt opp med å skrive i statens tjeneste, der en forsker på løsninger på forskjellige «problemer» knyttet til migrasjon ut ifra forhåndsdefinerte kategorier. Han skriver at «problemet» fra et antropologisk perspektiv, ikke kan være bevegelsen av folk over nasjonalstatlige landegrenser, men heller ligger i nasjonalstatenes politikk og praksis. Begreper som

«illegale migranter» er ideologisk og politisk ladede og forskning som tar slike kategorier som konseptuelle utgangspunkt kan ende i en ukritisk etnosentrisme som går imot antropologiens idealer som kulturrelativistisk forskningsmetode (ibid. s. 420-426). På samme måte kan det også være problematisk å kategorisere folk som migranter, da det igjen skaper et ideologisk og politisk skille mellom hvem som hører hjemme og hvem som ikke gjør det. Men slike etnonasjonalistiske grenser er så gjennomsyrede, etablerte og normaliserte (Carling et al. 2013, s. 13) i «moderne» samfunn at det blir en realitet en også må forholde seg til som forsker selv om en ender i en «metodologisk nasjonalisme» (Wimmer & Schiller 2003). Det er også et uunngåelig og nødvendig praktisk gjøremål for å begrense og definere grensene for forskningen (Hasselberg 2016, s. 7). For å bøte på problemet blir det dermed viktig å reflektere rundt slike bruk av slik terminologi.

Jeg bruker ordene migrant, venezuelaner, venezuelansk migrant om hverandre for å beskrive, i bred forstand, folk og grupper som definerer seg som tilhørende det venezuelanske fastlandet og som har beveget seg over grensa til Trinidad de siste årene. Der jeg bruker ordene «ulovlig» og «irregulær» setter jeg de i anførselstegn for å påpeke og understreke den sosiale konstruksjonen bak begrepene. Ingen mennesker er til syvende og sist «ulovlige» eller «irregulære». Jeg bruker disse begrepene der jeg vil gjøre et poeng ut av deres juridiske status i Trinidad & Tobago, det er ikke identiteter og statuser jeg selv tildeler dem eller opplevde at de brukte om seg selv. Jeg skriver også midlertidig, diffus og tvetydig juridisk status for å understreke den usikre/liminale juridiske situasjonen mange venezuelanere befinner seg i på Trinidad.

Blant venezuelanerne jeg ble kjent med snakket de som oftest om seg selv som *Venezolano/Venezolana*, *Warao* (urbefolkningsgruppe), *migrante*, og i noen tilfeller *refugiado* (flyktning) når det var viktig for dem å definere og kommunisere denne juridiske statusen. Ordet asylsøker ble svært lite brukt, annet enn blant saksbehandlere i organisasjonen. Blant de trinbagonianske kontaktene jeg fikk omtalte de seg selv som *Trinis* eller *Trinidadian* og de omtalte venezuelanere som enten *Venezuelan*, *migrant* eller *spanish*. Denne siste etniske klassifiseringen – *spanish* – var den mest brukte blant trinbagonianere og jeg vil komme tilbake til den senere i oppgaven.

Om å dra på feltarbeid, skape relasjoner og dra igjen

«Don't hide from the fact that you are interested in your own glory, your own career, your own advancement.» (Bernard 2011, s.77)

Som antropologer drar vi steder for å forske på mennesker og kulturer, deres sosiale, religiøse, politiske eller emosjonelle liv. Gjennom langvarig deltagende observasjon bygger vi opp tillitt og får tilgang til folks private sfærer. Vi blir tatt med hjem til folk som åpner seg for oss, deler personlige stunder med oss og kanskje anser oss som venner. Vi rettferdiggjør ofte denne metodologien som nødvendig for å

få tilgang til informasjon som ellers ikke ville kommet frem i lyset. Vi får frem perspektiver og stemmer til folk som ellers ikke ville ha blitt hørt, og vi nyanserer og problematiserer normative oppfatninger av verden gjennom å sette oss inn i og prøve å forstå ulike folks livsverdener og lokale perspektiver. Men etter endt feltarbeid er det kanskje oss selv vi tjener mest ved at vår forskning ender i avhandlinger, bøker eller artikler som fremmer våre egne karrierer. I studiet av folk i marginaliserte og prekære situasjoner blir dette etiske dilemmaet svært relevant.

Gjennom mitt feltarbeid skapte jeg slike relasjoner. Jeg ble invitert hjem til folk, jeg hadde lange samtaler og gjorde intervjuer der folk åpnet seg for meg, fortalte om og viste meg deler av sine liv, sine frustrasjoner, gleder og håp. Selv om jeg prøvde å være klar på at jeg kom til å dra fra Trinidad om 3-4 måneder da jeg ble kjent med folk, satt jeg fremdeles igjen med en type ubehagelig fornemmelse av å, til en viss grad, ha utnytta folka jeg hadde «studert». Jeg dro hjem til Norge for å bruke dataene jeg hadde samlet inn til å skrive oppgave, fullføre mastergraden, for å gjøre karriere, få meg en jobb. Mine informanter fortsatte livene sine i Trinidad. En stund etter å ha kommet hjem til Norge, der jeg tok opp gamle relasjoner, tok del i det sosiale livet rundt studiene og flyttet inn i en ny leilighet, tikket det inn en talemelding på *Whatsapp* fra en 10 år gammel gutt jeg hadde blitt kjent med på et av asylmottakene: «Hei Gaute. Hvordan går det? Har du glemt oss allerede?» [*¿Ya te olvidaste de nosotros?*]

På den andre siden fikk jeg flere ganger tilbakemeldinger fra informanter om hvordan de satt pris på at noen viste interesse for situasjonen til venezuelanske migranter. De uttrykte ofte en følelse av å ikke bli sett, at deres situasjoner ble ignorert. Det at jeg så dem, viste interesse for og uttrykte solidaritet med deres situasjon, virket kanskje oppløftende for dem i en vanskelig hverdag. Etter lange intervjuer der venezuelanske informanter hadde snakket om reisen sin, om situasjonen sin i Trinidad, om håp om fremtiden og lignende, var det også mange som uttrykte en form for takknemmelighet for at de fikk snakke om disse tingene til noen som var villige til å høre på dem. På denne måten kan en kanskje si at en av antropologens funksjoner under feltarbeidet kan være av terapeutisk art. En gir folk en mulighet til å uttrykke seg, å fortelle om ting de kanskje ikke ellers ville satt ord på, som kan virke oppløftende og befriende. Å få slike positive kommentarer etter intervjuer der jeg noen ganger følte jeg hadde gravd for mye, der samtalen hadde vekket emosjonelle reaksjoner i informantene når de snakket om vanskelige opplevelser og tematikk, ga meg en følelse av at jeg ikke var helt ute å kjøre når det gjaldt moralsk oppførsel og medmenneskelighet.

Anonymisering og konfidensialitet

Jeg har prøvd å endre minst mulig på detaljene fra samtaler og observasjoner for å holde meg nærmest mulig faktiske forhold, men har måttet endret detaljer om personer og steder der det var

nødvendig for å opprettholde anonymitet og konfidensialitet. Dette har vært spesielt viktig fordi flere av mine informanter var i sårbare og juridisk prekære situasjoner. Også fordi noe av opplysningene de delte om seg selv kan få negative konsekvenser for dem enten i møtet med politiet, staten eller andre aktører. Keshavarz (2018, s. 12) poengterer hvordan forskning på folk «uten de riktige papirene» risikerer å ende opp med å produsere verktøy, analyser og kunnskap som assisterer staten og andre aktører i å utøve sin makt ovenfor dem. Han poengterer også at det ligger en fare dersom detaljerte beskrivelser av folks liv blir målet (ibid., s. 12). Han siterer Paulo Freire (1968) som advarer forskere med at; «*the real danger lies in the risk of shifting the focus of the investigation from meaningful themes to the people themselves, thereby treating the people as objects of the investigation*» (ibid. s.107 i Keshavarz 2018, s. 12). Selv om informantene er karakterene som driver historien fremover og den fortelles gjennom dem og deres liv, er det deres relasjoner seg imellom, dynamikker mellom dem og lokale, mellom dem og institusjoner, mellom dem og den trinbagonianske staten, som er protagonistene i oppgaven og analysen min.

Del I – Kontekst - Fra Venezuela til Trinidad

Den første uka jeg var på Trinidad ble jeg invitert med på en utflukt ned til en fiskelandsby på sørkysten. Jeg dro sammen med en gjeng fra organisasjonen som skulle kartlegge lokale og nyankomne migranternes holdninger til kovid-19 vaksinen og leveforhold. Bilturen tok rundt 3 timer mens vi bevegde oss fra Port of Spain, ned til San Fernando og videre nedover de oljerike våtlandskapene i sørvest. Vi ankom fiskelandsbyen Cangrejo som ligger ytterst på en halvøy full av sump og kokosnøtt plantasjer som strekker seg innover Paria Gulfen mot det søramerikanske kontinentets fastland. Jeg kom i samtale med noen lokale unggutter som sto og drakk øl og røyket marijuana. Jeg forklarte hvem jeg var og hvorfor jeg var der. «All the way from Norway to the end of the world boy. Crazy.» sa den gutten. Bebyggelsen rundt om i landsbyen var ofte bygget på høye søyler på grunn av hyppige oversvømmelser. I gatene gikk det folk og solgte kokosnøtter og landkrabber de antageligvis hadde fanget natten før.

Jeg gikk ned på stranda der en gruppe nyankomne venezuelanere hadde bosatt seg i små improviserte hytter av forskjellig treverk og bølgeblikk. De lokale fiskerne hadde akkurat kommet tilbake fra sjøen med formiddagens fangst. Jeg hørte det ble snakket på spansk og engelsk om hverandre mens de ordnet med garn og fiskeutstyr. Kollegaene mine i organisasjonen var allerede i gang med arbeidet sitt. De hadde startet samtaler med venezuelanerne, registrerte dem sine digitale systemer og gjorde korte intervjuer med dem. Det ble delt ut poser med mat til vi hadde med oss fra kontoret i Port of Spain til de nyankomne. Jeg ble stående på stranda og kikket over horisonten og der på andre siden av gulfen så jeg en konturene av det venezuelanske fastlandet, stedet jeg hadde lest og hørt så mye om det siste året, men aldri før sett med egne øyne. En av mine venezuelanske kollegaer kom bort til meg og spurte om jeg kunne ta et bilde av henne mens hun poserte der med sitt hjemland. Der hennes familie fremdeles var og som hun ikke hadde sett på 3 år, men som bare lå en times båttur over Paria Gulfen.

2 Dagens fangst.

3 Bilde tatt på stranda i fiskelandsbyen Cangrejo. På den andre av gulfen kan en se konturene av Venezuela.

Grenser i Trinidad & Tobago

Porøse grenser

Kun 15 kilometer med hav skiller fiskelandsbyen Cangrejo, der jeg sto på stranden og så over til Venezuela, med Amacuro-deltaet og fastlandet til Venezuela og det sør-amerikanske kontinent. Den menneskelige migrasjonen mellom de to landene daterer langt tilbake til prekolombiansk tid da amerikanske urfolk flyttet på seg mellom de to landmassene for å bosette seg, drive handel, og reise videre til andre destinasjoner i Karibia eller Sør-Amerika (Toussaint 2000, i Dietrich Jones 2020). På 1830-tallet, etter frigjøringen av slaver på Trinidad, dro mange av de frigjorte slavene over til Venezuela i søk etter arbeidet og land som de ofte ikke hadde tilgang til i Trinidad (Dietrich Jones 2020). Da arbeidsmangel på kakao og sukkerplantasjene i Trinidad og det britiske koloniale styret begynte å rekruttere kontraktsarbeidere fra India i et fortsatt europeisk dominerende, segregerende og marginaliserende samfunn (Mohan 2020, s.101, Reddock 2019), ble det også rekruttert arbeidere fra Venezuela som hjalp til med utviklingen av landets industri og transisjonen fra slavedrift til kontraktsarbeid. I juletider rundt om på Trinidad kan en høre levning etter disse tidlige venezuelanske migrantene i den musikalske sjangeren og tradisjonen som nå blir kalt *Parang* (etter det spanske *parranda*) som fremdeles synges på spansk, men der sangeren ofte ikke forstår språket hen synger på (se Miller 2017, Moodie-Kubalsingh 1994). Oppdagelsen og utvinninga av olje og gass både i Venezuela og Trinidad på tidlig 1900-tallet, økte også bevegelsen av folk som leita etter arbeid på det ene eller andre stedet. Migrasjonen mellom de to landene fortsatte videre ut i siste halvdel av 1900-tallet og var preget av handel, reiser for utdanning og arbeid (Dietrich Jones 2020). På mitt opphold i Trinidad møtte jeg flere lokale som fortalte om deres Venezuelanske besteforeldre, foreldre, som selv hadde vært i Venezuela for å studere, arbeide eller funnet seg en partner på den andre siden av Paria Gulfen.

Sosiale ordener i konflikt

I samtaler med min 62 år gamle venn Ernesto, en eldre Warao-venezuelaner jeg hadde kontinuerlig kontakt med gjennom mitt feltarbeid, forklarte han meg hvordan han dro frem og tilbake fra Venezuela til Trinidad flere ganger i året for å frakte ting, folk og varer eller besøke familie. Familien hans hadde et hus i en liten landsby sør i Trinidad og flere hus på den venezuelanske siden i Amacuro deltaet. De eide en motorbåt han brukte for å komme seg over. «Hva med kystvakta?» spurte jeg. «Det er ikke noe problem, dem ser vi på lang avstand» svarte han. Han fortalte hvordan fiskerne fra Trinidad og beboerne i Amacuro deltaet på den venezuelanske siden ofte var i kontakt og hjalp hverandre. De snakket ofte på spansk som mange av de trinbagonianske fiskerne hadde lært seg av praktisk nødvendighet. «Slik har det alltid vært. Fiskerne hjelper hverandre.» sa Ernesto (se også Collins & Daily 2021, s.296). Lignende, i samtaler jeg hadde med beboere i fiskelandsbyen *Cangrejo*, ble det fortalt

hvordan flere av fiskerne der hadde hus på den venezuelanske siden og dro dit flere ganger i året, i hvert fall før kovid-19 restriksjonene som har ført til mer grensekontroll av den trinbagonianske kystvakta. En gammel *trini* fisker som var gift med en venezuelaner fortalte at han i sine yngre dager pleide å dra over til Venezuela for å fange eksotiske fugler som han tok med tilbake til Trinidad hvor han solgte dem og gjorde gode penger. Kona hadde han truffet på en av turene sine.

Disse eksemplene gir et lite innblikk i hvordan grensa mellom Trinidad og Venezuela er og alltid har vært svært porøs. En konstant bevegelse av folk og varer på tvers av grensa som har foregått over århundrer, antageligvis tusener av år. Bevegelsen fortsetter å skje begge veier til tross for stadig mer kontrollerte grenser, særlig i lys av det nylige inntoget av venezuelanske migranter som reiser fra et kriserammet Venezuela og kovid-19 restriksjoner. Slik bevegelse kan være nyttig for å problematisere og dekonstruere den ofte naturaliserte forståelsen vi har av nasjonalstatens klart opptegnede og rigide grenser, og fungere som et bakteppe for diskusjonen rundt samtidens migrasjon. Historien til Ernesto, andre venezuelanske *Warao*-urbefolkning, *criollos* fra Venezuela eller *trini* beboerne i fiskelandsbyen *Cangrejo* viser til en måte å forholde seg til grensa som ikke passer inn i nasjonalstatens klart definerte grensesetting og kontroll.

Ved å bruke Simpson (2014) sin etnografi om Mohawk urbefolkningen som eksempel, snakker Lana Gershon (2019) om hvordan mektige sosiale ordener som nasjonalstaten kan utfordres av marginale aktører. Mohawk-folket er en urbefolkning som holder til på grensen mellom Canada og USA, sørvest for Quebec. En av måtene denne gruppen utfordrer den hegemoniske sosiale ordenen på er å krysse grensa mellom Canada og USA uten å gå gjennom og akseptere nasjonalstatenes formelle byråkratiske praksiser og grenseritualer. Med denne bevegelsen viser de motstand mot den hegemoniske sosiale ordenen og insisterer på sin egen forståelse av sin plass som urbefolkning og oppfatninger om territoriell suverenitet som strekker seg tilbake til en prekolonial tid og kanskje for noen en «primordial» tid (Ibid, s. 413). Selv om ikke noen av mine informanter, være det *Warao*-venezuelanere eller lokale i *Icacos*, reflekterte rundt sin bevegelse på tvers av grensene som noen bevist politisk motstandskamp slik som Simpson (2014) beskriver blant Mohawk-folket, kan deres bevegelse på tvers av grensene i seg selv sees på som en måte der nasjonalstatens sosiale orden blir utfordret ved at den ikke blir anerkjent av grensekrysserne og/eller ved at en annen sosial orden tar dets plass.

Døving (2003) forklarer på samme måte hvordan samene i Finnmark har et avslappet og hverdagslig forhold til å dra over grensa til Finland for å handle. Han påpeker at nasjonalstatenes grense går rett gjennom *Sameland* og de har dermed på samme måte som Mohawk-folket eller *Waraoen* Ernesto fra Venezuela en annerledes sosial orden de forholder seg til. Døving skriver at

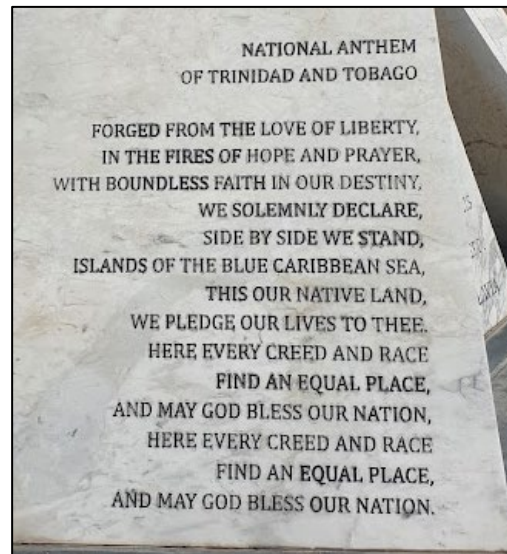
grensen blir mer en praktisk barriere for å handle billigere på andre siden. Moralske eller politiske innvendinger mot grensehandelen blir meningsløse fra deres perspektiv. I samtalene jeg hadde med folk, være det Warao-venezuelanere eller *trinīs* fra Cangrejo, kom det frem at reisene de gjorde frem og tilbake, Trinidad – Venezuela, ble tatt for gitt. Det var en selvfølge å dra over på den andre siden, de hadde folk å møte og ting å gjøre der. «Det ligger jo rett der borte, på den andre siden av elva [*el rio*, (Paria Gulfen)] ...» sa Ernesto.

Lapskaus nasjonen

Wimmer & Schiller (2003) i sin tekst *Methodological Nationalism, the Social Sciences and the Study of Migration: An Essay in Historical Epistemology*, går historisk til verks for å kartlegge hvordan de forskjellige fasene i nasjonalstatenes formasjon har påvirket hvordan både stater og samfunnsvitere har forholdt seg til migrasjon gjennom en naturalisering av nasjonalstatlige grenser og gjennom «container box» modeller. Utgangspunktene for enhetene av analyse er ofte nasjonalstater bestående av homogene populasjoner som rammes inn i et territorium. Migranter og andre mobile grupper (eksempel romfolk) som beveger seg på tvers av grensene kommer til syne som «flekker på nasjonens rene stoff, en påminnelse for nasjonsbyggere og forskere om den etniske minoriteten som har blitt 'absorbert' inn i den nasjonale kroppen gjennom assimilasjonspolitik eller velvillig integrasjon» (ibid. s.583, egen oversettelse). De blir ofte sett på som et problem som forstyrrer nasjonalstatens narrativ og historier om seg selv.

Situasjonen som møter de venezuelanske migrantene på Trinidad passer delvis ikke inn i Wimmer & Schillers analyse som tar utgangspunkt i vestlige nasjonalstaters egne myter om kulturelt homogene befolkninger innenfor et territorium, verden som delt inn i forskjellige «bokser». På grunn av de karibiske øyenes koloniale historie er «boksen» Trinidad & Tobago av litt annen sort med et variert inventar, men noen av argumentet til Wimmer & Schiller kan iverksettes her også. Etter løsrivelsen fra det britiske koloniale imperiet i det 20. århundre har Trinidad & Tobago som nasjon bygget opp en stolthet over sitt mangfoldige samfunn bestående av folk med forskjellige aner; afrikanere, indere, europeere, syrere, libanesere, kinesere og amerikanske urfolk blir ingredienser i den nasjonale gryteretten, med afrikanere og indere som de to største gruppene (til sammen 2/3 av befolkningen). Narrativ om religiøse og kulturelle tradisjoner som blandes og kulminerer harmonisk i den nasjonale metaforen om en «Callaloo Nation» (Kahn 2004, s. 8). Callaloo er en gryterett på Trinidad bestående av mange forskjellige grønnsaksingredienser, litt som om Norge skulle kaldt seg *Lapskaus Nasjonen* på grunn av vår stolthet over en heterogen og blandet befolkning. Men selv om Trinidad & Tobago feirer denne blandede kulturen er det ikke bare harmonisk. Kahn (2004) (se også Eriksen 1992b, Esposito 2019, Reddock 1998, 2019) viser oss i sin bok at det er konflikt langs etniske og religiøse linjer som særlig kommer til uttrykk rundt valgtider da de to største partiene som er grovt

strukturert langs de etniske linjer (afrikansk/indisk), kjemper om stemmer. Øyas koloniale historie la grunnlag for et stratifisert samfunn der økonomiske og sosiale grenser er trukket langs etniske og religiøse linjer, der grupper er i konflikt om politisk innflytelse og statens ressurser (Kahn 2004, s. 9).

4 National Anthem of Trinidad and Tobago

Venezuelanerne som har migrert til Trinidad de siste årene havner midt i denne konfliktfylte «gryta». Jeg husker en taxitur jeg tok fra Port of Spain til Chaguanas som ligger en halvtime sørover kjørende på motorveien. Sjåføren snakket om hvordan det er alt for mange venezuelanere som kommer og tar ressursene til de lokale:

«Det er ikke riktig at *the government* skal hjelpe alle disse *spanish* som kommer. Jeg har ikke noe imot *spanish people*, men det kommer altfor mange. De kommer hit for å tjene penger og ta fra oss *locals*. *The government* vil heller hjelpe dem enn å hjelpe sine egne. Her er det masse problemer fra før, bare se på *Beetham*».

Han fortsatte å fortelle om hvordan de dårlige forholdene og marginaliseringen av *afro-trinis* i den fattige forstaden av hovedstaden Port of Spain, Beetham var et resultat av at etter frigjøringen av slaver på 1800-tallet og ankomsten av de indiske kontraktsarbeidere ble det et ujevnt skille mellom de to gruppene. Inderne fikk tilgang på land og arbeid, mens de nylig frigjorte slavene satt igjen med ingenting. Taxisjåføren mente en kunne se resultatene av dette den dag i dag.

Det nylige inntoget og tilstedeværelsen av en ny større gruppe mennesker, venezuelanerne, blir et forstyrrende element nasjonalstatens «container box» modell som definerer hvem som hører hjemme og hvem som ikke gjør det slik Wimmer & Schiller (2003) beskriver. Venezuelanerne virker ikke å være regnet som en av ingrediensene i gryteretten Trinidad & Tobago og møter derfor på mange vanskeligheter og frustrasjoner i møte med den trinbagonianske staten og lokalbefolkningen som jeg

vil utforske senere i denne oppgaven. I samtale med den venezuelanske naboen min Alfredo fortalte han meg: «Her er i Trinidad er det masse rasisme. Afrikanerne, inderne og muslimene hater hverandre», «Hva med Venezuelanerne?» spurte jeg. «Venezuelanerne er en gruppe for oss selv. Vi er på bunden, vi er ikke med i konkurransen». Den 28 år gamle trinbagonianske Savitri, en av saksbehandlerne i organisasjonen hvor jeg jobbet fortalte:

«Vi får også mange migranter fra andre CARICOM land her, Jamaicanere for eksempel. Men disse flyr ofte under radaren. Vi er et multietnisk samfunn, vi har folk med indisk herkomst, afrikansk herkomst, kinesisk herkomst, *whatever* ... Men hvis du ikke passer inn i de kategoriene blir det lettere å stadfeste at den personen er 'annerledes'».

Men hvorfor drar folk fra vidt forskjellige samfunnslag og steder i Venezuela (Mohan 2020) til Trinidad & Tobago? Ved hjelp av samtaler jeg hadde med venezuelanske migranter i Trinidad vil jeg bruke resten av dette kapittelet på å skildre deler av situasjonen i Venezuela og videre hvorfor folk velger å dra fra hjemlandet sitt.

Grunner til å migrere

Venezuela

Oljefunnene i Venezuela første del av det 19. århundre formet fremveksten av den moderne Venezuelanske staten og i 1920-årene var landet den største oljeeksportøren i verden (se Tinker Salas 2009, Coronil 1999, Strønen 2017). Mellom 1950- og tidlig 1980-tallet var den venezuelanske økonomien en av de sterkeste på hele kontinentet (Roekel & Theije 2020, s.1). Dette kom frem i historiene som mange av mine informanter fortalte nostalgisk om foreldre og besteforeldre som hadde levd i en gullalder som virket utopisk i forhold til den økonomiske, sosiale og politiske krisa landet er i dag og som har endt i en enorm eksodus der over 6.000.000 venezuelanere har forlatt landet.

Den Bolivarianske Revolusjonen, startet av tidligere President Hugo Chávez (1999-2013), blir av Strønen (2017) beskrevet som en populær bevegelse og folkelig mobilisering der landets tidligere marginaliserte og fattige, som til liten grad fikk ta del i oljeeventyret middelklassen og de øvrige samfunnslagene hadde høstet fruktene av, omstrukturerte samfunnet. Med en nasjonalisering av oljeindustrien, en omstrukturering av statlige institusjoner mot større folkelig politisk kontroll og fokus på sosial inkludering av tidligere marginaliserte grupper særlig gjennom grasrotbevegelsers, siktet den *Bolivarianske Revolusjonen* mot idealer om en *poder popular* (popular power) (Strønen 2017, s.19). Chávez ble sett på av mange som en redningsmann fra utsiden av det etablerte politiske oligarkiet som kunne nedkjempe korrupsjon og bringe rettferdighet til folket etter den økonomiske nedgangstiden på 80- og 90-tallet. Med god drahjelp fra de stigende oljeprisene mellom 2004 og 2013 løftet Chávez sin politikk millioner ut av fattigdom kombinert med mange sosiale reformer og programmer som

skulle bedre livene til arbeiderklassen, fattige, urfolk, afro-venezuelanere og andre marginaliserte grupper. Han var en karismatisk og svært populær figur i Venezuela frem til «krisa» begynte å merkes i 2014 etter hans død (Rodriguez 2019, s. 522-523). Det nåværende politiske styret i Venezuela, ledet av Chávez sin arvtager President Nicholas Maduro (2013 -), skylder på sanksjoner fra USA som grunnen til landets økonomiske nedgang. Kritikere hevder at Chávez og hans *Bolivarianske Revolusjon* ikke skapte en bærekraftig overgang fra kapitalisme til sosialisme ved at den økte landets ekstreme avhengighet av olje og dermed sårbarhet i møtet med fluktuerende oljepriser i et internasjonalt marked (Peters 2019 i Roekel & Theije 2020, s.2). De fluktuerende oljeprisene, særlig i møte med den drastiske nedgangen i 2008 og 2014, skapte ringvirkninger som manifesterte seg nedover hele det venezuelanske samfunnet og som har kulminert i en økonomisk, politisk, juridisk og sosial krise som til stor grad nå påvirker og strukturer venezuelanernes daglige liv og muligheter (Mohan 2020, s.55).

Det er utenfor min rekkevidde å gi et fullstendig bilde av den komplekse situasjonen i Venezuela, men utdrag fra samtaler jeg hadde med mine venezuelanske informanter kan gi et innblikk og kontekstualisere situasjonen i landet gjennom konkrete historier og vise hvorfor folk fra vidt forskjellige samfunnslag (Mohan 2002, s.12) velger eller ser seg nødt til å forlate hjemmene sine og dra videre til andre landområder. I dette tilfellet naboøya Trinidad.

Caesar, Ana og Betzy

«*In Venezuela, almost everything is scarce and unaffordable*» (Roekel & Theije 2020, s.8)

Caesar, en 42 år gammel forretningsmann fra Caracas, jobbet nå som sjåfør og kokk i Trinidad. Han kjørte turer over hele øya ved hjelp av ulike lokalutviklede apper som *TTRideShare* og *AllRidi* der kunder kan bestille kjøreturer gjennom smarttelefonene sine. Før han migrerte fra Venezuela, hadde han eid flere klesbutikker. Han importerte klær fra nærliggende land, særlig Panama og solgte der hjemme. Han hadde hatt tre butikker på et tidspunkt fortalte han, men var nødt til å stenge ned en etter en fordi det på grunn av den ekstreme inflasjonen ikke lønnet seg å gjøre forretninger lenger. «Jeg jobbet og sleit hver dag for å tape penger» forklarte han meg frustrert. Caesar var gift med en trinbagoniansk statsborger som hadde kommet til Venezuela på 2000-tallet for å studere på universitetet i Caracas. De hadde bodd i Venezuela i lang tid, men i 2016 valgte de å forlate landet på grunn av deres økonomiske situasjon, en økende følelse av utrygghet, mye kriminalitet og en kollapsende infrastruktur som gjorde det daglige livet vanskelig. Han uttrykte også at en håpløshet og redsel i møte med den stadig mer autoritære politiske situasjonen var avgjørende. Caesar hatet Chávez, Maduro og den «korrupte narkokommunismen» deres som han mente var finansiert av kolombianske karteller. Han

hadde ikke lenger kontakt med sin far som var «mas chávista que Chávez» [mer Chavist enn Chávez] og det håndterte ikke Caesar.

Kjørende østover, på vei fra Port of Spain til Arouca, et av tettstedene langs Churchill Roosevelt Highway som binder den vestlige delen av Trinidad med øst, fortalte Caesar meg om «hans verste natt» i Venezuela. Det var i 2015 og svigermora hans var blitt akutt syk i løpet av natta. Han hadde kjørt fra det ene sykehuset til det andre, men ingen hadde kapasitet til å ta henne imot. Svigermora hadde ligget nesten livløs i baksetet. Ricardo fortalte om håpløsheten han hadde følt på, om panikken og stresset over å ikke få tak i hjelp. Etter en hel natt kjørende rundt i byen fra sykehus til sykehus full av desperasjon hadde han til slutt fått tak i en venn som kjente en lege som var villig til å ta svigermora imot. Hun fikk hjelpen hun trengte og overlevde. «Den natta er den verste i mitt liv. Og det er på grunn av skurken Maduro at vi må leve dette!» sa han opprørt. Historien samsvarer med hva Roekel & Theije (2020) skildrer om at et kollapsende helsesystem og ekstrem mangel på medisiner og produkter i apotekene har ført til en kraftig økende dødsrate i Venezuela (s.1). I et intervju med Caesar fortalte han meg hvordan han ble frastjålet tre biler over en 8 års periode. Den siste gangen hadde han fått en pistol mot brystet da han var på vei til parkeringsplassen og måtte overlevere nøklene og lommeboka si til ranerne. Den økende fattigdommen som mange lever i Venezuela, har ført til økt kriminalitet, drap og generell utrygghet (Mohan 2020).

Ana, en 33 år gammel psykolog fra en storby vest i Venezuela jeg ble kjent med gjennom en av kollegaene mine i organisasjonen, fortalte meg hvordan hun hadde jobbet som terapeut der hjemme i fem år og samtidig som lærer på et universitet. Hun var veldig fornøyd med hva hun hadde oppnådd profesjonelt, men det kom til et punkt der tross all jobbinga så var det vanskelig å få økonomien til å gå rundt. Hun hadde ikke råd til noen ting, hverdagen var fult av små valg som «å kjøpe ost eller majones» som hun sa, begge deler var ikke et alternativ. Hver dag var pengene hun tjente mindre verdt på grunn av inflasjonen. Før hun valgte å forlate landet i 2016, da hun ble invitert av en venn til å bli med å jobbe i en bar i Trinidad, var det en ekstrem mangel på produkter:

«En måtte stå timevis i kø for å kjøpe mel, melk, dopapir eller tannkrem. Om de ikke hadde det i butikken måtte en kjøpe det på det svarte markedet. Og der er alt veldig dyrt. Jeg måtte reise rundt omkring i byen en hel dag for å få tak i tingene jeg trengte til hjemmet. For å fylle bensin måtte en stå timevis, noen ganger dager i kø».

Hun fortalte at hun ble ranet flere ganger og da hun totalvraket bilen sin i en frontkollisjon på grunn av at gatelysene plutselig sluknet på i et uforutsett strømbrudd, bestemte hun seg for å dra:

«Det var liksom press fra alle kanter. Alt holdt på å kollapse. Elektrisiteten i husene og gatene kortslutta hele tiden, vi måtte noen ganger vente på vann i flere uker for å vaske og lage mat. Det var ingen produkter i butikkene. Da jeg vraket bilen og ikke hadde forsikring tenkte jeg at dette går ikke mer og jeg dro til Trinidad»

For majoriteten jeg snakket med var det slike begrunnelser som ble motivasjonen for å forlate Venezuela. En stor andel av venezuelanerne som har kommet til Trinidad de siste årene er fra nordøst i Venezuela et område med stor andel av Warao-urbefolkning. Betzy, en 49 år gammel Warao kvinne som hadde tatt med seg to av barna sine og reist fra Amacuro-deltaet og over på den andre siden av Paria Gulfen fortalte meg hvordan krisa også påvirket urfolk der i nordøst:

«Selv om vi er Warao og kan fiske, jakte og dyrke maten vår så trenger vi å kjøpe mel, medisiner, bensin og andre nødvendige ting. Hjemme i Venezuela fikk vi ikke tak i noen ting. Det kom nesten ikke varer til butikken lenger. Og når det kom varer så var det ofte så dyrt at vi ikke kunne kjøpe det»

Lignende historier hørte jeg gjennom hele feltarbeidet i samtale med venezuelanere. Folk som ikke fikk endene til å møtes, som måtte bruke alt av oppsparte midler på sykehusopphold og medisiner for foreldre og besteforeldre som ble syke, eller som følte seg utrygge og redde på grunn av ran, opptøyer og kamper mellom demonstranter og politiet. En tilstand av kronisk økonomisk, sosial og politisk utrygghet. Blant unge jeg snakket med var det også særlig en følelse av å ikke komme noen vei i Venezuela, at aspirasjonene og håpene en hadde for fremtiden virket umulige å oppnå der hjemme, som ble en motiverende faktor for å dra til Trinidad. Ghassan Hage (2005) introduserer oss til konseptet om eksistensiell mobilitet og forteller oss at migranter og fremtidige migranter, som alle andre i verden, helst vil føle en form for eksistensiell bevegelse i livene sine. De fleste foretrekker å bli i kjente omgivelser og bevege seg «fremover» der, være det profesjonelt, økonomisk, materielt eller sosialt. Det er ikke før en føler at en ikke «kommer noen vei», eller «beveger seg for sakte» eksistensielt der en er at en vurderer å fysisk bevege seg til et annet geografisk sted eller land en tror gir bedre mulighet for eksistensiell mobilitet (s.470). «Det finnes ikke fremtid i Venezuela [*No hay futuro en Venezuela*]», sa den 30 år gamle arkitekten Carmen til meg en dag vi satt i bakgården hennes og pratet om hun noen gang ville dra tilbake til hjemlandet.

Oswaldo

Noen av venezuelanerne jeg kom i kontakt med på Trinidad hadde også reist fra velstående liv der avgjørelsen om å dra ikke kom av økonomisk nødvendighet, men en frykt for hva som kom til å skje med dem selv og familiene deres på grunn av deres forhold til myndighetene i landet. Den 38 år gamle familiefaren Oswaldo var en av disse. Han hadde jobbet som dommer i en av Venezuelas domstoler og var kommet i konflikt med myndighetene fordi han hadde nektet å følge en «sterk anbefaling» om å påvirke utfallet i en rettsak mot en rik bedriftseier som støttet opposisjonen med økonomiske midler.

Oswaldo fortalte hvordan han i Venezuela bodde i et privat nabolag, i et stort hus, hadde flere fine biler og at han og familien hans ikke hadde lidd noen nød. Men da han en dag ble tipset av en kollega som hadde overhørt en telefonsamtale der navnet til Oswaldo ble nevnt og det var snakk om konsekvenser i forbindelse med utfallet av rettsaken, flyktet han med familien til Trinidad dagen etter i frykt for sitt eget og familiens liv.

Selv om grunnene som motiverte folk til å migrere var mange, var den økonomiske situasjonen i landet den mest nevnte faktoren sammen med en frustrasjon over manglende og dyre varer og medisiner. En kollapsende infrastruktur være det strømbrudd og manglende vanntilgang, skolegang for barn og unge, eller et helsevesen som er uten kapasitet og ressurser til å ta hånd om folk var også viktige grunner som ble nevnt. Det ble uttrykt en følelse av utrygghet i møte med økende kriminalitet, ubehagelige møter med politiet og militæret, og en stadig mer autoritær og undertrykkende politisk situasjon (se Amnesty 2022). For noen var politisk forfølgelse en grunn til å migrere, eller at deres handlinger hadde kommet i direkte konflikt med venezuelanske myndigheter ønsker, slik som eksempelet til Oswaldo viser.

Uansett motivasjon var det ett tema som virkelig sto frem som essensielt for venezuelanerne jeg snakket med på Trinidad. Det konstante «jaget» etter å ha nok penger til å overleve på deres nye sted og i tillegg sende penger tilbake til familie og andre i Venezuela som avhenger av en, var en tematikk som kom opp i omtrent alle samtaler jeg hadde og som dermed stakk seg frem som definerende. Jeg vil videre skildre deler av dette «jaget» som strukturerer og former venezuelanernes liv i Venezuela og Trinidad og som blir relevant for den videre diskusjonen.

På jakt etter dollar

På grunn av den ekstreme inflasjonen i Venezuela blir det som nevnt nødvendig å få tak i utenlandsk valuta, som oftest amerikanske dollar (USD). Siden 2019 har President Maduros regime slakket de økonomiske restriksjonene ved bruk av dollar som har ført til en økende «dollarisering» av økonomien (Oliveros 2021)¹. Som Caesar, den tidligere nevnte forretningsmannen, nå yrkessjåfør og kokk, forklarte meg: «Over de siste 6 årene i Venezuela så har alt begynt å bevege seg i dollar [*todo se maneja en dolares*]. Maduro regjeringa og bankene skjønte at de tapte penger ved at de ikke ble inkludert i dette markedet». Jeg ble fortalt hvordan de fleste økonomiske transaksjoner skjedde i dollar på grunn av den bolivarianske pesoens ekstreme inflasjon. Den månedlige minstelønnen i den lokale valutaen

¹ <https://www.americasquarterly.org/article/dollarization-cant-save-the-venezuelan-economy/>

bolivaren som er ekvivalent til rundt 2 USD (i mars 2022 økt til 28 USD, Yapur 2022²) er ikke lenger en realitet for de fleste venezuelanerne som vil ha betalt i dollar, kjøper med dollar og sparer i dollar (Roekel & Theije 2020, s.2). Men tilgangen til dollaren er begrenset i Venezuela og venezuelanerne tar derfor til nye strategier for å skaffe den eller annen internasjonal valuta.

Penger gjennom internett: Kryptovaluta og spill

En strategi folk i Venezuela og de som har forlatt landet tar i bruk i møtet med hyperinflasjonen av deres nasjonale betalingsmiddel bolivaren, er å få tak i andre former for valuta gjennom internett. Rosales (2021) viser hvordan Bitcoin og andre kryptovalutaer blir relevante i det venezuelanske markedet hvor «fiat-valutaen» er enda mer fluktuerende enn kryptovalutaen. I Venezuela har det oppstått et «multi-valuta system» der den nasjonale bolivaren eksisterer side om side med US dollar, kryptovaluta, colombiansk peso, brasiliansk real og andre betalingsprogrammer på internett der en kan konvertere forskjellige typer valuta til digital form. Det voksende kryptomarkedet i et kriserammet Venezuela fungerer som en måte for venezuelanerne å unngå myndighetenes kontroll over veksling av valuta og USAs økonomiske sanksjoner. Kryptovaluta spiller en viktig rolle i hvordan den venezuelanske diasporaen sender remiser hjem, som har blitt en av inntektskildene for mange Venezuelanere (ibid, s.3-6). «Alle driver med krypto og spill hjemme i Venezuela, særlig de unge», fortalte min venninne Carmen meg. Hun hadde en 20 år gammel bror i Venezuela som levde av å spille nettpoker, handle og selge kryptovaluta. Han måtte flytte seg rundt til familie og bekjente på grunn av strømbrudd eller brudd i internettforbindelsen for å kunne spille regelmessig. Det var en måte å få tilgang til dollar i digital valuta som han brukte til å få endene til å møtes for ham selv og familien. En dag jeg ble invitert med ut på bar i Trinidad av Carmen og en gjeng venezuelanere, traff jeg den 28 år gamle alenemoren Omaira som hadde reist til Trinidad for tre år siden. Mens vi andre satt og pratet om stort og smått, satt hun og spilte et spill på mobilen sin. Hun sådde, gjødslet og stelte en digital plante. Da jeg spurte hva det var hun satt og spilte hele tiden fortalte hun at det var et spill der en kunne tjene kryptovaluta. For at den digitale planten ikke skulle dø måtte hun spille spillet hver tredje time gjennom dagen. Hun mente hun kunne tjene opptil 200 dollar i måneden med dette spillet. Disse eksemplene viser hvordan venezuelanerne har utviklet nye og kreative måter å tjene, betale og sende penger på i møte med en lokal valuta som lider av hyperinflasjon. Befolkningen har blitt noen av de mest aktive kryptohandlerne i verden (Martin 2021)³.

² <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-04/venezuela-s-maduro-announces-18-fold-increase-to-minimum-wage>

³ <https://www.dw.com/en/venezuelans-try-to-beat-hyperinflation-with-cryptocurrency-revolution/a-57219083>

Remiser

En annen strategi i møtet med den ekstreme inflasjonen i Venezuela er at et medlem av husholdningen drar til utlandet for arbeide for så å kunne sende penger hjem, altså såkalte remiser. Carling (2020) skriver at remiser kan være en viktig driver til aspirasjoner om å migrere da det å jobbe og tjene penger i utlandet kan bli sett på som en effektiv, kanskje den beste og eneste måten å forsørge for barn, eldre foreldre eller samle opp penger for å senere investere økonomisk i hjemlandet ved å kjøpe eller bygge hus, åpne en bedrift og lignende. Forskning rundt effekten av remiser til dem som mottar dem viser også en forbedring i barnehelse og redusering av barnedødelighet (ibid., s.114-120). Stampini et al. (2021) viser i sin rapport at venezuelanske hushold som mottar remiser i større grad nærmer seg internasjonale standarder angående anbefalinger om næringsinntak av blant annet kalorier, og derfor positivt påvirker matsikkerheten i en kontekst der tilgangen til mat og andre essensielle produkter er begrenset (ibid., s.13).

I samtale med den 37 år gamle konstruksjonsarbeideren Luis som var fra en nord-østlig by i Venezuela, fortalte han meg hvordan han så seg nødt til å forlate hjemlandet før hans datter ble født for snart tre år siden. Han forklarte at lønna hans i Venezuela ikke holdt til livets opphold for han og familien. Han måtte sette seg i gjeld for å kunne betale det kona, barnet og foreldrene hans trengte for å klare seg alene en stund etter han dro til Trinidad med båt for å finne jobb. I Trinidad fikk han jobb i konstruksjonsbransjen gjennom en venezuelansk bekjent. Dattera har han ikke sett enda, men han sender dem penger fra Trinidad flere ganger i uka. Jeg spurte om kona hans jobber i Venezuela, da svarte han: «Hun kan jobbe, men hva skal hun jobbe for? Jobbe en hel måned for å kunne kjøpe seg en kilo kjøtt? Da foretrekker jeg at hun passer på dattera vår og jeg sender penger herfra». Han fortalte videre hvordan han ikke bare sender penger til kona si, men også sin mor, far i tillegg til å måtte betale for eget bosted og mat her i Trinidad med stadig mindre kjøpekraft på grunn av stigende priser. «Jeg har tre hus å forsørge! [Tengo tres casas para mantener!]».

Nødvendighet og risiko

«Higher risk acceptability among the socio-economically vulnerable might reflect a lack of alternatives or the hope that undertaking certain high-risk activities will bring about much sought-after changes. This is especially so when poverty not only provokes a lack of alternatives, but moreover forces people to live with uncertainty and insecurity.» (Hernandez-Carretero 2008, s. 34).

Den 35 år gamle Hector, en venezuelaner i Trinidad som gjorde forretning av å samle inn penger fra venezuelanske bekjente, veksle inn og sende til mottakere i Venezuela, skildrer hvordan den økonomiske situasjonen kan føre til at en tar store risikoer. Etter at Hector måtte stenge ned sportsbutikken sin i Venezuela i 2016, gikk han og hans tre fettere inn i en avtale med en lokal kokaindistributør om å smugle kokain i flytende form fra Venezuela til Spania. Han var desperat etter

penger for å brødfø seg selv og familien, han hadde allerede satt seg i stor gjeld som måtte betales. Den flytende kokainen skulle puttes i kondomer og svelges for så å ende opp i avføringen deres i Spania og distribueres videre. Men når det kom til stykket og flyreisa nærmet seg ble Hector syk. Antageligvis var det angsten han følte i forbindelse med frykten for å bli stoppet av politiet eller at kondomene med kokain skulle sprekke i magen hans mente han. Han valgte å ikke bli med fetterne sine og det gjorde han lurt i. Fetterne ble arrestert ved ankomst i Spania. Historien til Hector skildrer en situasjon der økonomisk stagnasjon, nødvendighet og mangel på muligheter, ender i at folk er villige til å ta store risikoer, slik Hernandez-Carretero (ibid.) viser i forhold til senegalesiske migranter som er villige til å ta store risikoer for å dra til Kanariøyene.

En annen form for risiko de venezuelanske migrantene ofte må ta for å komme seg ut av landet, er båtreisen over Paria Gulfen fra Venezuela til Trinidad. Blant mine informanter var det manglende tilgang til nødvendige reisedokumenter (pass, visum, vaksinasjonskort etc.), ikke nok penger til flybillett og KOVID-19 nedstenging av grensene, som ble nevnt som grunner for å reise «ulovlig» til Trinidad (etter internasjonal rett er det lov å forlate landet sitt for å søke asyl). Turene er ofte arrangert av private aktører som tar med seg migranter frem og tilbake i småbåter under nesa på grensevakten mot betaling. Jeg ble forklart at en slik båtreise kostet mellom 150-250 amerikanske dollar. Det er også kjent at det på denne overgangen er mye trafikk av narkotika, våpen, menneskehandel som fører til ytterligere risiko (Collins & Daily 2021, s.297). Sjøen kan være farlig og det er rapportert at flere småbåter har forlist på reisen (Chaitram 2021)⁴.

Den middelaldrende Yelitza, forklarte i et intervju hvordan denne reisen hadde gått for seg for henne og de to små barna hennes. Barnefaren hadde dratt i forveien for å finne en jobb og etablere seg i Trinidad slik at Yelitza og barna kunne komme etter. Hun forklarte hvordan hun kom ankom en havneby på Paria Peninsulaen på den venezuelanske siden av gulfen. Der ble hun satt i kontakt med en bekjent av hennes mann, som etter hvert viste seg å være narkotrafikant, som hun skjønnte da huset ble beskyttet. Hun måtte bli boende der i huset hans mens hun venta på å dra, hun hadde ikke flere penger. Mannen ville først ha betalt ekstra av henne, i seksuelle tjenester, men hun fikk arrangert det slik at ingenting skulle skje før hun og barna var i Trinidad. Da avreisenatta kom, ble hun, barna hennes og fire andre menn plassert i en liten båt, «du vet båten var alt for liten [pues el bote era demasiado pequeño]», oppe på kasser fulle av narkotiske stoffer og våpen. Midt på natta stoppet de og venta på en ny båt som kom fra Trinidad for å plukke dem og varene opp. Det ble byttet pistoler og narkotika

⁴ <https://theglobalamericans.org/2021/04/tragedies-at-sea-venezuelan-migrants-continue-to-flock-to-trinidad-and-tobago-despite-border-closure/>

mot matvarer fra Trinidad og penger. Yelitza og barna ble så med videre over *Bocas del Dragon* i den nye båten. Reisen tok totalt ca. 3 timer. Yelitza fortalte:

«For meg var det ikke så ille, for jeg har erfaring på havet ... Men for barna mine var det ikke bra. Etter dette har barna mine med seg disse traumene, dattera mi gråt og sa at de 'vær så snill ikke måtte bevege seg så mye med båten'. Det er ganske vanskelig å prate om dette ... [Yelitza begynner å gråte]. Faktisk, som familie, klarer vi fremdeles ikke å ta opp disse temaene fordi det gjør så vondt for meg å prate om det. Jeg føler at jeg ikke har kommet over det enda, hvordan jeg kom hit [til Trinidad] med barna mine ... På den tiden tror jeg ikke jeg tok den riktige ... Jeg visste ikke hva jeg gjorde, skjønner du? Fordi om jeg hadde visst om alle farene som mine barn ble utsatt for der så hadde jeg ikke gjort det. Uansett, vi kom oss til Trinidad ... Rundt klokka 8 på morgenen kom vi til en strand nær Chaguaramas og vi måtte løpe til et hus i nærheten fordi de [kystvakta] kunne komme og arrestere oss»

Da jeg ble med organisasjonen på en vaksinasjonsutflukt i fiskelandsbyen Cangrejo på den sørlige kysten av Trinidad, fikk min kollega Marisol en telefon fra en venninne som akkurat hadde ankommet den trinidadske kysten med familien sin. De hadde kommet i land i nærheten av oss på en ukjent isolert strand, hun hadde sendt Marisol lokasjonen sin over Whatsapp, men gikk så tom for strøm på telefonen. Marisol dro ut med en av sjåførene i organisasjonen for å leite etter dem, men uten hell. Venninna og barna var antageligvis inne i jungelen ett eller annet sted. Det var snakk om å ringe politiet, det var bedre at de ble arrestert og deportert til Venezuela enn at venninnen og de 3 barna hennes ble borte i jungelen i løpet av natta mente en av lederne i organisasjonen. Men Marisol ba om å gi det en dag til. Hun ville nødig ringe politiet på venninna si og få dem deportert. Ofte har migrantene solgt det siste de eier i Venezuela for å få råd til turen over fortalte hun.

Dagen etter fikk Marisol vite fra en annen bekjent at venninna og barna hadde blitt plukket opp av noen trinidadianere med *pistolas grandes* (store våpen) da de kom i land. De hadde blitt ført til en isolert liten hytte langt inne i skogen og ble holdt der til de hadde betalt ekstra selv om de allerede hadde betalt for båtreisen på den venezuelanske siden. Det var en ekstra pris de måtte betale til disse lokale som tjente penger på å ta imot Venezuelanske migranter, antageligvis i samarbeid med menneskesmuglerne fra Venezuela mente Marisol. Familien hadde heldigvis fått ordna det slik at noen kjente venezuelanere i Trinidad kom og betalte for dem. 50 USD per hode. Vi begynte å snakke om de som ikke hadde noen venner å ringe for å komme å betale. Venninna til Marisol fortalte henne seinere at det var mange andre som var tatt til fange der i hytta og som fortalte de hadde vært der i dagevis. På ettermiddagen dagen etter viste Marisol meg et bilde hun fikk fra venninna, barna satt glade og spiste godterier og kake kjøpt på supermarkedet i Trinidad. De hadde kommet seg frem til målet.

I tillegg til å risikere kontakt med narkotrafikanter, menneskesmuglere og et stormfult havgap, risikerer de Venezuelanske migrantene som reiser i uautoriserte båter møter med kystvakta i Trinidad.

Jeg hørte flere historier om kystvakta. Den første jeg ble fortalt av en Trinbagoniansk fisker som bodde i Cangrejo og som hadde tatt inn flere venezuelanske migranter som mannskap på fiskebåten sin. Jeg fikk et inntrykk at det var et forhold av gjensidig interesse og respekt, ikke et av utnyttelse. Han fortalte hvordan kystvakta hadde stoppet dem en gang, om bord var det en 17 år gammel venezuelansk gutt som ikke hadde dokumenter, han hadde mista det eneste han hadde på fisketur. Den trinbagonianske fiskeren som eide båten kom til enighet med kystvakta, han forklarte at gutten var under hans beskyttelse og bodde hos han. Kystvakta hadde da latt han gå. En kollega i organisasjonen registrerte gutten i UNHCR sitt system slik at han kunne få tilgang på et asylsøkerkort. Denne historien viser til hvordan folka i disse fiskelandsbyene på kysten ofte har et solidarisk forhold til Venezuelanerne. De snakker ofte begge språk ettersom de alltid har vært i kontinuerlig kontakt med den andre siden som fiskere, slik som nevnt tidligere i samtalen med Waraoen Ernesto.

Men selv om kystvakta i noen tilfeller utviser et visst skjønn angående de Venezuelanske migrantene slik eksempelet ovenfor viser, er det også eksempler på en mer nådeløs fremgangsmåte. En venezuelansk konstruksjonsarbeider jeg pratet med fortalte hvordan han hadde blitt arrestert da han kom i land i Trinidad. Han hadde tilbragt en ukes tid i fengsel før han ble deportert til den østlige kysten av Venezuela igjen. Familien og nettverket hans var i byen Maracaibo, på den vestlige siden av Venezuela og han hadde ikke mulighet til å dra dit, han hadde ingen penger. Dermed kom han seg på en båt tilbake til Trinidad, denne gangen under nesa på kystvakta. Et annet og mer tragisk eksempel på kystvaktas behandling av «ulovlige» grenseoverganger fikk jeg høre gjennom en av kollegaene i organisasjonen etter jeg kom hjem til Norge i januar. Det ble internasjonale oppslag i avisene da en båt full av venezuelanere ble beskyttet av den trinbagonianske kystvakta, vist nok i et forsøk på å ødelegge motoren til båten. En venezuelansk mor med sin 1 år gamle datter ble skutt. Moren overlevde, men barnet hun hadde i armene døde (Daniels 2022)⁵.

Lege og antropolog Seth Holmes (2013) i sin bok *Fresh Fruit, Broken Bodies – Migrant Farmworkers in the United States* kritiserer hvordan dikotomien mellom frivillig, økonomisk migrant på den ene siden og tvunget, politisk flyktning på den andre. Denne dikotomien ender i en diskurs der de «frivillige, økonomiske migrantene» som lider og dør på ulovlige grenseoverganger blir sett på som om de «fortjener» sin skjebne fordi de frivillig har valgt å ta denne risikoen for egen økonomisk vinning (ibid., s. 17-25). Men som hans informanter fortalte ham er deres arbeidsmigrasjon langt fra frivillig, det var heller en større risiko å bli i på hjemstedet på grunn av mangel på inntektskilder, mat eller utdanning. Å bli der hjemme ble sett på som en større risiko enn å dra uautorisert over grensa (ibid., se også Hernández-Carretero & Carling 2012). For venezuelanerne jeg snakket med på Trinidad som

⁵ <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/07/venezuela-immigrants-killed-trinidad-tobago-coast-guard>

hadde krysset Paria Gulfen uautorisert eller på andre måter var situasjonen den samme. Å bli i Venezuela ble oppfattet som en større risiko enn å migrere.

Del II – Juridiske rammeverk, dokumenter og grenseblikk

I forrige kapittel startet jeg med å problematisere den nasjonalstatlige grensa mellom Trinidad & Tobago og Venezuela. Jeg prøvde å dekonstruere den ofte naturaliserte forståelsen vi har av grenser ved å trekke inn urfolk og grensebeboeres opplevelser eller fraværende opplevelse av grensa. Jeg håper dette kan fungere som et bakteppe videre inn i dette kapitlet hvor diskusjonen omhandler det juridiske rammeverket venezuelanerne i Trinidad & Tobago blir plassert inn i og hvordan forskjellige typer grenser blir skapt og opprettholdt på forskjellige måter, blant annet gjennom materielle gjenstander som dokumenter som tas i bruk i byråkratiske ritualer. Jeg vil se på hvordan den nasjonalstatlige grensa blir skapt og reproduisert gjennom handling og opptreden. Grensa er aldri bare til stede, men er i en kontinuerlig tilstand av tilblivelse (Parker & Vaughn-Williams 2012, s.728-729) gjennom ulike aktører som uttrykker og opprettholder den sosiale ordenen (Gershon 2019) de er en del av. Gjennom kapitlet vil jeg skildre de forskjellige juridiske situasjonene venezuelanerne som i de siste årene har ankommet Trinidad befinner seg i og noen av konsekvensene dette har for deres liv. Jeg vil så avslutte med å analysere hvordan venezuelanerne i Trinidad inntar en spesiell fenomenologisk tilstedeværelse, en spesiell måte «å være i verden på» (Willen 2007), på grunn av deres «irregulære», midlertidige og tvetydige juridiske status.

Venezuelanere i Trinidad & Tobago

Fra forskjellige kilder har det vært estimert at det er mellom 40,000-60,000 venezuelanere i Trinidad & Tobago (Mohan, 2019), selv om det er uenighet rundt disse tallene. Myndighetene i Trinidad & Tobago operer med et mye lavere tall. Etter en registreringsprosess i 2019 ble 16,532 venezuelanere registrert over en to ukers prosess og fikk midlertidig oppholds- og arbeidstillatelse (Herbert 2021, s.5-6, Mohan 2019). De offisielle reiserutene fra Venezuela til Trinidad & Tobago er med båter fra Amacuro-Deltaet, La Guiria i Paria Peninsulaen, eller internasjonale flyreiser. Men etter trinbagonianske myndigheter iverksatte et krav om visum for venezuelanere etter registreringsprosessen i 2019 som en respons på det store antallet som kom inn i landet, kunne venezuelanerne ikke lenger ta i bruk disse rutene uten å dra til den trinbagonianske ambassaden i Caracas og søke om visum derifra (Herbert 2021., s.15). Mohan (2021) påpeker at mange venezuelanere har valgt å forlate Venezuela «irregulært» (det er ikke ulovlig å krysse grenser for å søke asyl etter internasjonal rett) på grunn av vanskeligheter med å få tak i pass og apostille stempler som gjør dem sårbare ovenfor menneskesmugling, farlige aktører og utrygge uoffisielle båtreiser (ibid., s.65). Fra mitt eget feltarbeid kom det opp i flere samtaler hvor vanskelig og dyrt det var å få tak i pass og dokumenter i Venezuela. Det kunne koste mellom 500-700 amerikanske dollar for et venezuelansk pass ble det sagt fordi en må betale ulike ekstrakostnader for å «smøre hjulene» i byråkratiet. En ung venezuelaner jeg ble kjent med i Buenos Aires fortalte meg: «Vi har verdens dyreste og dårligste pass» og snakket videre om

skepsisen stater viser ovenfor folk med venezuelansk pass: «De ser passet ditt og skjønner at du er kommet for å bli».

Da jeg kom til Trinidad & Tobago høsten 2021 hadde myndighetene akkurat åpnet opp grensa for utenlandske statsborgere som kunne dokumentere at de var vaksinert mot kovid-19 viruset. Før dette hadde alle flyplasser og offisielle båtreiser vært stengt for utlendinger (Kissoon 2020)⁶. Mange av mine informanter forklarte hvordan de kom til Trinidad i småbåter, uoffisielle reiser arrangert av private aktører der de betalte 150-300 amerikanske dollar per person, mye billigere enn en flyreise (Collins & Daly 2021, s. 295). En studie gjort av IOM (2021) med 13,800 venezuelanere i Trinidad viste at 81 % av dem hadde kommet i båt (ibid., s.8).

Trinidad & Tobago har ikke en definert og fungerende nasjonal lovgivning og politikk hva angår behandling av asylsøkere og flyktninger. Selv om T&T tiltrådte FN konvensjonen fra 1951 og den utvidede protokollen fra 1967 i år 2000, som angår staters plikt til å beskytte mennesker på flukt, har de ikke ratifisert den i nasjonal lovgivning (Nakhid & Welsh 2017, s.1, Collins & Daly 2021, s. 296). Mange venezuelanere har derfor blitt tvunget inn i en situasjon av juridisk irregularitet ved å bli sikta for ulovlig innreise eller arbeid (Teff 2019, s. 8). I 2014 utarbeidet myndighetene en nasjonal policy som skulle adressere statens behandling av asylsaker i T&T, men har ikke iverksatt den. Inntil videre har myndighetene inngått en avtale med FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) som gjør UNHCR ansvarlig for prosessering og statusdeterminering av asylsøknader, men det er fremdeles uklart hvilke rettigheter og status asylsøkere har i praksis på grunn av manglende inkorporering i nasjonal lovgivning (ibid., s.9).

Som en liten øystat med rundt 1,4 millioner innbyggere, begrenset plass og ressurser, har myndighetene i Trinidad & Tobago vært bekymret for en «menneskelig tsunami» av folk fra Venezuela som landet ikke har kapasitet til å ta imot og som truer deres suverenitet (Herbert 2021, s.6). Dette har blant annet resultert i økt grensekontroll og maktbruk fra statens side. Slik retorikk kom også frem i samtaler jeg hadde med lokale trinbagonianer, som taxisjåføren nevnt i forrige kapittel som mente at Trinidad hadde nok av problemer fra før av og ikke hadde plass og ressurser til alle venezuelanerne som kommer. I 2018 uttalte ministeren av nasjonal sikkerhet at landets nasjonale lovgivning ikke anerkjente asylsøker- og flyktningstatus og at disse dermed ville bli definert som «ulovlige innvandrere» med mindre UNHCR bosatte dem i tredjeland (Teff 2019, s.9). Lignende har nåværende statsminister Dr. Keith Rowley uttalt at Trinidad & Tobago «ikke vil la FN og andre internasjonale organisasjoner gjøre landet om til en flyktningeleir» (Bridglal 2018, egen oversettelse)⁷. For mange av

⁶ https://trinidadexpress.com/newsextra/t-ts-borders-closed-to-all/article_5061e42c-6b8b-11ea-8328-3f8003c18b6f.html

⁷ <https://newsday.co.tt/2018/04/27/tt-not-refugee-camp/>

venezuelanerne har dette ført til en tvetydig og usikker juridisk status i møte med offentlige instanser i T&T.

Dokumenter

Gjennom denne delen vil jeg presentere dokumentene mine venezuelanske informanter fortalte meg om og som var særdeles viktige for dem i møte med den trinbagonianske staten, for å få tilgang til rettigheter som bevegelsesfrihet, helsetjenester eller arbeid (Bendixen 2015). Jeg vil spesielt fokusere på hvordan dokumentene er multivokale der de tillegges ulike meninger ut ifra hvem som bruker dem i hvilken situasjon og hvordan meningen manipuleres. Jeg går da inn i en diskusjon rundt hvordan slike papirer og meningen de tillegges er sosialt konstruerte (Suarez-Navas 1999). Jeg vil se på hvordan de venezuelanske migrantene går inn i en relasjon med staten gjennom slike dokumenter (Abarca & Coutin 2018), dermed hvordan dokumenter blir en måte å studere staten på bakkenivå; i hverdagslige relasjoner mellom migranter, dokumenter, byråkratier og andre offentlige instanser (Gupta 1995).

Dokumenter fra UNHCR

I intervjuer med to trinbagonianske saksbehandlere som jobbet i samarbeid med UNHCR, forklarte James og Savitri om prosessen de venezuelanske migrantene måtte gjennom når en ankom Trinidad og skulle søke asyl. Først måtte en registrere seg hos UNHCR. En fikk da et A4 ark som dokumenterte at en var i prosessen av å søke asyl og venta på å bli kalt inn til intervju, et såkalt *pre-registration* dokument. I dette dokumentet, kan også ektefeller og barn registreres sammen med deg, noe jeg ble vitne til da jeg satt og registrerte folk til en kovid-19 vaksinerings som del av mitt frivillige arbeid i organisasjonen. En dame i 40 årene, hennes mann og lille barn kom gående opp til skranken der jeg satt. Dama fisket opp ett sammenbretta og slitt A-4 ark fra bukselomma der det sto at hun var *pre-registered* hos UNHCR. I det samme dokumentet sto navnet til mannen og barnet hennes slik at de alle brukte dette dokumentet som identifikasjonspapir i Trinidad på grunn av mangel på andre papirer.

Etter fullført intervju hos UNHCR, der asylsøkeren må oppgi informasjon om seg selv, situasjonen sin i Venezuela, hvorfor en har valgt å flykte og trenger beskyttelse og lignende, får en et laminert kort fra UNHCR som dokumenterer ens status som offisiell asylsøker. Om en så videre blir godkjent som flyktning etter FNs standarder og definisjoner for hva en flyktning er, får en så et tredje dokument som bekrefter denne statusen. Asylsøkere og flyktninger i T&T har en begrenset rett på tilgang til primærhelsetjenester, retten til bevegelsesfrihet, og retten til å ikke bli deportert så lenge de er under prosessen av å søke asyl. De har ikke rett til arbeid, ikke rett på skolegang i det offentlige og ikke rett til å åpne bankkontoer (UNHCR 2022) eller eie hus og bil ifølge mine informanter. Men som alltid er det forskjell og tvetydighet mellom policy og praksis. Som nevnt tidligere har myndighetene i Trinidad & Tobago ikke inkorporert juridiske retningslinjer for hvordan en skal møte asylsøkere og

flyktninger i nasjonal lovgivning som dermed resulterer i tvetydighet hva angår status og tilgang til rettigheter for de venezuelanske migrantene.

Tilgang til rettigheter

Naboen min Alfredo fortalte meg hvordan politiet ofte ikke respekterte UNHCR kortet som viste til status som asylsøker eller flyktningstatus. Han hadde hørt historier fra bekjente der venezuelanere ble stoppet og politiet hadde kastet vekk kortet og arrestert dem uansett og i noen tilfeller også deportert dem (se Teff 2019, Herbert 2021). Da jeg en dag på jobb i organisasjonen skulle være med en ung venezuelansk mor med sitt 3 uker gamle spebarn på sykehus, forklarte de andre organisasjonsarbeiderne meg at de noen ganger måtte kjøre rundt til mange forskjellige sykehus rundt på øya fordi sykehusene ofte nektet å ta imot venezuelanere uavhengig av om de var registrerte asylsøkere eller flyktninger. Men de kjente heldigvis til et sykehus der de som oftest ble tatt imot og det ble vi også denne gangen.

En annen hendelse jeg var vitne til som viser til tvetydigheter rundt venezuelanernes juridiske status og behandlingen fra offentlige instansers side, var når vi skulle rapportere en skyteepisode som hadde skjedd utenfor et hus der det bodde venezuelanske migranter. På grunn av en pågående konflikt med noen lokale trinidadianere på grunn av uenighet om betaling for utført arbeid, hadde det en natt kommet en bil og skutt med skarpt mot huset der venezuelanerne bodde. Organisasjonen ble kontaktet for å hjelpe venezuelanerne med å anmelde hendelsen til politiet og jeg skulle fungere som tolk. Men da det kom til stykket var det ingen av venezuelanerne som ville bli med til politiet. Selv om de var registrert hos UNHCR som asylsøkere eller flyktninger fryktet de at politiet ikke ville respektere denne statusen, arrestere og deportere dem. De fryktet også at informasjon om anmeldelsen ville nå de anmeldte og at det ville ende med represalier. Det endte med at jeg og to av advokatene i organisasjonen dro til politistasjonen for å rapportere hendelsen uten vitner. Det første politibetjenten spurte om etter vi forklarte situasjonen var: «*Are these people legal?*». Den ene advokaten fra organisasjonen svarte: «*Well they are asylum seekers and refugees and recognized by international law as in need of protection*».

Eksemplene viser til hvordan venezuelanernes tvetydige juridiske status i Trinidad & Tobago blir tolket på ulike måter og hvilke handlinger som følger deretter varierer fra situasjon til situasjon, med ulik behandling fra ulike aktører. Shahram Khosravi (2010) inspirert av Hannah Arendt påpeker hvordan det ligger et iboende paradoks rundt menneskerettigheter. I en verden strukturert etter territoriell tilhørighet til nasjonalstater, får folk som er statsløse eller som ikke har tilgang til sine rettigheter i sine respektive nasjonalstater ikke mulighet til å materialisere sine menneskerettigheter som reduserer menneskerettigheter til rettigheter knyttet til statsborgerskap (ibid., s. 121-125).

De venezuelanske migrantene på Trinidad sin situasjon er et eksempel på en slik tilstand der de ikke har tilgang til sine rettigheter i hjemlandet, men heller ikke får denne tilgangen på deres nye bosted fordi de ikke er statsborgere der. Som vi skal se videre blir dokumenter en måte å manøvrere en slik liminal tilstand. Disse materielle gjenstandene kan være begrensende om en ikke har det «riktige» dokumentet (Bendixen 2015), men kan også ha et «transformerende potensial» (Abarca & Coutin, s.7). De blir definerende for hvordan venezuelanerne blir behandlet, diskriminert eller neglisjert, men også for hvilke muligheter de har til å manøvrere og manipulere byråkratiske og juridiske systemer.

Fetisjisme av dokumenter

Suarez-Navaz (1999) skriver om den sosiale konstruksjonen som ligger bak våre samfunns *fetisjisme* av dokumenter og om hvordan papirene blir gitt en abstrakt verdi som virker frakoblet fra sosiale relasjoner. Hun bruker ordet *fetisjisme* for å påpeke hvordan livløse objekter som dokumenter og papirer får en slags «magisk» kraft, en sosialt konstruert mening som oppleves iboende i papirens materialitet. Hun skriver videre at *fetisjismen* av dokumenter handler om «magien» av å bli skapt som juridisk subjekt; gjennom byråkratiske ritualer blir en plassert i et tilsynelatende rasjonelt og autonomt system som skal garantere rettigheter og identifisere deg som juridisk subjekt. Dette juridiske systemet synes å gi en absolutt verdi til dokumentene og personene de referer til, der det å ha forskjellige papirer skaper definerte juridiske konsekvenser i form av for eksempel tilgang til rettigheter der individer blir plassert i en ulike «juridiske kaster» (ibid., s.5). Som Hallet (2014) skriver så reflekterer og strukturerer disse juridiske kategoriene rasistiske/etniske og nasjonalistiske oppfatninger rundt «de andre» (*otherness*) som både strukturerer og reflekterer sosiale forhold (ibid., s.627-628).

Under KOVID-19 vaksineringa tidligere nevnt der jeg også fungerte som tolk, kom jeg i prat med en middelaldrende venezuelansk dame som var der med sine tre unge barn. Hun hadde tidligere snakket med en lege som mente hun kunne ha livmorhalskreft. Hun hadde også smerter i korsryggen etter lange dager bøyd over i grønnsakåkeren hvor hun jobbet i Trinidad. Legen hadde sagt at hun trengte behandling så fort som mulig, men hun hadde ikke råd. Operasjonen han anbefalte kosta ca. 40,000 TT\$ (ca. 5900 USD) på en privat klinikk. En slik operasjon på en offentlig klinikk ville hun ikke ha tilgang til som venezuelansk asylsøker. Hun hadde fått et dokument fra legen med hans rekommandasjon av behandling og sitt offisielle stempel som hun skulle prøve å ta med til forskjellige sykehus for å se om hun kunne få hjelp. Om ikke dette gikk, skulle hun ta med dokumentet til veldedige organisasjoner for å prøve å samle inn nok penger til operasjonen.

Eksempelet viser både til hvordan mangelen på de riktige juridiske statusene og dokumenter kan begrense muligheter, men samtidig hvordan en kreativ bruk av dokumenter kan få en transformerende kraft. Kanskje hjalp dette dokumentet hun fikk fra legen denne damen med å få

operasjonen hun trengte. Kanskje ikke. Uansett utfall ble det et stykke papir med et offisielt stempel fra legen som hun tok med seg videre. I likhet beskriver Willen (2007, s.17) et eksempel fra sitt feltarbeid i Tel Aviv der udokumenterte småbarnsmødre bar med seg fødselsattester i håp om at dette ville beskytte dem mot arrestasjon og eventuell deportasjon i møte med Israelsk politi selv om dokumentets offisielle mening og betydning ikke innebærer dette. Suarez-Navaz (1999), Abarca & Coutin (2018) og Hallett (2014) påpeker alle hvordan migranter ofte samler på store mengder papirer i håp om at de en dag skal komme til nytte på den ene eller andre måten i møtet med offentlige byråkratier og som kan påvirke deres skjebne. På denne måten har ulike typer papirer og dokumenter også et transformativt potensial ved at migranter kan «snakke» tilbake til staten på sitt dens eget språk og som kan utfordre og endre deres marginaliserte situasjon (Abarca & Coutin s.7).

Multivokale papirer

Om en venezuelansk migrant skulle bli arrestert i Trinidad for å være «ulovlig» i landet, risikerer hen å havne under en *Order of Supervision* der en må gi fra seg pass, betale et depositum på 2100 TT\$ som migrasjonsenheten kan bruke til å betale flybilletten hjem. I tillegg blir en juridisk tvunget til å regelmessig møte opp hos migrasjonsenheten og rapportere seg inn frem til ens status som flyktning blir godtatt eller avslått. Denne *Order of Supervision* er også et fysisk dokument en kan vise til politiet dersom en blir stoppet og som kommuniserer at en allerede er i en saksprosess. Saksbehandleren Savitri fortalte meg hvordan mange har misforstått dokumentet. På et tidspunkt var papiret gult og organisasjonen fikk stadig besøk av venezuelanere som lurte på hvordan man fikk tak i *el papel amarillo* (det gule papiret) fordi de hadde hørt fra andre venezuelanere at dette var et viktig papir å ha, at om en hadde dette så kunne en jobbe lovlig eller at en kunne vise til dette om en ble stoppa av politiet. «De skjønnte ikke hva papiret innebar, at det kunne ende i en *Order of Deportation*» forklarte Savitri meg.

Eksempelet viser til hvordan dokumentene er multivokale, åpne for ulike tolkninger og kan ta på seg nye sosiale meninger utenfor deres offisielle juridiske funksjon. Et slikt dokument kan få en funksjon som identifikasjonspapir i og med at det for noen er det eneste lokale og gyldige dokumentet de har. Det kan også skape en funksjon om at en har verdifulle papirer. *El papel amarillo*, et sammenbretta A-4 ark med en logo fra UNHCR der navnet ditt og familiemedlemmene dine er skrevet ned, eller et dokument med en uttalelse fra en lege og et offisielt stempel kan brukes der papirer er nødvendige. De kan brukes i tilfeller der en blir stoppet av politiet, skal på sykehus for å vaksineres, få tilgang til medisinsk behandling eller når en prøver å få hjelp fra en ideell organisasjon. De kan fungere som alternative identifikasjonspapirer eller skape en følelse av trygghet ved «å ha papirer» selv om dette også kan være en illusjon. Hvilke dokumenter som kreves i ulike situasjoner, hvordan de tolkes, brukes og hvilke handlinger som følger etter den rituelle bruken av dem, stemmer ikke alltid overens

med dokumentets offisielle juridiske definisjon. På denne måten tar dokumentene på seg uforutsette liv ut ifra migrantens juridiske kompetanse eller kløkt til å finne nye kreative måter å bruke dem på og « snakke tilbake » til statens byråkratier som migrantene blir nødt til å manøvrere (Abarca & Coutin 2018, s. 7).

Juridisk og byråkratisk kompetanse

Hallet (2014) påpeker at slike byråkratiske og juridiske system har en form for «teknokratisk opasitet» (s. 625) der migranter må finne veier gjennom en uoversiktlig labyrint av statuser, regler, og formelle krav til hvilke dokumenter og stempel som må samles og hvordan de skal brukes. Med begrenset språk, kulturell og juridisk kompetanse må migrantene ofte ty til hjelp fra eksperter som advokater og andre saksbehandlere som kan utøve de riktige byråkratiske «bevegelsene» og ritualene som kreves (ibid.).

Den 31 år gamle psykologen Ana var i en slik situasjon. Hun hadde kommet til Trinidad i 2017 og startet å jobbe i bar. Det første året hadde hun blitt kjent med en *Trini*, en hyggelig kar som hun utviklet et forhold med. Ana fortalte videre hvordan de giftet seg av praktiske grunner ettersom det var en juridisk kanal for å bli juridisk lovlig i Trinidad & Tobago. Hun var frustrert og lei av å bare kunne jobbe i barer og som vaskehjelp. Hun hadde akademisk utdanning, men ingen av arbeidsgiverne hun pratet med godtok henne fordi hun var venezuelaner og fordi hun ikke var «lovlig». Hun trodde søknaden om oppholdstillatelse gjennom giftemål skulle være en enkel prosess, men nå etter 3 år hadde hun fremdeles ikke fått noe svar og hun forble i sin midlertidige juridiske status. Hun fortalte meg at hun nylig hadde kontaktet en advokat som skulle hjelpe henne å få fortgang i prosessen. Jeg ble fortalt flere lignende historier der folk som hadde søkt om oppholdstillatelse gjennom giftemål endte opp med å ikke komme noen vei. Den tidligere nevnte sjåføren Caesar og hans trinbagonianske kone hadde ventet på svar i 5 år og forventet derfor ikke noe svar med det første. *Minister's Permit* kunne han heller ikke registrere seg for i 2019 fordi han allerede var i prosessen av å søke oppholdstillatelse.

Lignende fortalte en 35 år gammel firebarnsmor fra nordøst i Venezuela: «Mange venezuelanske jenter tror at om en gifter seg eller får barn med en *trini* så ordner alt seg. Mange gjør det av nødvendighet, desperasjon eller fordi de er i krise. Men i virkeligheten så er dette *una trampa!* (en felle)». Hun sikter her til hvordan det er misforståelser eller lite kunnskap blant venezuelanere om at giftemål automatisk vil bedre deres juridiske situasjon og dermed gjøre dem juridisk lovlige. Dette på grunn av deres begrensede språklige og juridiske forståelse og erfaring. I praksis blir en ofte gående i samme situasjon, uten arbeidstillatelse, uten tilgang til skolevesen for sine venezuelanske barn og begrenset tilgang til helsetjenester.

Forfalskede papirer

Det var i en lang kø utenfor migrasjonskontoret i Buenos Aires jeg først ble vitne til bruken av forfalskede dokumenter. For å komme inn til *Migraciones* måtte en på forhånd ha bestilt en *turno* (avtale) gjennom internettportalen til myndighetene. En fikk så tildelt en ledig time på et ledig tidspunkt, ofte langt frem i tid. Jeg hadde selv et ærende hos *Migraciones* den dagen da jeg måtte fornye min oppholdstillatelse og ble stående i køen sammen med titalls andre utlendinger. Plutselig så jeg en yngre mann gå frem og tilbake ved køen og spørre folk om de trengte *turno*. Etter en liten stund fant han en kunde og de to gikk ut av køen og stoppet opp like ved meg for å prate. De ble enige om pris og mannen fra køen ga fra seg et ID-kort. Karen som solgte *turnos* løp av sted og ble borte en 20 minutters tid før han kom løpende tilbake med en forfalsket *turno* han ga til kjøperen. Kunden stilte seg tilbake i køen og mer så jeg ikke til noen av dem før jeg gikk inn i bygningen. Om det forfalskede papiret fungerte for mannen vet jeg ikke, men hendelsen ble et eksempel for meg på hvordan folk også manipulerer papirer i forsøk på å manøvrere seg gjennom statenes byråkratiske jungel full av krav om å ha det riktige papiret.

I Trinidad ble jeg introdusert til en annen hendelse. Den 30 år gamle Carmen hadde jobbet som servitør og bartender i Venezuela og en dag fikk hun et tilbud gjennom en kollega om å dra til Trinidad for å jobbe i en nylig etablert bar. Hun ble lovet en stilling som *manager* i tillegg til at arbeidsgiveren ville betale flybilletten hennes, ordne kost og losji. Da hun kom til Trinidad på turistvisum i 2017 fikk hun av arbeidsgiveren beskjed om å gi han en kopi av det venezuelanske passet sitt til og betale en sum for at han skulle ordne en søknad om oppholdstillatelse til henne. Godtroende betalte Carmen arbeidsgiveren og fikk etter en stund et offisielt dokument stemplet av *Ministry of National Security – Trinidad & Tobago* som bekreftet søknaden om oppholdstillatelse i T&T. Jobben og bostandarden var langt fra det hun hadde blitt lovet da hun for det meste var alene i baren, måtte gjøre alt av arbeid selv og sov på gulvet i en liten leilighet sammen med 7 andre venezuelanere. Etter hvert hørte hun historier om arbeidsgiveren og hvordan han hadde truet andre venezuelanske arbeidere med å melde dem inn til migrasjonsmyndighetene om de ikke fulgte kravene han stilte dem. Han hadde kopier av passene deres. Søknaden om oppholdstillatelse fikk hun beskjed om at hun ikke måtte vise til politiet om hun ble stoppet. Til slutt skjønnte hun at dokumentet var ubrukelig, hun hadde blitt lurt. Carmen kom seg etter hvert vekk fra denne jobben og arbeidsgiveren, som hun senere beskrev som en menneskehandler og svindler.

I en annen historie, fra mange tiår tilbake i Orinoco-deltaet på den Venezuelanske siden av Paria Gulfen, skriver Allard (2012) om hvordan spanske katolske misjonærer brukte dokumenter til å kontrollere og indoktrinere Warao urbefolkningen inn i deres «siviliseringsprosjekt». Han skriver:

«On the one hand, they turned textual artifacts into potent objects per se ... but on the other hand, they grounded the efficacy of documents in the pragmatic features of writing that were beyond the grasp of the Warao. It was a way of forcing the Warao to submit to the power of documents while retaining a monopoly on their production.» (ibid., s.237)

På grunn av Waraoenes begrensede forståelse for juridisk byråkrati og vestlig skriftspråk kunne altså misjonærene bruke dokumenter og den «magiske» kraften bæreren av dem tilsynelatende hadde, til å innlemme Warao-befolkningen i relasjon med staten og dens skriftlige hegemoni av kontroll. Allard (ibid. 240-241) trekker videre frem et eksempel der en misjonær skriver ut et falskt dokument som brukes til å lure en av Warao-høvdingene.

De forskjellige eksemplene viser til hvordan dokumenter og det juridiske rammeverket de er plassert i kan bli manipulert ved f.eks. bruk av falske papirer eller hvordan individers begrensede språklige og juridiske forståelse blir utnyttet. For Carmen eller Warao høvdingen i historien til Allard (ibid.) virket det som legitime dokumenter, men i virkeligheten kunne det ikke brukes til noe. Eksemplene gir oss også et innblikk inn i banaliteten av papirer og dokumenter, offisielle eller falske, uten den sosiale konteksten de blir plassert inn i har de ingen mening eller bruksverdi.

Minister's Permit og midlertidighet

Som nevnt tidligere iverksatte myndighetene i Trinidad & Tobago en registreringsprosess for alle venezuelanere som oppholdt seg i landet og ga dem ett års oppholds- og arbeidstillatelse ([Government of the Republic of Trinidad & Tobago 2019](#))⁸, samtidig som de innførte visumkrav for reisende Venezuelanere til T&T ([Hunte 2019](#))⁹. Dokumentet de fikk etter å ha registrert seg ble kalt *Minister's Permit* og hadde en varighet på 6 måneder før det måtte fornyes. Jeg spurte konstruksjonsarbeideren Luis en dag vi satt i sola i pausen hans om hvordan prosessen av å få tak i *Minister's Permit* foregikk:

Gaute: Ja, du fikk tak i Minister's Permit i 2019? Hvordan var det?

Luis: Det var en spøk. Total galskap. [Una broma. total locura] Det var noen uendelige køer. Noen dager var det greit fordi det kom noen trinis som hadde med mat, vann, juice til oss og folka som hadde barn med seg. De tok med snacks. Se, ta den! [Mira, toma eso!] Noen dager var det *excelente* fordi det var hjelp fra folka herifra. Men andre dager var det virkelig et mareritt. Uten vann, uten mat, i køen under den stekende sola lange dager. Ikke en gang de som jobbet der hjalp til med vann eller noe. *Nada*.

⁸ <http://www.news.gov.tt/content/new-gov%E2%80%99t-registration-policy-benefit-venezuelans#.Yn5bRehShPZ>

⁹ https://trinidadexpress.com/news/local/visas-for-venes/article_6ca6d2c4-8f62-11e9-b306-df6498d67b55.html

Gaute: Dere sto i køen og venta og venta ...

Luis: Under sola ... Viss du hadde penger ... De som hadde til å kjøpe noe å spise og drikke, okey da hadde vi det greit. Men det var folk som ikke hadde penger ...

Flere av mine venezuelanske informanter, blant annet naboen min Alfredo fortalte om en lignende opplevelse. Han hadde først stått en dag i kø i hovedstaden Port of Spain før han hørte gjennom jungeltelegrafene at det var mindre køer på naboøya Tobago. Han tok ferja over, sto i kø i tre dager og ble en av de 16,532 personene som rakk å få tak i dokumentet på de to ukene myndighetene holdt åpent for registrering. Laura, som kom til Trinidad i 2017, fortalte meg hvordan hun med dette dokumentet følte en viss form for trygghet: «Det er et bevis på at jeg er lovlig her, noe jeg kan vise til politiet og da kan de ikke gjøre hva de vil med meg». Hun hadde kommet inn på et 3 måneders turistvisum (før visumkravet i 2019) og ble så i Trinidad videre og jobba uten noen tillatelse. Da hun fikk tak i kortet, var det en måte å gå fra å være i en tilstand av administrativ irregularitet til å bli definert som lovlig. «En lettelse» beskrev hun det som. Men hun forklarer også hvordan dette kortet, «Minister's Permit», er en usikkerhet:

«Kortet er midlertidig. Om myndighetene her en dag sier at det plutselig ikke er lovlig har jeg ikke annet valg enn å pakke tingene mine å dra. Jeg vil ikke være ulovlig en gang til. Derfor sparer jeg penger. Jeg vet ikke hva som kommer til å skje. Jeg har ikke noe trygghet for fremtiden her. Jeg har jobb her, men jeg har meldt meg på et kurs som personlig trener. Jeg må ha flere muligheter i tilfellet jeg ikke kan bli lenger og må starte på nytt et annet sted»

Minister's Permit må fornyes hver 6. måned. Da må en sende inn en søknad og vente på at de ringer fra migrasjonskontoret og kaller deg inn til avtale, en prosess som kan ta opptil ett år i seg selv. Om kortet blir fornyet får en ett klistremerke på baksiden som angir neste utløpsdato. Alfredo ble kalt inn en dag og viste meg det nye klistremerket på baksiden av kortet sitt. Han hadde fått fornyelsen, men den var regnet fra fire og en halv måned siden, så i realiteten hadde han bare fått en og en halv måned før han måtte starte prosessen på nytt. Det er ikke bestemt hva som kommer til å skje med dette kortet i fremtiden, og venezuelanerne i Trinidad & Tobago som avhenger av det lever med en tvetydig og midlertidig juridisk status og trygghet.

De tidligere nevnte trinagonianske saksbehandlere James og Savitri forklarte meg begge deres tanker rundt denne midlertidige arbeids- og oppholdstillatelsen. Savitri påpekte at selv om det ga de venezuelanske migrantene som klarte å registrere seg i 2019 et pusterom, så var dette mer som

å «*put a band-aid on the whole situation*», et plaster på såret som ikke løste situasjonen. James mente det var en måte for myndighetene i Trinidad & Tobago å få en viss oversikt og kontroll over situasjonen: «Om de sier det ikke er gyldig lenger har ikke venezuelanerne noe annet valg enn å dra eller bli ulovlige». Hallet (2014) beskriver en lignende situasjon blant migranter fra El Salvador i Arkansas, USA. Han poengterer at slike midlertidige statuser fungerer på samme tid inkluderende, men også ekskluderende ved at migrantene ikke får tilgang til de samme rettighetene som statsborgere og at det setter en utløpsdato på deres juridiske status. Det plasserer migrantene i en *liminal lovlighet* der de blir mer synlige for statens overvåkning, begrenser deres mobilitet og forankrer dem i en tilstand av midlertidighet (ibid., s. 621-622).

Min venezuelanske venninne Carmen, som også hadde fått tak i *Minister's Permit* i 2019, forklarte meg hvordan hun følte seg fanget i Trinidad:

Carmen: Jeg føler meg ikke trygg her. Og jeg vet ikke, det er derfor jeg vil dra herifra. Fordi først, kan jeg ikke gå ut aleine. Dette er som et fengsel. Jeg kan ikke reise, jeg kan ikke dra herifra, jeg kan ikke besøke familien min i Venezuela.

Gaute: Og hvorfor kan du ikke dra tilbake?

Carmen: Hvis jeg drar tilbake, kommer jeg ikke inn i Trinidad igjen. Ikke en gang med kortet [*el carnet, Minister's Permit*]. Vi må ha et visa. De gir deg ikke et visa uten å ha et gyldig *carnet* og ingens *carnet* er gyldig. Jeg har søkt om fornyelse, men *el carnet* har vært utgått i ett år allerede. Derfor er det så mange som reiser ulovlig. Venninna mi dro tilbake til Venezuela ulovlig og kom tilbake ulovlig til Trinidad for en stund siden. Hvis du prøver å gjøre det lovlig så går det ikke. Om du reiser ut lovlig så har de registrert deg og da er ikke *el carnet* gyldig lenger.

Som sitatet til Carmen viser og Hallet (ibid., s. 630) beskriver i sitt lignende eksempel fra USA, kan migranter med slike midlertidige bevis ironisk nok bli mindre mobile enn de udokumenterte da de frykter at deres reiser bryter betingelsene for arbeids- og oppholdstillatelser. Det legger også opp til at migranter som ser seg nødt til å reise hjem må bruke uoffisielle og farlige ruter under myndighetenes radar. Trege og ikke fungerende byråkratiske systemer som skal gi fornyelser på de midlertidige tillatelsene i kombinasjon med en uvisshet om hva som vil skje med tillatelsene i fremtiden, skaper en tilstand av *liminal lovlighet* (ibid.). Hasselberg (2016) påpeker hvordan slik midlertidighet fører til en følelse av konstant usikkerhet der migrantene ikke vet om eller hvor lenge de får bli på deres nye bosted, de ikke fullt ut forstår deres rettigheter og hvordan de kan påvirke deres juridiske situasjon, de ikke vet om deres familier vil overleve den eventuelle separasjonen eller hvordan de skal klare seg økonomisk (ibid., s.102).

Dokumentene beskrevet i de ulike segmentene i dette kapittelet blir definerende i venezuelanernes liv og medierer deres forhold til trinbagonianske myndigheter og politikk. Å ha eller ikke ha et spesifikt dokument kan strukturere ens handlingsrom, ens tilgang til arbeid eller til forskjellige steder og tjenester som å gå på skole eller dra på sykehus. De kan fasilitete og fremme forskjellige psykologiske tilstander som opplevelser av trygghet eller usikkerhet, som i tilfellet til Laura som følte en økt trygghet da hun fikk *Minister's Permit* eller Alfredo som uttrykte usikkerhet rundt hvordan politiet ville behandle ham selv om han hadde kortet fra UNHCR. Dokumentene kan være til stor fortvilelse og frustrasjon om ens dokument ikke kan brukes til det en trenger, en ikke har tilgang til det «riktige» dokumentet (Bendixen 2015), eller at dokumentet og statusen en har er midlertidig (Hallet 2014). Som Suarez-Navaz (1999) skriver i sin artikkel: «papirene blir en mulighet til å realisere en ønsket fremtidsdrøm og samtidig en besettelse delt av alle migranter i alle farger, et skjold mot forfølgelse, utnyttelse, nomadisme og kronisk eskapisme» (ibid., s.2, egen oversettelse). Men som hun også påpeker så er drømmen mange migranter har av å ha de riktige papirene antageligvis fulgt av en drøm om å senere kunne glemme dem (ibid., s.9). Med andre ord, drømmen om ha de riktige papirene går til syvende og sist ut på å slippe å tenke på papirene; en forflytning fra en prekær, tvetydig eller midlertidig juridisk tilstand, til en tilstand av ro og stabilitet i form av juridisk og sosial aksept for deres fysiske og juridiske posisjon som samfunnsmedlem på ens nye sted.

Grenseblikk

Som jeg har prøvd å vise kan dokumentene og bruken av dem sees på som en del av grenseprosesser der grensa blir «fremført» inn i sosial eksistens gjennom sosial interaksjon eller «grenseritualer». Et slikt perspektiv «delokaliserer» vår normative forståelse av grenser ved at de ikke bare eksisterer som opptegninger på kart og i geografisk landskap, eller som gjerder og murer. De «bæres» og deles av individer som fremfører, skaper og reproducerer dem i sosiale ordener (Parker & Vaughn-Williams 2012, s.728-729, Gershon 2018). Abarca & Coutin (2018, s.8) skriver om hvordan migranter står i konstant relasjon til staten mediert gjennom fysiske gjenstander som dokumenter de har eller ikke har, blant annet inspirert av Donna Haraway (2003) og hennes ideer om hvordan vi mennesker kontinuerlig formes av våre relasjoner til biologiske vesener og materielle ting, alle med sine innviklede og komplekse historier. I innledningen til sin bok *The Design Politics of Passports* skriver Keshawars (2016) lignende:

«This book argues that the passport is not neutral but a real and powerful device with its own specific history, design, and politics, mediating moments through which socially constructed power relations can be enacted and performed. Ethnicity, gender, and class come to interact, intersect, and produce inequalities through how passports work in various situations. Passports are material evidence of exercising discrimination.» (s.2)

Grensa blir ikke bare fremført og kommer til uttrykk gjennom materielle dokumenter. Som Shahram Khosravi (2010) påpeker bærer vi også grensene med oss og de uttrykkes blant annet gjennom våre blikk. Han snakker om et *Border Gaze*, et «blikk» der de nasjonalstatlige grensene kommer til uttrykk gjennom at vi kategoriserer oss selv og andre i henhold til de oppfattede grensene som forener og deler oss. Fra mine venezuelanske informanter på Trinidad hørte jeg flere eksempler på hvordan slike grenseblikk påvirket deres daglige liv, der deres fysiske og sosiale person ble klassifisert som *spanish* og måten de lokale behandlet dem på ble konfigurert deretter. Juana, en afro-venezuelaner i midten av 30-åra, fortalte hvordan hun ofte prøvde å unngå oppmerksomhet på gata og i offentlige rom. Men det var ikke nødvendigvis blikket til de lokale eller politiet hun prøvde å gjemme seg for, det var sin egen stemme og språk hun skjulte. Hun fortalte hvordan hun i det offentlige rom gjerne holdt munn for ikke å avsløre seg og sin annerledeshet. Når hun gikk sammen med barna sine instruerte hun dem om det samme. Dette var særlig viktig for henne om det var politifolk til stedet. På grunn av henne og barnas utseende kunne de bli sett på som lokal, men om hun åpnet munnen ville hun bli avslørt. «Grenseblikket» ville være på henne.

Jeg vil i tråd med Sarah Willen (2007) argumentere for at studiet om migrasjon og «ulovlighet» kan dra nytte av å inkludere et fenomenologisk perspektiv, der en utforsker migranternes indre opplevelsesverdener som til stor grad påvirkes og struktureres av deres diffuse, midlertidige,

'irregulære' eller 'ulovlige' juridiske status i kombinasjon med oppfatninger om etnisitet og rase. Før jeg begir meg utpå en slik utforskning, er det selvfølgelig viktig å påpeke, som Willen (2007) også gjør, at selv om mangelen på permanent juridisk status, en status av 'irregularitet', eller å være 'ulovlig' har alvorlige konsekvenser for mange, så er det ikke gitt at det er slik i alle situasjoner. Jeg beskriver tendenser mine informanter har uttrykt, ikke en generalisert beskrivelse av alle venezuelanske migranters opplevelser på Trinidad som selvfølgelig er en myriade av forskjellige erfaringer. Det er heller ikke min naive påstand å ha tilnærmet meg en egen kroppslig forståelse av mine informanters opplevelsesverden, men gjennom samtaler og historier fra venezuelanerne selv kan vi forhåpentligvis nærme oss en forståelse utenifra som kan gi oss et innblikk inn i deres daglige liv.

Alltid på vakt

Min gode nabo Alfredo fortalte meg hvordan han alltid var på vakt da han beveget seg rundt i gata og byen. Han kunne ikke slappe av så han. Han kikket rundt etter potensielle farer, være det politiet som patruljerte eller lokale *trinis* som virket fiendtlig innstilt ovenfor Venezuelanere. *Fuckin' spanish* var en frase han hadde fått slengt etter seg ofte, og det var en frase han sterkt mislikte: «Du går *tranquilo* på gata, men plutselig gjør du noe feil i deres øyne og de roper *fuckin spanish!* etter deg. Jeg bare går videre, jeg vil ikke ha problemer» fortalte Alfredo. Han forklarte at han alltid passet grundig på å ha både UNHCR asyløkerkortet og *Minister's Permit* på seg til enhver tid, passet sitt hadde han innelåst hjemme i leiligheten. Han hadde som nevnt tidligere hørt flere historier der Venezuelanere med UNHCR kort hadde blitt arrestert uansett, fratatt passet eller deportert. Det var ingen trygghet i dette kortet mente Alfredo. *Minister's Permit* kortet hans hadde vært utgått i lang tid mens han venta på fornyelsen. Det kunne også skape problemer i møtet med politiet og Alberto foretrakk derfor å unngå dem så mye det lot seg gjøre. «Du kan møte på en bra politimann eller du kan møte på en dårlig politimann som lager problemer for deg bare fordi han vil».

Ved å bruke den fenomenologisk inklinerende antropologen Tomas Csordas (1990, kilde?), beskriver Sarah Willen (2007) hvordan udokumenterte migranter i Tel Aviv internaliserer, kroppsliggjør og tar med seg en konstant frykt og angst i sine hverdager. Hun siterer Csordas og tar i bruk hans konsept *somatic modes of attention*: «culturally elaborated ways of attending to and with one's body' that emerge from the dialectic 'between perceptual consciousness and collective practice» (Csordas 1993, s.138, i Willen 2007, s.17). Denne dialektikken mellom hva de udokumenterte migrantene ser og opplever, koblet til resten av samfunnets praksis i møte med folk i samme situasjon som dem - være det sirkulerende historier om deportasjon, arrestasjon eller trakassering - skaper en spesiell *somatisk oppmerksomhetsform* (ibid.).

På Trinidad sirkulerte det mange slike historier blant venezuelanerne jeg møtte være det i daglige uformelle samtaler, på whatsapp eller facebook grupper venezuelanerne selv organiserte, eller i lokal media. Historier om arrestasjoner, deportasjoner, trakassering, vold og diskriminering av andre venezuelanere var noe mange virket å ta med seg i hverdagen. Om vi fortsetter i Csordas (1993) og Willen (2007) sin tankegang, internaliseres slike historier i kombinasjon med egne opplevelser som kulminerer i en spesiell kroppslig «måte å være i verden på» (ibid. s.9), fylt av usikkerhet, angst og frykt slik som eksemplene til naboen Alberto viser.

En av de første kveldene jeg og Alberto satt i bakgården og drakk våre whiskey med kokosvann, forklarte han meg hvordan venezuelanere beveger seg annerledes på gata enn lokale *trinis*:

«Du kan se forskjellen på en venezuelaner og en trini på gata. Trinien går avslappet [*el trini camina tranquilo por la calle*], krysser veien og forventer at bilene stopper for han. Om han skal ta en maxi (offentlig transport) vinker han på den og går rolig mot den. Venezuelanern beveger seg stressa og engstelig rundt [*el Venezolano anda estresado y ansioso*] og ser seg til alle kanter. Han venter på alle biler før han krysser veien og han løper til maxien. De venter ikke på en spanish!»

På samme måte fortalte Laura meg i et intervju hvordan hun før hun fikk registrert seg for *Minister's Permit* i 2019 og gikk fra å være «ulovlig» til å bli «lovlig», at hun gruet seg hver dag for å dra på jobben sin som barnepasser. Familien hun jobbet hos bodde ikke langt unna der hun selv bodde, men veien dit var full av farer og ubehageligheter. For det første var hun redd for politiet, for at de skulle stoppe henne og arrestere henne eller trakassere henne. Å ta taxi eller offentlig transport var ikke et alternativ fordi hun hadde opplevd trakassering fra sjåførene ved flere anledninger. Det sirkulerte også historier om venezuelanske jenter som hadde blitt kidnappa og voldtatt av taxisjåførere. Dermed valgte hun å gå. Særlig var det et punkt på ruta der hun måtte passere en ungdomsskole hun ikke likte. Flere ganger hadde noen av guttene på skolen løpt etter henne, trakassert henne, ropt *fuckin' spanish* etter henne, og ved et tilfelle kastet mangoer på henne. Denne korte ruta ble dermed en daglig prøvelse for Laura hvor hun alltid var engstelig og på vakt. Eksemplene til Laura og Alberto viser en slags internalisert engstelighet og frykt i det daglige som manifesteres i måten de beveger seg på i offentlige rom. En spesifikk «måte å være i verden på» som venezuelanere i Trinidad. En kulturspesifikk kroppsteknikk om en vil, slik Mauss (1979) beskriver i sitt essay *Techniques of the Body*, bare at internaliseringen skjer som et resultat av en frykt og angst for ubehagelige møter, arrestasjoner, deportasjon og trakassering. Grensa strekker seg inn i venezuelanernes kropp: «*I shall put my law into their inward parts*» (Book of Jeremiah, 31: 33-34, i Willen 2007).

Usikre steder, trygge steder

“Substantive shifts in embodied consciousness and sensation take place as migrants move from areas of “host society space” like employers’ homes and public streets, where they are perpetually reminded of their Otherness, into an alternative set of spaces that I describe elsewhere as “inhabitable spaces of welcome” within an otherwise antagonistic host society.” (Willen 2007, s.23).

Jeg ble fortalt om perioder før og etter registreringsprosessen i 2019 da migrasjonspolitiet var spesielt aktive med å jakte ned «ulovlige» migranter (se [Boodram 2019](#))¹⁰. Rosa og Carmen måtte stadig løpe ut bakdøra i baren og restauranten de jobbet og gjemme seg hver gang migrasjonspolitiet kom kjørende forbi. Sjefen i baren der Carmen jobbet hadde til og med ansatt en *trini* for å stå vakt på utsiden som varsler slik at de venezuelanske arbeiderne skulle få tid nok til å løpe ut bakdøra. Offentlige uttalelser fra myndighetene om at alle som på noen måte hjalp «ulovlige» venezuelanere selv ville havne i problemer, gjorde frykten større.

Men det var også steder der venezuelanerne følte seg trygge. Sine egne hjem var steder de kunne slappe av, og var derfor også steder mange valgte å tilbringe mesteparten av tiden sin når de ikke var ute på ærender eller jobba. Slike *inhabitable spaces of welcome* som Willen (2007) definerer dem som, hvor migrantene til en viss grad kan senke skuldrene og være ute av offentlighetens blikk og andre farer, virket svært viktige for venezuelanerne på Trinidad.

En dag inviterte naboen Alfredo meg med i en barnebursdag og grillfest hjemme hos noen venezuelanske venner av han i Port of Spain. Jeg tok en taxi til adressa han hadde sendt meg over Whatsapp og kom frem til et lite hus i en rolig gate. Fra bakgården hørte jeg reggeaton-musikk og folk som lo og pratet på venezuelansk-spansk. Jeg kom inn i bakgården og Alfredo vinket meg bort til bordet der han satt med 3 andre middelaldrende venezuelanere og spilte kortspillet *truco*. Jeg kjente spillet fra Argentina og ble sittende å spille med dem en stund. Det var grilling, ballonger hang rundt omkring og vi samlet oss for å synge bursdagsangen «*Que los cumplas feliz*». De voksne pratet, drakk øl og venezuelanske drinker utover kvelden. Det ble svært god stemning utover, folk hygga seg og virket avslappet. Barna sprang rundt og lekte. Alfredo fortalte meg seinere hvordan han foretrakk å samles hjemme hos venner eller seg selv fremfor å dra ut på bar: «Jeg drar ikke ut på barer der det er mange venezuelanere. Det blir bare problemer. Det er alltid problemer med politiet. Jeg foretrekker å ikke blande meg i det [*prefiero no meterme en eso*]».

En annen dag da jeg var ute og spiste lunsj med to av mine venezuelanske kollegaer, tok de meg med på en runde i byen. Marisol skulle tatovere seg og de kjente noen venezuelanere som drev

¹⁰ https://trinidadexpress.com/news/local/deport-unregistered-venezuelans-pm-orders/article_e71f3960-adb7-11e9-b26b-2bdde535c1b9.html

et tatoveringsstudio i Port of Spain. Vi kom frem til et stille boligstrøk og gikk opp noen trapper i et 2.etasjes hus og banket på en anonym dør. Vi ble sluppet inn og kom inn i et lite tatoveringsstudio med rundt 20 venezuelanere. En barnefamilie satt der og pratet med et annet par og alle rommene var fylt med folk som pratet, fikk tatoveringer og spiste mat. Disse eksemplene viser til hvordan venezuelanerne finner og skaper egne steder og rom, oaser der de kan «kultivere en form for tilhørighet, trygghet og eksistensiell stabilitet» (Willen 2007, s.23, egen oversettelse) i en ellers utrygg hverdag.

Når jeg forlot huset der jeg bodde på morgenen, eller kom hjem på ettermiddagen, passerte jeg vanligvis forbi leiligheten der Alfredo og den 17 år gamle sønnen hans Mario bodde. Mario hadde kommet fra Venezuela for å bo med faren sin for to år siden. Fra stuevinduet deres hørte jeg alltid lyder fra videospill eller at fjernsynet sto påslått. Mario satt nesten alltid hjemme hele dagen, han hadde ingen skole eller jobb å gå til og Alfredo foretrakk at han holdt seg hjemme slik at sønnen ikke havnet i problemer ute på gata. Mario hadde kun asylsøker kortet fra UNHCR og kunne få problemer med politiet forklarte han. Alfredo selv dro hjemmefra klokka 05.30 for å dra på malerjobber og kom som regel hjem i 17.30 tida. «Han sitter bare hjemme og spiller *Call of Duty* på mobiltelefonen sin» klagde Alfredo til meg. Flere av venezuelanerne med yngre barn jeg pratet med på Trinidad fortalte om lignende situasjoner, der barna deres måtte holde seg hjemme hele dagen fordi de ikke hadde noen tilgang til offentlig skolevesen og foreldrene var redde for hva som kunne skje med dem dersom de skulle forlate huset. For disse barna blir dermed hjemmet som et trygt sted også en type isolasjon og «fengsel» der de må oppholde seg store deler av hverdagene sine som antageligvis vil få store sosiale, psykiske og fysiske konsekvenser for dem.

Del III – Arbeid og etnisitet

En dag på kontoret - Utdrag fra dagboka; 20.10.21

Startet seint på i dag. Klokka nærmet seg 10.00 før jeg kom meg ut av huset. I leiligheten til Alfredo og Mario ser det stille ut bortsett fra lyden fra TVen. En eller annen serie eller film på Netflix står antageligvis på. Jeg hadde noen rare drømmer i natt. Jeg våknet opp midt på natta og kaldsvetta. Jeg var desorientert, visste ikke hvor jeg var, hvem jeg var, hvem jeg var tilknyttet eller hva som skjedde. Angst og panikk. Litt etter litt falt ting på plass. Jeg er i Trinidad, i leiligheten min i James Street. Jeg har vært i Buenos Aires i 5 måneder før jeg kom hit. Jeg er fra Norge, fra Telemark. Nå mens jeg sitter her på kontoret til organisasjonen og digitaliserer feltnotatene mine, tenker jeg at denne rare desorienterte halvt våken - halvt drømmende tilstanden jeg våknet til i natt er et resultat av å føle seg bortkommen. Av å føle seg svevende rundt til forskjellige steder uten kontroll, uten feste i noe kjent og trygt. Uten forankring og tilhørighet. Det er så lenge siden jeg har vært hjemme. Snart 8 måneder nå.

Jeg spaserer nedover fortauet på vei til kontoret. Hilser på den gamle rastafarien som hver morgen sitter utenfor grønnsaksbutikken nede i veikrysset. «Ja man» sier han og nikker bekreftende som vanlig. Jeg går videre forbi en stor park. Det er ca. 40 minutters gange i den steikende morgensola ned til kontoret, over 30 grader allerede. Bilene suser forbi i motsatt kjørefelt enn det jeg er vant til hjemmefra, britene var koloniherrerne på øya sist. Noen av bilene har vinduene åpne og bassen dunker i soca, dub-reggea og chutney sanger. Jeg går til Western Union for å ta ut penger jeg har fått tilsendt, så forbi «rum-shoppen» som inntil nylig har vært stengt på grunn av COVID-19 restriksjonen, og videre inn på en av de mange «roti-shoppene». Der bestiller jeg en chicken-roti, en indisk lefserett fylt med en curry av kikerter, potet og krydra kylling. «Pepper?» [chili] spør damen bak disken meg. «Slight pepper please» svarer jeg slik folk har lært meg og tar med meg rotien til kontoret.

Oppe i lunsjrommet hører jeg en gjeng venezuelanere le og prate på spansk. Jeg setter meg ned med dem og kommer i samtale med Gloria, en venninne av en av organisasjonsarbeiderne som er innom fordi hun jobber i området. Venezuelanerne på arbeidsplassen har som regel med seg hjemmelaget lunsj, de sparer penger der det er mulig. Triniene på arbeidsplassen og meg selv går ofte ut for å kjøpe lunsj. Vi trenger ikke spare, vi er trygge økonomisk og juridisk. Mens vi satt der i lunsjrommet begynte vi å prate om Norge, om Venezuela. Hun fortalte at hun ikke savnet Venezuela noe særlig fordi hun har en jobb der hun er i kontakt med venezuelanere dagen lang. Vi bytter litt tilfeldig frem og tilbake fra spansk og engelsk og jeg merker meg at hun refererer til venezuelanere som «spanish» da vi prater på engelsk. Aksenten og ordforrådet hennes er tydelig påvirket av den lokale trinbagonianske sing-song aksenten som de fleste andre venezuelanere som har lært engelsk her. Hun forteller at hun gjerne vil dra videre til et «bedre» land, kanskje Spania. Men hun vegrer seg for å forlate

alt starte på nytt en gang til. Hun har arbeidstillatelse gjennom Minister's Permit, men det er usikkert hvor lenge dette vil være gyldig og det gir ikke nok trygghet. Hun har barn å tenke på sier hun, de har ikke noen dokumenter her. Hun må tenke på fremtiden deres. For å komme seg til Spania må hun først til Venezuela for å få gyldige dokumenter og det vil hun helst slippe. Dermed blir hun her inntil videre.

Vi begynner å prate om jobbforholdene til venezuelanere her i Trinidad: «Hvis du vil være migrant bør du være forberedt på å jobbe dag og natt. Det har vært ganger da jeg bare har fått sove i 2 timer for så å stå opp og jobbe igjen som om ingenting. Derfor, om du vil eller må være migrant bør du komme hit forberedt». Hun hadde akkurat pratet med en annen venezuelansk migrant som ville slutte i jobben sin fordi hun måtte stå opp klokka 05.00, ta en minibuss fra et forsted i «Central» (Trinidad) til Port of Spain som tok rundt 1,5 timer, jobbe til 18.00 på ettermiddagen for så å reise hjem igjen. «Det skjønner jeg godt» er det like før jeg sier, men Gloria kommer meg i forkjøpet og mener at denne personen er lat. Det er normalt for en venezuelaner her i Trinidad mener hun. Det er sånn det er her og om du ikke er villig til å jobbe dag inn og dag ut er det bedre å bli i Venezuela sier hun. «Hay que trabajar» [En må jobbe]. Joda, jeg er jo enig i det.

Etter lunsjen går jeg inn på kontoret og setter meg ned for å skrive om gårsdagens og dagens små og store hendelser. Jeg skriver om venezuelanernes glorifiserte arbeidsmoral som jeg har hørt uttrykk for så mange ganger i forskjellige samtaler med migranter her i Trinidad. Venezuelanerne har ofte virket dømmende mot folk som ikke jobber like mye og hardt som dem selv, mot både lokale trinbagonianere og andre venezuelanske migranter. På kontoret er det masse liv og røre. Kollegaene rundt meg tar stadig telefoner fra venezuelanere, cubanere og andre migranter som ringer inn for å få «cash assistance» til mat og husleie, for å få hjelp til å dra til sykehuset, for å registrere en politianmeldelse, for informasjon om hvordan registrere seg hos UNHCR og få tilgang på et bevis på at en er asylsøker. Eller for annen praktisk informasjon om hvordan ting fungerer her i Trinidad og hvilken hjelp en kan få.

9 På vei til Port of Spain og organisasjonskontoret.

10 På vei til Port of Spain.

Venezuelanere i arbeid

I dette kapitlet vil jeg fortsette å skildre venezuelanernes prekære situasjon på Trinidad, særlig påvirket av deres liminale og tvetydige juridiske status, kombinert med oppfatninger av etnisitet og rase. Sårbarheten som følger, gjennom diskriminering og at de ofte ikke har tilgang til beskyttelse eller tilgang til sine rettigheter som asylsøkere, flyktninger, arbeidere og mennesker, plasserer dem i en situasjon der utnyttning og misbruk blir normalisert. Jeg vil spesielt se på arbeidslivet til venezuelanerne i Trinidad for det første fordi dette med arbeid og å skaffe penger var et så viktig tema i samtalene jeg hadde med mine informanter. De tilbringer store deler av tiden sin på jobben og mange uttrykte at det var derfor de hadde kommet til Trinidad, for å jobbe og anskaffe seg nødvendig utenlandsk valuta. For det andre vil en analyse av arbeidsarenaen til de venezuelanske migrantene åpne for nye innfallsvinkler til drøftingen av venezuelansk migrasjon til Trinidad. Arbeid er et «totalt fenomen» som former del av økonomiske, sosiale, kulturelle og politiske prosesser, og er uløselig knyttet til muligheten for selvråderett og frihet (Harvey & Krohn Hansen 2018, s.14). Arbeidet er også en arena der migranter og lokale møtes ettersom de fleste jobber for trinbagonianske arbeidsgivere og med trinbagonianske kollegaer. Det kan dermed gi oss etnografiske eksempler på hvordan slike møter utspiller seg.

11 En venezuelaner på jobb

Alfredo og Louis

På feltarbeid bodde jeg som tidligere nevnt i en liten leilighet i bakgården til et relativt stort hus i en av Port of Spains små forsteder. I en leilighet i samme gate bodde Alfredo som allerede har dukket opp flere ganger i denne teksten. Han hadde vært i Trinidad i 4 år og ble min første informant, vi fant raskt tonen. Vi hadde begge mye å gjøre i ukedagene da han var ute på forskjellige malerjobber mens jeg jobbet frivillig i organisasjonen. Men på kveldene da vi kom hjem til hvert vårt, fått i oss mat og dusja, fant jeg ofte Alfredo sittende å røyke sigaretter og drikke et glass med whisky og kokosvann i bakgården vi delte. «*Hola hermano!*» hilste han meg og vi ble sittende å røyke, drikke og prate om stort og smått, fast og løst. Han fortalte at han hadde jobba i bar, som kjøkkenassistent, kokk, vaskehjelp, i konstruksjonsbransjen og nå som maler her i Trinidad. Han var i midten av 40-åra, utdanna jordbruksingeniør i Venezuela og hadde jobbet med sikkerhetssystemer som overvåkningskameraer og elektriske gjerder før han migrerte til Trinidad.

Jobbene som er tilgjengelige for venezuelanerne i Trinidad er ofte slike lavstatus og lavtlønnede yrker som vaskehjelper, konstruksjonsarbeidere, servitører, bartendere, kjøkkenassistenter, hushjelper og lignende. Jobbene er som regel i den uformelle sektoren, uten arbeidskontrakt og av uforutsigbar varighet (Mohan 2020, s.118-119). Et gjennomgående tema i samtaler med venezuelanerne var at de følte at trinidadianske arbeidsgivere utnytta dem ved å kreve at de jobba lange arbeidsdager med tungt, krevende og lite verdsatt arbeid for lite lønn. Det ble ofte beskrevet en situasjon der en er i arbeidsgivers «nåde», der en må akseptere og følge arbeidsgivers krav og diskriminering uten å selv kunne påvirke forholdene. På grunn av begrensede muligheter for arbeid og tilgang til økonomiske midler blant veldig mange er det ofte stor konkurranse om disse jobbene;

«Det er så mange Venezuelanere her Gaute. Og alle trenger jobb for å leve og sende penger tilbake til Venezuela. Det er også kjempedyrt å leve her [*Aqui la vida es carisimo*]. Om du klager på at det er for mange arbeidstimer, eller at du ikke får nok pause på jobben, eller at du vil ha høyere lønn så blir du bytta ut med noen som er villige til å jobbe for mindre og gjøre som sjefen sier. Det er alltid noen som trenger det mer enn deg og det utnytter triniene. [*Siempre hay alguien que lo necesita mas que vos y los trinis se aprovechan de eso.*]».

Alfredo kommuniserer her hvordan det for venezuelanerne alltid er en annen venezuelaner som trenger jobben og som er villig til å jobbe lenger for mindre lønn. For å beholde jobben sin er det derfor viktig å føye seg etter arbeidsgiveren. Terskelen for å bli sparket og bytta ut er lav i et skeivt maktforhold. Han forklarte hvordan en risikerer å «*quedar fuera la lista*» (havne utenfor lista) om en klager til arbeidsgiver. Før en malerjobb ringte arbeidsgiveren hans som regel en til to dager i forveien og forklarte når og hvor neste jobb skulle være. Han måtte alltid være klar for å jobbe, arbeidsgiveren styrte tiden for arbeid. En kveld i midten av november fortalte Alfredo meg at han hadde klagd på

lønna si. Han hadde jobbet mye lenger enn avtalt og krevde å få betalt for overtida. Det endte med at Alfredo ikke ble ringt på noen uker og ble gående hjemme uten jobb til han fant en ny arbeidsgiver.

Alfredo var ressurssterk i forhold til mange andre venezuelanske migranter i Trinidad. Han hadde et relativt stort nettverk, særlig blant andre venezuelanske migranter, men også lokale trinbagonianere. Som han fortalte meg var han også verdsatt for sin arbeidsmoral, sine evner og tidligere arbeidserfaringer. Han hadde utdanning og kunne lese og skrive, noe jeg ble fortalt at det var mange av de venezuelanske migrantene i Trinidad som ikke kunne. Etter 4 år i Trinidad kunne han gjøre seg forstått og forsto mye engelsk selv om han klagde på at Triniene snakket så vanskelig og refererte til den lokale «*Trini Sing-Song*» engelsk dialekten (Fuchs & Meer 2021). «Det er ikke vanlig engelsk her. Triniene snakker veldig dårlig. Du går på gata og de sier noe til deg, men det er uforståelig [*dicen algo pero no se entiende nada*]». Alfredo var ved god helse, «*gracias a dios*» (takket være gud), en frase han og andre venezuelanere ofte sa. Han hadde fått registrert seg i 2019 og fått tak i *Minister's Permit* dokumentet som jeg beskrev i forrige kapittel. Dette dokumentet er det noen arbeidsgivere som krever, men det gjør ikke ifølge mange av mine venezuelanske informanter stor forskjell om en har det eller ikke hva angår tilgang til arbeid. En må som regel ta på seg arbeid i den uformelle sektoren om du er venezuelaner og ikke snakker godt engelsk, så da hjelper ikke kortet deg noe særlig uansett bortsett fra å ha noe å vise til om en blir stoppet av politiet.

I samtale med den tidligere nevnte konstruksjonsarbeideren Luis, forklarte han meg hvordan venezuelanerne ble behandlet annerledes på jobben:

Louis: «Da jeg kom hit til Trinidad, takket være gud [*gracias a dios*] fikk jeg fort jobb ... Jeg begynte å jobbe i Church's Chicken i varehuset. Jeg skal ikke si at jeg ble behandlet dårlig, men manageren var hard mot venezuelanerne der. For eksempel folka herifra [Trinidad] gjorde hva de ville. De gikk ut hvis de ville røyke seg en sigarett, mens venezuelanern alltid var på. Vi kunne ikke ta pause. 'Du må gjøre dette, du må gjøre det andre' sa sjefen hele tiden. Ga ordener. 'Okey, du er ferdig der, gå dit og gjør dette'. Jeg har ikke opplevd så mye xenofobi som andre [venezuelanere] har, men når jeg har opplevd det har det vært på jobben og med sjefene. Bare fordi jeg er venezuelaner. Jeg må gjøre akkurat det de ber meg om, ellers får jeg sparken»

Gaute: «Du har ingen rett til å klage?»

Louis: «Ingen, du gjør det eller så drar du. De sa til meg: 'Det er mange venezuelanere som kommer hit hver dag for å søke jobb'».

Gaute: «Klart. Den som gir deg jobben kan alltid bytte deg ut».

Louis: «Kan bytte deg ut ja. Men det er ikke fordi du gjør noe feil, eller at du ikke kommer på jobb at de bytter deg ut. Du må gjøre dette eller det andre fordi de sier det. Hvis du ikke gjør akkurat som de sier blir du bytta ut».

Gaute: «Den som har all makten er de [arbeidsgiver]».

Louis: «Akkurat ja. Fordi ... Og dette selv om jeg har *Minister's Permit*».

Skapelsen av et marked av utnytting

Det økonomiske 'markedet' har sine politiske og kulturelle grenser, som inkluderer noen og ekskluderer andre. Samtidig er den økonomiske ordenen en funksjon og speiling av den sosiale ordenen i samfunnet (Polanyi 1962, s.74). Som tidligere nevnt er det mange av venezuelanerne i Trinidad & Tobago som registrerte seg i 2019 og fikk tak i *Minister's Permit* kortet som ga dem en midlertidig oppholds- og arbeidstillatelse. De av dem som fikk tak i dette kortet har juridisk sett mulighet til å delta i det offisielle nasjonale arbeidsmarkedet, kreve minstelønn og betale skatt. Men som det ble uttrykt gjennom samtaler med flere av mine informanter så gir ikke dette kortet dem nødvendigvis tilgang til arbeid eller gir dem tilgang til arbeidsrettigheter, de blir som regel ansatt uformelt uansett. I tillegg til de juridiske barrierene for oppholds- og arbeidstillatelse er det kulturelle, språklige og etniske barrierer som begrenser tilgang til arbeidslivet.

Som naboen min Alfredo mente så gjorde det ikke så mye til og fra om en hadde dette dokumentet eller ikke: «Med en gang de hører at du snakker engelsk som en spanish vil de ikke ha deg». I jobbene en venezuelaner som han kunne få tak i, var det ofte ikke krav om noen offisielle dokumenter. Og selv om en hadde kortet betydde det heller ikke at en har tilgang på noen spesielle arbeidsrettigheter. Det at en må vente lenge på å fornye kortet, og det mye av tiden er ugyldig på grunn av den lange saksbehandlingen før en eventuelt får en fornyelse i form av et nytt klistremerke på baksiden av kortet. Det er i den uformelle sektoren de fleste ansettelsler av venezuelanere skjer. Harvey & Krohn Hansen (2018) skriver om forskjellen på uformelt og formelt arbeid som;

«The labour that entered the ledgers of formal economic accounting was work rendered legible to the modern state, as opposed to all the unaccounted, and unofficial, work (including domestic work) on which the formal economy depended. Debates around legal and illegal labour follow a similar line, but are now more clearly articulated to structures of state power.» (s.17).

Forfatterne viser her til hvordan det «formelle» markedet avhenger av «uformelt» og «usynlig» arbeidet, slik også Holmes (2013) viser til med tanke på hvordan jordbruksmarkedet i USA avhenger av den «uformelle» og billige arbeidskraften udokumenterte arbeidere fra Mellom- og Sør-Amerika fyller. Harvey & Krohn Hansen (2018) trekker også en parallell til deler av den feministiske bevegelsen på 1970-tallet som krevde en anerkjennelse av hvordan kvinners usynlige og ubetalte arbeid i hjemmet ble brukt av det kapitalistiske markedet i kapitalens tjeneste og reproduksjonen av arbeidskraft (ibid., s.16). Venezuelanerne i Trinidad & Tobago ender opp med å delta i dette uformelle markedet og har liten tilgang på arbeidsrettigheter, mulighet til organisering og blir dermed også ofre for økonomisk utnytting, diskriminering og misbruk.

Med sitt feltarbeid blant meksikanske bærplukkere i California viser Seth Holmes (2007, 2013) oss en analyse der det sosiale hierarkiet på gården, hvem som gjør hvilken jobb og hvordan folk relaterer til hverandre, gjenspeiler asymmetriene i det større samfunnet de er en del av:

«The structure of labour is determined by the asymmetries in society at large – specifically those organized around race, citizenship, and class – and reinforces those larger inequalities» (ibid., s. 44).

Han forteller oss om et sosialt hierarki der etnisitet/rase/språk og statsborgerskap/dokumentasjon setter føringer på hvilken sosial posisjon og arbeid en utfører på gården. Dette hierarkiet får videre konsekvenser for arbeidsforhold, boforhold og helse til arbeiderne. På toppen av hierarkiet er de anglo-amerikanske og japansk-amerikanske gårdstyrerne som snakker engelsk og har statsborgerskap fra USA. Disse gjør ofte arbeid på kontoret der en sitter mye stille. De «arbeider med hode», det er de som tar avgjørelser, organiserer driften og salget. Det er de som yter mest respekt, som tjener mest og som har mest kontroll over egen og andres tid. I midten av hierarkiet har en «US latinos» og «mestizo» meksikanere med oppholdstillatelse. De er tilsynsmenn og kontrollører av bærplukkinga. Som mellommenn yter de mindre respekt oppover i hierarkiet, men utøver fremdeles makt nedover. De gjør mer krevende og stående arbeid ute, tjener mindre enn sine sjefer og har mindre makt og kontroll over egen og andres tid. Nederst i hierarkiet er det *Mixteco* og *Triqui* meksikansk urbefolkning som ofte er i USA uten oppholdstillatelse og dokumentasjon. Det er de som plukker bæra. De gjør det fysisk krevende arbeidet, knelende eller med bøyd rygg som tærer på psykisk og fysisk helse. De yter minst respekt, tjener dårligst og har liten eller ingen kontroll/makt over egen og andres tid (ibid. 2007).

Jeg vil argumentere for at Holmes (2007) sin modell for hvordan det sosiale hierarkiet der etnisitet/rase/språk og statsborgerskap/dokumentasjon påvirker sosial posisjon, arbeidsdeling og arbeidsforhold kan bidra til å konseptualisere og skildre deler av de venezuelanske migrantenes situasjon i Trinidad & Tobago. Særlig er hans ide om hvordan det sosiale hierarkiet på arbeidsplassen er som en speiling av de større ulikhetene i samfunnet nyttig for å skildre venezuelanernes situasjon der deres etnisitet og administrative irregulære status i Trinidad strukturerer hvilke type jobber de har tilgang til, hvilke arbeidsforhold, behandling og diskriminering de må godta for å beholde jobben, hvor mye de tjener og hvor mye kontroll/makt de har over egen tid. Hallet (2014) påpeker på samme måte hvordan staters kategorisering av migranter i ulike juridiske statuser er med både speiler og opprettholder etniske og rasistiske grenser og arbeidshierarkier (s.624). Venezuelanerne i Trinidad sin tvetydige og mindreverdige juridiske status i sammenligning med trinidadianske statsborgere plasserer dem i en sosial posisjon der arbeidsgivere kan utnytte deres sårbare økonomiske og juridiske situasjon ved å kreve mye og hardt arbeid for lite lønn (Mohan 2020, s.119).

Maktesløs over egen tid

«The tensions between ‘making a living’ and ‘making a life worth living’ (...)» (Harvey & Krohn-Hansen 2018, s.17)

På et av asylmottakene til organisasjonen jeg jobbet i var det igangsatt et byggeprosjekt i samarbeid med en lokal landeier. Det skulle bygges et hus for nyankomne sårbare venezuelanske familier. På byggeplassen var det ansatt en gjeng unge venezuelanske menn og jeg dro ofte til denne byggeplassen og deltok også i noe av arbeidet med å male, beise, hakke og flytte jord. Etter noen dagers arbeid med hakka var jeg helt ødelagt, sår i hender, armer og rygg. De venezuelanske konstruksjonsarbeiderne ertet meg med at «dette har du ikke gjort ofte i Norge». De så meg antageligvis som en malplassert privilegert raring, men jeg fikk etter hvert følelsen av at de satt pris på selskapet mitt. I lunsjpausene, og når vi venta på transport vekk fra byggeplassen etter en lang dag, ble jeg ofte sittende og prate med arbeiderne om livene deres i Trinidad og situasjonen hjemme i Venezuela. Mange av dem hadde kone, barn og annen familie hjemme i Venezuela som de ikke hadde sett på flere år. Men de fikk sendt penger hjem, det var det viktigste. Her i Trinidad var det jobb, jobb og mer jobb. Ofte 12 timer dagen, 7 dager i uka. Det var ikke annet å gjøre her enn å prøve å tjene nok penger til husleie, strøm, internett, mat for så å sende det som er igjen til de der hjemme i Venezuela som avhenger av en for å kunne spise, kjøpe medisiner og lignende.

Nødvendigheten av å jobbe så mye som mulig, kombinert med dårlige arbeidsforhold og lavt lønnede jobber, gjør at mange venezuelanske migranter i Trinidad mister makt over egen tid. Et spørsmål jeg ofte stilte under intervjuer var om folk hadde mange venner her blant andre venezuelanere eller lokale trinbagonianere, om de hadde tilfredsstillende sosiale liv. Selv om en del svarte at ja det hadde de, var det også svært mange som påpekte at de rett og slett ikke hadde tid til venner og sosiale sammenkomster. Jobbene deres tok opp for mye tid. Og jobbe måtte de jo, det var derfor de var her. Holmes (2007) sin modell av det sosiale hierarkiet av arbeid på gården i California viser nettopp dette. Dess lenger ned en befinner seg i arbeidshierarkiet dess mindre makt og påvirkning har en på egen tid. Det samme gjelder for mange venezuelanere i Trinidad. Min gode nabo Alfredo fortalte meg:

«Jeg har bodd her i fire år og jeg har bare vært på stranda to ganger. Og her er vi på en karibisk øy. Stranda er rett der. Jeg har ikke hatt tid. Jeg bare jobber» *Tengo cuatro años aqui y solo fui a la playa dos veces. Y aqui estamos en una isla caribeña. La playa esta alli no mas. No he tenido tiempo. Solo estoy trabajando]*»

Jeg ble ofte fortalt at det var vanlig for venezuelanerne med arbeidsdager fra 10-18 timer, 6-7 dager i uka enten fordi arbeidsgivere krevde det, eller fordi de så seg nødt til å jobbe flere jobber for å få økonomien til å gå opp i Trinidad og samtidig sende penger hjem til de som avhenger av en hjemme

i Venezuela. Beatriz fortalte om hvordan hun jobbet 10 timer 5 dager i uka og i helgene sto hun opp tidlig, lagde empanadas og gikk ut for å selge på gata: «Det er mye jobb og det gjør så vondt å gjøre det, men jeg må ta vare på barna mine. Jeg gjør det for dem [Lo hago por ellos].».

En kollega i organisasjonen jeg jobbet, den 36 år gamle Rosa, fortalte om kjæresten sin som jobbet som konstruksjonsarbeider og sikkerhetsvakt 6 dager i uka. På dagtid konstruksjonsarbeider, på kvelden og natta som sikkerhetsvakt på det samme området. Rosa var frustrert og hadde klagd til han at han fordi han aldri var hjemme og ikke tok del i livet til deres 2 år gamle datter. «Du kommer ikke til å bli kjent med dattera di! [*No vas a conocer a tu hija!*]» hadde hun sagt til han i en krangel. Men han hadde svart henne at han måtte jo jobbe. Hvis han ikke jobber nå, kan han ikke sende penger hjem til Venezuela eller skape en lovende fremtid for dattera deres i Trinidad.

Arbeid i utelivsbransjen og KOVID-19

I sentrum av hovedstaden i Port of Spain er det fullt av barer, de fleste av dem bemannet av venezuelanere. I en av disse barene traff jeg den 21 år gamle bartenderen Francisca, en ung mor som hadde dratt til Trinidad for å tjene penger. Den lille 3 år gamle sønnen hennes var igjen hjemme i Venezuela. Hun fortalte meg;

«Jeg gråter hver dag når jeg står opp og vet jeg må jobbe igjen. Jeg er sliten. Her i baren bryr ikke sjefen seg om oss. Han får oss til å jobbe hele dagen, han ansetter ikke flere fordi han ikke vil bruke mer penger. Dermed må vi jobbe hele dagen for ellers er det ingen her. Om vi ikke passer på baren får jeg sparken. Men det er verdt det, jeg må jobbe. I går fikk jeg bilde av sønnen min i Venezuela som smilte og spiste god mat etter jeg hadde sendt penger hjem.»

Francisca fortalte videre hvordan hun i sin forrige jobb i en annen bar hadde fått kronisk vondt i beina og ryggen etter 18 timers skift 7 dager i uka, gående og stående på gulvet. Eksempelet viser til hvordan den sosiale posisjonen i arbeidshierarkiet de venezuelanske migrantene får på Trinidad med lange arbeidsdager får negative konsekvenser for den psykiske og fysiske helsa deres.

Da regjeringa i Trinidad & Tobago innførte nedstengning av barer, sosial distansering og portforbud i mars 2021 som tiltak mot KOVID-19 viruset, ble de venezuelanske migrantene hardt rammet. Bolivar Duerto (2021) skriver at mange av venezuelanerne som jobbet i barer, restauranter, som vaskehjelper, gateselgere og lignende mistet den verdifulle inntekten sin og dermed også mulighet til å betale leie til sine huseiere. Dette førte til prekære boforhold for mange venezuelanere da mange måtte mistet sine boliger og måtte bo sammen i overfylte leiligheter. Støttetiltak som regjeringa i T&T implimenterte for å kompensere for de strenge KOVID-19 tiltakene og dermed tap av inntekt, ekskluderte de venezuelanske migrantene, selv om det ble allokert noe økonomiske ressurser til veldedige organisasjoner (ibid. s, 2).

En dag jeg var sammen med den tidligere nevnte Waraoen Ernesto og familien hans, hadde han sendt en av nevøen sine ut med 800 TT\$ (ca. 117 USD) i kontanter for å handle inn mat til ukene fremover. Noen timer seinere kom nevøen tilbake tomhendt og fortalte han hadde blitt stoppet på veien av politiet og bøtelagt 900 TT\$ for å ikke ha på påbudt munnbind. Nevøen mente han bare hadde blitt stoppet fordi han så ut som en venezuelaner. Han hadde ikke annet valg enn å betale politiet det han hadde. Bolivar Duerto (ibid.) skriver at flere og hyppigere politikontroller på gata har ført til flere arrestasjoner, bøter og en økende xenofobisk stemning blant lokalbefolkningen da «irregulære» migranter ble sett på som smittebærere.

Etnisitet og symbolsk vold

Etnisitet som ideologi

Som Fredrik Barth (1969) har lært oss får oppfatninger om etnisitet betydning innenfor en gruppe når den er i kontakt med andre grupper. Fra et antropologisk (eller hvilket som helst) perspektiv kan ikke etnisitet sees på som biologiske, kulturelle, psykologisk eller sosiale iboende egenskaper en gruppe deler. Dette kan ende i grove generaliseringer, kulturell essensialisme og i verste fall rasisme. Heller bør en se på etnisitet som en sosial prosess, en sosial realitet som blir 'gjort viktig' i møte med 'de andre' en definerer seg i kontrast til. På denne måten kan en se på etnisitet som et ideologisk konstituert fenomen (Eriksen 1992a, s.481) som både har konsekvenser for skapelse av mening og politikk (Eriksen 1992b, s.50-51).

Philippe Bourgois (1989) i sin bok *Ethnicity at Work* skriver om sitt feltarbeid på en bananplantasje på grensa mellom Costa Rica og Panama. Han bemerker også at etnisitet er et ideologisk fenome. Symbolske markører på folk som kategoriserer dem og definerer deres plass i maktrelasjoner på plantasjonen full av diskriminering og økonomisk utnyttelse. Han er dermed interessert i relasjonen mellom oppfatninger om etnisitet og klasse (ibid., s.x). Lignende har jeg tidligere i dette kapittelet ved å skape en parallell til situasjonen Holmes (2007, 2013) beskriver, forsøkt å vise hvordan det på Trinidad har oppstått et arbeidshierarki der venezuelanerne blir ofre for diskriminering og utnyttning på grunn av deres 'irregulære', midlertidige og tvetydige juridiske status i tillegg til lite språklig kompetanse og trinbagonianske oppfatninger om etnisitet. Oppfatninger om etnisitet blant de lokale (Bourgois 1989), slik venezuelanerne blir kategorisert som *spanish* på Trinidad, essensialiseres ved at folk blir tildelt ulike «objektive» kvaliteter basert på deres «etnisitet» eller «rase» (s.x).

Bourgois (ibid.) nevner også at det største metodologiske problemet han møtte på under sitt feltarbeid og diskusjon rundt etnisitet og klasse, var «(...) *the extreme subjectivity of ethnicity as an object of study.*» (s.xi). Den venezuelanske konstruksjonsarbeideren Louis for eksempel, fortalte meg

hvordan han hadde utviklet et svært tett og kjærlig forhold med sin huseier og familien deres, at de var som hans «familie på Trinidad». Jeg hørte mange lignende historier fra mine venezuelanske informanter, hvordan de hadde skapt nære forhold til lokale trinbagonianere. Dette er viktig å ha i bakhodet når jeg nå snakker om oppfatninger av etnisitet og *symbolsk vold*. Sosiale forhold og oppfatninger rundt for eksempel etnisitet er alltid nyanserte og mangfoldige, som også gjør det til et metodologisk vanskelige fenomen å studere.

Etnisitet på Trinidad & Tobago

Det sosiale hierarkiet i det trinbagonianske samfunnet er selvfølgelig annerledes enn det g beskrev tidligere fra Holmes (2007, 2013) sitt feltarbeid i California, USA. Det er utenfor min kunnskap, evne og denne oppgavens mål å gi noe fullstendig bilde av etnisitet og sosial stratifisering på øya (se for eksempel F. Braithwaite 1980, L. Braithwaite 1975, Esposito 2019, Eriksen 1992b, Mohan 2020, Kahn 2004, Reddock 1998, 2019), men jeg vil allikevel trekke frem noen eksempler fra trinbagoniansk litteratur som kan gi innsikter som kan være nyttige for å skildre venezuelanernes situasjon og diskusjonen rundt symbolsk vold.

Den trinbagonianske sosiologen Rhoda Reddock (2019) i sin artikkel *Competing Victimhoods: A Framework for the Analysis of Post-Colonial Multi-Ethnic Societies*, beskriver hvordan det i Trinidad, som et postkolonialt og multietnisk samfunn, finnes etniske og rasistiske konflikter med kontinuitet og opphav i den europeisk dominerte koloniale opplevelsen til borgerne. Fra disse koloniale konfliktene og maktrelasjonene har det oppstått forskjellige narrativ langs etniske linjer som omhandler gruppens forskjellige bidrag og offer til nasjonen, men også narrativ rundt lidelsen gruppene har vært gjennom. Historiske narrativ rundt for eksempel afrikansk slavearbeid eller indisk kontraktsarbeid former måten trinbagonianere ser på seg selv og de andre gruppene i samfunnet i tillegg til å brukes i politisk kamp om knappe ressurser (ibid., s.813-816). Shiva S. Mohan (2020) i sin doktorgrad, basert på feltarbeid blant venezuelanske migranter på Trinidad, argumenterer lignende for at denne postkoloniale historiske konteksten og tilknyttede oppfatninger rundt etnisitet og rase også former trinbagonianernes syn på samtidens «andre»:

«Their narratives [venezuelanske informanter] conjure a T&T – Venezuela hierarchy, where Venezuelans are inferiorized and othered, while simultaneously being read as exoticized – as the paradoxical ‘exoticized other’. Embedded in this asymmetry and fraught gaze, is a projection of locals’ internalized insecurities and traumas that have shaped their racialized views of the ‘other’ and importantly, a presentation of the re-scripting and re-casting of the colonial gaze of difference onto Venezuelan migrants. » (ibid., s. 111)

Spanish

Den etniske klassifiseringen *spanish* har lang tradisjon på Trinidad og former også del av måten trinbagonianere prater om deler av egen befolkning og tradisjoner, særlig de knyttet til juletider (se Miller 2017, s.427). Begrepet blir ellers særlig brukt som et samlebegrep for sør-amerikanske og spansktalende folk. Jeg fikk et inntrykk av at trinbagonianerne definerer seg selv, til en viss grad, i motsetning til *spanish* folk og kultur. Landet har i dag større kulturell og økonomisk tilknytning til Nord-Amerika. Den store gruppen venezuelanere som har kommet de siste årene blir som oftest kategorisert som *Spanish*. På feltarbeid spurte jeg ofte venezuelanere om hva de tenkte og følte rundt bruken av begrepet *Spanish*. Beatriz forklarte det slik:

Beatriz: «Bare i år har jeg vært gjennom fire xenofobiske hendelser. Jeg vet ikke hvorfor, *pues*, jeg går inn i en taxi og jeg glemmer å spørre om taxien går utenfor ruta [*off-route*]. Sjåføren begynner da å fornærme meg; «jeg skjønner ikke hvorfor dere ikke drar fra Trinidad, det ene, det andre». Jeg sier «Men *señor*, hvis du ikke vil kjøre meg så slipp meg av ved terminalen, ingen problem [*no hay problema*]». Han begynner å snakke sint igjen; «Disse *spanish* bla bla, kom dere tilbake til landet deres». Jeg har måttet gå ut av taxien hvor som helst fordi jeg ikke orker det. De skriker til meg og det er forferdelig.»

Gaute: «Dette ville jeg spørre deg om, denne kategorien *spanish*. Hva føler du rundt det begrepet?»

Beatriz: «Dårlig, dårlig, fordi jeg snakker spansk [*español*], men jeg er ikke spansk [*española*]. Jeg er latina og venezolana. Hvis de sier, hvis du kaller meg *spanish*, «*spanish*» [sier det med rolig stemme], okey normalt. Men når de kaller meg «fuckin' *spanish*» ... Ok, du går på gata og så gjør de *smattelyd* [imiterer en nedlatende smattelyd vanlig på Trinidad] og sier «fuckin' *spanish*», det er forferdelig. Du føler deg ydmyka og tråkka på [*humillada y pisoteada*] og du føler deg forferdelig fordi de sier det ikke til deg i en bra kontekst (...) Jeg kjenner personer her fra Trinidad som kaller meg *spanish*, men det gjør ikke noe fordi de kaller meg *spanish* på en kjærlig måte [*de cariño*]. Men folka på gata de sier ikke «*spanish*» på en kjærlig måte.»

Gaute: «Dette skjer ofte altså? Når du går på gata?»

Beatriz: «Ganske ofte. Det har også skjedd at jeg snakker med en person over telefonen, for eksempel for å gjøre en jobb eller noe, og de ringer meg og snakker med meg på engelsk og alt er bra [*todo chevre*]. Og i øyeblikket vi møtes «Oh *spanish* ...» og der forandrer hele oppførselen seg [*y allí todo el trato cambia*].»

Beatriz uttrykker her hvordan begrepet *spanish* har en implisitt nedlatende konnotasjon som hun har opplevd som diskriminerende. Selv om hun ikke liker å bli puttett inn i dette samlebegrepet da hun poengterer at hun er venezuelaner, *latina* og ikke *spanish*, så har hun også en viss aksept for at begrepet brukes så lenge det tas i bruk på en «kjærlig måte». Det avhenger av konteksten og personen som bruker det. Hun har også merket seg hvordan folks behandling av henne forandrer seg til det verre når det går opp for folk at hun er *spanish*.

Normalisering

Holmes (2007, 2013) tar i bruk Bourdieus' konsept *symbolsk vold* for å skildre former for normaliserte, naturaliserte og internaliserte oppfatninger om grupper av mennesker og deres posisjon i arbeidshierarkiet på gården i California og i samfunnet slik beskrevet tidligere. Han skildrer hvordan maktrelasjoner mellom folk og konsekvensene av dem blir usynliggjort, tatt for gitt og vanskelige å problematisere fordi 'det er jo bare slik det er'. Bourdieu sitt konsept om *symbolsk vold* går ut på at vi opplever verden gjennom et «filter» vi anskaffer oss som medlemmer av samfunnene vi lever i. Filteret internaliseres og uttrykkes på ny av individene. Ettersom våre «filter» er resultatet av en akkumulasjon av den spesifikke sosial ordenen vi befinner oss i og deler med våre medmennesker, anerkjenner vi den også som naturlig ved at filteret bekrefter seg selv når vi handler og opplever innenfor den samme sosiale ordenen. (Bourdieu, 1998, Bourdieu and Wacquant 1992, i Holmes 2007, s.58) Maktrelasjoner som posisjonerer de forskjellige individene rundt om i samfunnet opprettholdes og forsterkes ved at arbeiderne oppfyller den sosiale ordenen og det følgende hierarkiet basert på hvilken etnisitet, språk, tilgang til dokumenter og statsborgerskap de har, for så å reproducere det. Om en tenker visuelt på det kan en se for seg en sirkelbevegelse der den sosiale ordenen og hierarkiet internaliseres av aktørene, blir anerkjent som normalt og naturlig gjennom interaksjon med den samme sosiale ordenen, for så å bli spilt ut til live igjen gjennom handling og posisjonering som er med på å opprettholde og sementere den sosiale ordenen. Slik blir individer og gruppers posisjon i arbeidshierarkiet og deres prekære arbeidsforhold normalisert og naturliggjort. Denne prosessen kan gjøre ulikhet, utnyttelse og lidelsene usynlig for aktørene og derfor vanskelig å utfordre (Holmes 2007, s. 60). Min nabo Alfredo fortalte meg da vi satt og røyka i bakgården en kveld:

«Trinis er veldig late [*flojos*], de liker ikke å jobbe. De røyker marijuana, jobber litt, også tar de seg en pause hver time når de føler for det. Venezuelanerne derimot jobber bra, vi jobber hardt [*trabajamos duro*]. Derfor vil Trinis alltid ansette oss. En jobb som en Trini bruker tre måneder på gjør vi på to uker.»

Lignende utsagn hørte jeg flere ganger fra mine venezuelanske bekjente i Trinidad i form av essensialiserte «objektive» karaktertrekk knyttet til etnisitet (Bourgois 1989, s.x), både om seg selv og *trinis*. Det ble fortalt at venezuelanere ofte ble foretrukket av arbeidsgivere i utelivsbransjen, i konstruksjon, i renhold fordi de er hardtarbeidende og effektive. I tillegg kan de arbeidsgiver betale dem lav lønn, trenger ikke å ha alle offisielle papirer på plass som en ellers må ha for å ansette lokale trinbagonianske statsborgere. Som tidligere skildret kan arbeidsgivere da kreve lange arbeidsdager under fysisk og psykisk krevende arbeidsforhold, et resultat av venezuelanernes tvetydige, irregulære eller midlertidige juridiske status hvor de ikke har tilgang til arbeidsrettigheter, mulighet til å klage eller anmelde. Dette kombinert med den ekstreme nødvendighet av å få tak i verdifull valuta for å finansiere egne liv og sende hjem til de der hjemme i Venezuela fører til en prekær og sårbar situasjon for mange

av venezuelanerne der deres posisjon i arbeidshierarkiet og forholdene som følger blir repetert og normalisert.

Ana, en venezuelansk dame som kom til Trinidad i 2016 på samme måte som Carmen, altså via en trinbagoniansk arbeidsgiver som organiserte reise, kost og losji mot arbeid i en restaurant og bar, fortalte hvordan arbeidsforholdene forverra seg etter det kom flere og flere venezuelanere. Lønna ble lavere, arbeidsdagen ble lenger og arbeidsforholda dårligere.

«Før var det veldig attraktivt å ha en latina jobbene i baren din her i Trinidad og en ble behandla bra og betalt mer. Trinis liker latinas. Men nå er det så mange her, så de trenger ikke lenger hente folk til å jobbe fra Venezuela. Det er så mange her allerede. Alle trenger penger og jobb». (sitat Ana, samtale).

De venezuelanske migrantenes prekære situasjon på arbeidsplassene rundt om i Trinidad virker å ha blitt normalisert og på sett og vis også usynliggjort i likhet med hva Holmes (2007) forteller oss om bærplukkerne på gården i California. Det oppstår en type arbeidsmarked der venezuelanske migranter blir posisjonert lavt i sjiktet på grunn av deres etnisitet, språkevne, tilgang til dokumentasjon og juridiske status. Et marked av utnyttning oppstår der arbeidsgivere kan tjene og spare gode penger på å ansette en venezuelaner fordi hen kan betale ut mindre lønn, kreve lange arbeidsdager og lett bytte ut personalet om det skulle oppstå konflikt mellom hen og den venezuelanske arbeidstakeren. Arbeidsgiver kan også slippe unna å gå gjennom normale rutiner for ansettelse, som tegning av kontrakt, betale pensjonspenger og ha andre juridiske papirer på plass. Som mine tidligere etnografiske eksempler viser, påpeker de venezuelanske migrantene hvordan denne prekære situasjonen, der en er i arbeidsgivers «nåde» og mister kontroll over egen tid, går ut over livskvalitet og helse.

Naturaliserte kjønnete stereotypier

Konseptualiseringen Holmes (2007, 2013) bruker om naturalisering av *symbolsk vold* kan være en måte for oss å få fatt på og forstå en dynamikk som ellers operer på det et svært subtile og diskursive plan og som ellers er vanskelig å ta tak i og diskutere. Som konseptet om symbolsk vold viser til, er strukturene som deler oss inn i forskjellige samfunnsgrupper og klasser, normaliserte, naturaliserte og internaliserte av samfunnsmedlemmene. De blir en del av hvordan vi ser og handler i verden på. Dette gjør 'volden' og lidelsen disse strukturene legger opp til, av symbolsk art mer enn fysisk. Men implikasjonene kan være svært fysiske for dem som befinner seg i den mottagende enden av denne volden slik jeg beskrev i den unge bartenderen Fransisca sitt tilfelle der hun sleit med helsa på grunn av lange og harde arbeidsdager.

Rosa og Marisol fortalte også hvordan de ofte ble spurt «hvor mye de koster?» av kunder da de jobbet som servitører og bartendere. Denne prostitusjonsstereotypien hørte jeg ofte når det var

prat om venezuelanske jenter i Trinidad. På en paneldebatt jeg var tilskuer til der en av offiserene fra migrasjonsenheten snakket, brukte hun denne stereotypien:

«Disse venezuelanerne kommer hit til Trinidad og vil ikke jobbe vanlige jobber [*decent jobs*]. De vil jobbe i barer, drive med kriminalitet og prostituere seg for *easy money* ... Dere snakker om at de skal jobbe i landbruket, men de vil ikke jobbe ute fordi de ikke vil at deres lyse hud skal bli mørk av sola ... Jeg får telefoner hele tiden fra bekymrede damer som mister ektemennene sine til disse venezuelanske damene.»

I en samtale med trinbagonianeren James som jobbet i en humanitær organisasjon, forklarte han hvordan det er en vanlig stereotypi i Trinidad at venezuelanske menn blir sett på som hardt arbeidende eller kriminelle (se også Peters & Berkeley 2021) og venezuelanske kvinner blir sett på som seksuelle objekter: «*You have this common stereotype of Venezuelan men as hard and cheap workers or criminals and Venezuelan women as sexual objects and prostitutes*». Han fortalte videre hvordan han mislikte forskjellige *soca-parang* julesanger (se Miller 2017), som når den populære *soca*-artisten *Baron* synger i et refreng hvordan han har lyst til å gifte seg med en *Spanish Woman*. James mente slike sanger bidro til en objektivisering og seksualisering av venezuelanske kvinner på Trinidad. Stereotypiene James presenterer er gode eksempler på hvordan oppfatninger av 'de andre' naturaliseres av samfunnsmedlemmene. På den ene siden blir venezuelanerne, plassert i et sosioøkonomisk hierarki som ser på dem som god og billig arbeidskraft. Deres prekære situasjon uten tilgang til rettighetene vanlige borgere er innehavere av, kan utnyttas. For det andre blir kjønnete stereotyper av spesielt venezuelanske kvinner grunnlag for forskjellige typer symbolsk og fysisk vold som seksuell objektivisering, trakassering, utnyttelse og misbruk på arbeidsplassen og utenfor (se Collins & Daly 2021, s.295). Mohan (2020) forklarer igjen dette «hyperseksualiserte blikket» på venezuelanske damer i Trinidad som rester av dyptgående koloniale diskurser rundt rase og seksualitet. Hun mener at eksotiseringen og begjæret etter kvinner med lysere hud reflekterer europeiske idealer, diskurser og oppfatninger rundt etnisitet og rase. Den seksualiserte diskrimineringen og volden som mange venezuelanske kvinner blir offer for på Trinidad kan for henne sees på som en kontinuitet av slike oppfatninger om etnisitet og rase (ibid., s.111).

En dag jeg satt på en bar i Port of Spain og snakket med min venn filosofen om en nyhetssak fra en avis jeg satt og leste om en venezuelansk jente som hadde blitt kidnappet, voldtatt og drept uttalte han:

«*The light skin woman has always been out of reach for the Trinidadian male. She has always been part of the elite, protected behind large fences, giving orders. Now that all of a sudden there is a bunch of venezuelan light skin girls in dire situations some Trinidadian males take advantage of that. They can get what before they could not have. Life is hard in the colonies man. We are still in it!*»

Om Mohan (2020) og filosofens analyse av situasjonen stemmer overens med virkeligheten vet jeg ikke. Det er heller ikke min intensjon å male trinbagonianske menn og kvinner som passive ofre for koloniale strukturer og ettervirkninger. Tvert imot møtte jeg på mange trinbagonianere som viste stor kunnskap og solidaritet med situasjonen venezuelanerne befant seg i og jobbet med å få politikere og andre lokale til å ta tak i den prekære situasjonen til migrantene. Jeg var vitne til stor omsorg, gjestfrihet og inkludering blant mange i den lokale befolkningen selv om dette ikke har vært fokus for min oppgave. Men det som for sikkert er en realitet, som kom frem gjennom samtaler og intervjuer med mine informanter, i lesning av lokal litteratur og avisartikler, er at mange venezuelanere blir utnyttet økonomisk og at det finnes former for *sosial vold*. Det finnes normaliserte og naturaliserte oppfatninger og stereotyper rundt om i det trinbagonianske samfunnet ovenfor venezuelanere som har endt og fortsetter å ende i diskriminering og fysisk vold.

Internalisering?

Holmes (2007) snakker om hvordan Bourdieus konsept om symbolsk vold inneholder en form for internalisering og medvirkning fra de «dominerte» sin side. En opplever ikke bare andre, men også en selv som tilhørende til spesifikke sosiale posisjoner og maktrelasjoner. Han fortsetter å snakke om hvordan de meksikanske bærplukkerne i California internaliserer sin sosiale posisjon ved en form for etnisk kroppslig stolthet som hjelper dem med å holde ut det krevende arbeidet, men som også er med på å reprodusere og opprettholde den strukturelle utnyttelsen de opplever (ibid, s.59). Jeg vil argumentere for at mange venezuelanske migranter i Trinidad, til en viss grad, har en lignende holdning til arbeid og på sett og vis internaliserer deres sosiale posisjon i arbeidshierarkiet på Trinidad. Flere ganger ble jeg fortalt av venezuelanere selv at de jobber hardt og mye fordi det ligger i deres kultur. Etter en samtale om hvordan venezuelanere har en annerledes arbeidskultur enn *trinis*, forklarte konstruksjonsarbeideren Louis meg det slik:

Louis: Fordi vi venezuelanere er, vi er naturlig, eller på en naturlig måte er vi kjøpmenn [*comerciantes*]. Hvis du selger billigere, selger du mer. Og dess mer du selger, dess mer penger tjener du. Det er problemet vårt, eller... Hvis vi jobber fortere, dess mer jobb gjør vi, og dess mer penger tjener vi.

Gaute: Jeg skjønner. En annen måte å tenke på arbeid. Men samtidig så er det mye nød, det er en stor nødvendighet og rundt det å tjene nok penger? For eksempel som du sier så må du sende penger til familien din [i Venezuela].

Louis: Akkurat. Nei nei, uavhengig av det. Vi har alltid vært sånn.

«Sånn er det å være migrant her i Trinidad», eller «sånn er venezuelanere, vi arbeider mye og hardt» og lignende uttalelser hørte jeg ofte blant mine informanter. Uttrykk for en selvfølgelig ovenfor den prekære situasjonen de befant seg i. På den andre siden er dette kanskje mindre en internalisering

enn en nøktern anerkjennelse av situasjonen de står ovenfor i møte med diskriminering og manglende juridisk trygghet. Venezuelanerne på Trinidad virker å være styrt av ekstrem nødvendighet; «*No hay mas querer para los Venezolanos. Solo hay la necesidad.*» [Det er ikke noe mer 'å ville' for venezuelanerne. Det er bare nødvendighet] fortalte en venezuelansk psykolog meg over en kaffe. En nødvendighet av å forlate hjemstedet sitt for å tjene inn utenlandsk valuta for å brødfø familien der hjemme eller lete etter nye økonomiske muligheter for seg selv. Det kan være fordi en føler en ikke kommer noen vei der hjemme, både økonomisk og eksistensielt (Hage 2003), eller at en gjør det som en form for overlevelsesstrategi fordi en vurderer det å bli på hjemstedet som mer risikabelt enn å dra (Holmes 2013, s.17-21).

I diskusjonen om *symbolsk vold* og *internalisering* har jeg kanskje begått hva Robbins (2013) kaller en fremstilling 'de andre' som lidende subjekter. Kanskje er det like viktig å påpeke hvordan de venezuelanske migrantene også jobber med stolthet og hevet hodet, finner alternative løsninger i møte med den vanskelige situasjonen i hjemlandet og deres prekære situasjon som arbeidere i Trinidad. «*Estamos aqui para trabajar y salir adelante*» [Vi er her for å jobbe og komme oss frem] sa Beatriz til meg en dag. Lidelse og strev trenger ikke være motsetninger og det blir selvfølgelig fortsatt viktig å skildre og påpeke de prekære forholdene som fører til lidelse. I sin tekst *Beyond the Suffering Subject: toward an anthropology of the good* skriver Robbins (2013) om hvordan han etter å ha beskrevet livene til sine informanter blant Urapmin-folket i Papua New Guinea fikk mange reaksjoner fra andre antropologer på at dette var folk som lidde (suffered). Men Robbins følte ikke at denne beskrivelsen stemte:

«I would sometimes reply that I did not think the Urapmin were sad or suffering so much as they were struggling, working to construct a liveable world on the other side of their experiences of contact and colonialism – experiences that made their previous way of life appear to them hopelessly inadequate.» (Ibid., s. 459).

På samme måte er det kanskje bedre å se på venezuelanerne som «strevende subjekter» i møtet med krisa i hjemlandet deres, nødvendigheten av å få tak i penger til seg selv og familien i møte med diskriminering på arbeidet og utenfor, i en mottagende stat(?) og befolkning som delvis ikke inkluderer dem. I likhet med Robbins, vil jeg si at mange av venezuelanerne jeg møtte ikke virket triste eller lidende, men heller jobbet og strevde med hevet hodet for å skape en ønskelig fremtid for seg selv og de der hjemme i Venezuela.

Avslutning

Som jeg presenterte i Del I er det lang historie av menneskelig bevegelse mellom Venezuela og Trinidad. Grensene er porøse og har alltid vært det. Samtidens bevegelse av urfolk og andre grensebeboere viser til hvordan dominerende naturaliserte oppfatninger av grenser kan dekonstrueres og denaturaliseres gjennom et blikk på andre alternative sosiale ordner. Nasjonalstatens hegemoniske orden utfordres av marginale aktører ved deres grensekryssing som ikke anerkjenner statens byråkratiserte grensepraksiser og ritualer som har som mål å overvåke og begrense flyten av folk. Dette er viktige refleksjoner en må forholde seg til som forsker da en ofte kan risikere å havne i en metodologisk nasjonalisme der utgangspunktet for forskningen blir nasjonalstatlige grenser og kategorier. I metodedelen prøvde jeg å vise til hvordan sosiale kategorier som «illegal» eller «irregulær» er problematisk terminologi nettopp på grunn at det innebærer at en tar disse kategoriene for gitt som analytiske enheter. «Problemet» fra et antropologisk ståsted, som De Genova (2002) påpeker, kan ikke være folk som beveger seg over nasjonalstatlige grenser, men heller staters politikk og praksis i møte med «irregulære» grensekryssere.

For å gi et innblikk inn i hva venezuelanerne migrerer fra skildret jeg deler av krisa i Venezuela gjennom mine informanternes fortellinger fra egne liv. Historiene fra Venezuela viser til en situasjon der folk strever med å få endene til å møtes i en kollapsende økonomi, utrygghet og økende politisk autoritet. Hyperinflasjonen og den uformelle dollariseringen av landets økonomi har gjort varer og tjenester utilgjengelige for mange som derfor søker til internett eller til utlandet for å få tak i verdifull internasjonal valuta. Kollapsende infrastrukturer, helsevesen og skolevesen gjør landet til et uattraktivt og utrygt sted å leve sitt liv. Mange, særlig de unge, føler at det ikke finnes noen fremtid for dem i Venezuela og at det å dra til utlandet blir den eneste måten de kan bevege seg opp og frem i livet. Jeg viste også hvordan den økonomiske krisa og den ekstreme nødvendigheten av å få tak i utenlandsk valuta gjør at venezuelanere blir tvunget til å ta store risikoer for å komme seg til for eksempel Trinidad & Tobago.

I Del II prøvde jeg å skildre situasjonen Venezuelanerne ankommer i Trinidad og la vekt på hvordan deres liv blir formet og strukturert av lokale juridiske rammeverk eller mangelen på nasjonal lovgivning med henhold til asylsøkere og flyktninger. En måte å studere dette på var å fokusere på de forskjellige typene dokumenter venezuelanerne møter og som blir deres direkte relasjon til nasjonalstaten Trinidad & Tobago. Jeg prøvde å vise hvordan den nasjonalstatlige grensen blir «fremført», reproduisert og skapt langt vekk fra grensenes opptegninger på kartet (Parker & Vaughn-Williams 2012). Dokumentene blir tillagt stor kraft med transformerende potensial gjennom den sosialt konstruerte meningen de tillegges. Men de er også åpne for multivokale tolkninger der meningen og

bruken av dem varierer fra kontekst til kontekst, fra person til person. De er åpne for manipulasjon og forfalskning og blir en måte for marginaliserte aktører, som migranter, å « snakke tilbake til staten på dens eget språk » (Abarca & Coutin 2018) for å oppnå ønskede effekter. Dokumentene kan fasilitere følelser av trygghet, slik diskusjonen rundt *Minister's Permit viste*, men er også av midlertidig art. De kan være en måte for staten å kontrollere, overvåke og sette en utløpsdato på migrantenes « lovlige » opphold (Hallet 2014). De blir en kilde til bekymring og frustrasjon om « å ha de riktige papirene » (Bendixen 2015) eller at dokumentene ikke blir respektert av for eksempel politiet, slik eksempelet med kortet fra *UNHCR viste* på grunn av kortets og tvetydige juridiske status.

Gjennom en utforskning av de venezuelanske migrantenes fenomenologiske tilstedeværelse på Trinidad har jeg prøvd å vise hvordan juridisk status og dokumenter skaper « juridiske kaster » av mennesker (Suarez-Navaz 1999) som gjenspeiler, skaper og opprettholder sosiale hierarkier og ulikheter i det trinbagonianske samfunnet basert på rase og etnisitet (Hallet 2014). Gjennom denne fenomenologiske tilnærmingen ble det klart hvordan migrantenes kropp og « måter å være i verden på » (Willen 2007) internaliserer en godt underbygget frykt og engstelighet i møte med den lokale befolkningens og statens « grenseblikk » (Khosravi 2010). Jeg viste hvordan migrantene finner alternative rom der de føler seg trygge og dele sosiale stunder sammen, men som også kan bli som fengsel, særlig for migrantbarna som ikke har tilgang til skolegang og som beskyttes av foreldrene og deres frykt for hva som kan skje med dem ute i samfunnet.

I Del III fokuserte jeg på arbeidsarenaen og skildret hvordan venezuelanernes tvetydige juridiske status kombinert med lokale oppfatninger rundt etnisitet og rase plasserer dem i et arbeidshierarki der de ofte blir ofre for lange arbeidsdager og harde arbeidsforhold som tærer på psyken og helsa. Jobbene venezuelanerne har tilgang til er som oftest lavstatus yrker hvor de blir økonomisk utnyttet og diskriminert av trinbagonianske arbeidsgivere som ser på dem som god og billig arbeidskraft. Et gjennomgående tema i samtalene med venezuelanerne var hvordan de følte seg i arbeidsgivers nåde, der de ikke hadde noen tilgang til arbeidsrettigheter eller muligheter til å klage. Arbeidsgiver kunne alltid bytte deg ut med en annen venezuelaner som trengte jobben.

Som komparativt eksempel og modell brukte jeg Seth Holmes (2007, 2013) sin etnografi fra en gård i California der arbeidernes etnisitet/rase/språk og statsborgerskap/dokumentasjon strukturerer og plasserer dem i arbeidshierarkiet og definerer de følgende maktrelasjonene. Jeg argumenterte for at arbeidshierarkiet i Trinidad, som i eksempelet til Holmes, er en speiling av de større ulikhetene i samfunnet. Jeg påpekte hvordan de venezuelanske migrantene på Trinidad mister kontroll over egen tid, muligheten til å reise og være med familien sin på grunn av deres arbeidssituasjoner og den ekstreme nødvendigheten av å tjene penger for å sende penger hjem til Venezuela. Jeg viste også

eksempler på hvordan kovid-19 og restriksjonene myndighetene i T&T satte i gang, gikk hardt utover den venezuelanske populasjonen på øya.

Videre koblet jeg den prekære arbeidssituasjonen venezuelanerne befinner seg i på Trinidad med en diskusjon rundt etnisitet og *symbolsk vold*. Jeg forklarte hvordan venezuelanere blir kategorisert som *spanish* og videre hvordan oppfatninger om essensialiserte kvaliteter blir knyttet til deres etnisitet i et konfliktfylt multietnisk landskap. Kjønnede normaliserte og naturaliserte oppfatninger og stereotyper rundt venezuelanske menn som hardtarbeidende, billig arbeidskraft og kriminelle, eller venezuelanske kvinner som seksualiserte objekter eller prostituerte er elementer i den *symbolske volden* som posisjonerer de venezuelanske migrantenes i et diskriminerende sosialt hierarki. Jeg tok opp en diskusjon rundt venezuelanernes egen internalisering av slike oppfatninger om etnisitet ved å vise til hvordan de selv uttrykte og viste en stolthet rundt det å arbeide lange og harde dager. Men jeg prøvde også å problematisere dette ved å påpeke at venezuelanerne ikke virket å være «lidende subjekter» (Robbins 2013) som passivt internaliserer diskriminering og sin sosiale posisjon. I stedet, av både nødvendighet, et ønske om å jobbe mye, tjene penger og komme seg opp og frem i livet, strevde mange seg gjennom sin vanskelige situasjon med hevet hode for å ta vare på seg og sine. Mange vil tjene seg nok penger til å kunne starte et nytt liv i Venezuela i håp om at landet og hjemmene deres forvandler seg til det bedre. Som Carmen sa til meg før hun skulle dra videre til Argentina: «El cuerpo esta aqui en Trinidad, pero el corazon sigue en Venezuela» [Kroppen er her i Trinidad, men hjertet fortsetter i Venezuela].

Litteratur

Abarca, G. A. and S. B. Coutin (2018). Sovereign intimacies: The lives of documents within US state-noncitizen relationships. *American Ethnologist* 45(1): 7-19.

Amnesty International (2022) Venezuela: Calculated repression: Correlation between stigmatization and politically motivated arbitrary detentions (February 2022). Available at:

<https://www.amnesty.org/en/documents/amr53/5133/2022/en/>

Allard, O. (2012). Bureaucratic Anxiety: Asymmetrical interactions and the role of documents in the Orinoco Delta, Venezuela. *HAU: Journal of Ethnographic Theory* 2(2): 234-256.

Barth, F. (1969). *Ethnic groups and boundaries: The social organization of culture difference*. Boston: Little, Brown and Co.

Bendixsen, S. (2015). "«Give me the damn papers!» Å vente på oppholdstillatelse." *NAT* 26(3-04): 285-303.

Bernard, H. (2011). *Research methods in anthropology : Qualitative and quantitative approaches* (5th ed.). Lanham, Md: AltaMira Press.

Bolivar Duerto, C. M. (2021). In Limbo: Survey of Impact of COVID-19 on Venezuelan Migrants in Trinidad and Tobago. *Journal of Refugee Studies*, 34(4), doi:10.1093/jrs/feaa094

Bourgois, P. I. (1989). *Ethnicity at work : divided labor on a Central American banana plantation*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Braithwaite, F. S. (1980). Race, social class and the origins of occupational elites in Trinidad and Tobago. *Boletín de Estudios Latinoamericanos y del Caribe*(28): 13-30.

Braithwaite, L. (1975). Social stratification in Trinidad: A preliminary analysis. Mona, Kingston, Jamaica: Institute of Social and Economic Research, University of the West Indies.

Bridglal, C. (2018) 'TT NOT REFUGEE CAMP'. Trinidad and Tobago Newsday (27. April), Available at: <https://newsday.co.tt/2018/04/27/tt-not-refugee-camp/> (accessed 13. May, 2022)

Carling, J., et al. (2013). "Beyond the insider-outsider divide in migration research." *Migration Studies* 2: 36-54.

- Carling, J. (2020) Remittances: eight analytical perspectives. in *Bastia, T. and Skeldon, R. (eds) Routledge Handbook of Migration and Development*. Abingdon: Routledge, 114-124
- Chaitraim, S. (2021) 'Tragedies at sea: Venezuelan migrants continue to flock to Trinidad and Tobago despite border closure. The Global Americans (30. April), Available at: <https://theglobalamericans.org/2021/04/tragedies-at-sea-venezuelan-migrants-continue-to-flock-to-trinidad-and-tobago-despite-border-closure/> (accessed 02 May, 2022)
- Collins, T. and R. Daly (2021). Reconstructing Racialised Femininity: Stories from Venezuelan migrant women. *Migration and Development* 10(2): 294-312.
- Coronil, F. (1997). *The magical state : Nature, money, and modernity in Venezuela*. Chicago: University of Chicago Press.
- Daniels, P (2022) 'Infant killed after coast guard opens fire on boat carrying Venezuelan migrants'. The Guardian (07. February) , Available at: <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/07/venezuela-immigrants-killed-trinidad-tobago-coast-guard> (accessed 13. May, 2022)
- De Genova, N. P. (2002). Migrant "Illegality" and Deportability in Everyday Life. *Annual Review of Anthropology* 31(1): 419-447.
- Dietrich Jones, N. (2020) The Venezuel-Trinidad and Tobago migration corridor. *Routledge Handbook of Migration and Development (1st Edition)*, 492-500.
- Bolivar Duerto, C. M. (2021). In Limbo: Survey of Impact of COVID-19 on Venezuelan Migrants in Trinidad and Tobago. *Journal of Refugee Studies*, 34(4)
- Boodram, K. (2019) ' Deport unregistered venezuelans, PM orders'. Trinidad Express (23. June) Available at: https://trinidadexpress.com/news/local/deport-unregistered-venezuelans-pm-orders/article_e71f3960-adb7-11e9-b26b-2bdde535c1b9.html (accessd 13. May, 2022)
- Døving, R. (2003). Fenomenet grensehandel - rasjonalitet mer enn galskap? *Grensehandel i sameland* (Vol. Nr 4-2003, Prosjektnotat (Statens institutt for forbruksforskning : trykt utg.)). Oslo: Statens institutt for forbruksforskning.
- Eriksen, T. H. (1990). Liming in Trinidad: the art of doing nothing. *Folk*, 32(1), 23-43.

- Eriksen, T. H. (1992a). Etnisitet, nasjonalisme og minoriteter : Begrepsavklaring og noen kritiske refleksjoner. *Internasjonal Politikk (trykt Utg.)*, 49 :1991 :4, S.479-488.
- Eriksen, T. H. (1992b). *Us and them in modern societies : Ethnicity and nationalism in Mauritius, Trinidad and beyond*. Oslo: Scandinavian University Press.
- Esposito, E. (2019). Callaloo or Pelau? Food, Identity and Politics in Trinidad and Tobago: *Linguistic Insights in Transcultural Tastes*: 43-70.
- Gershon, I. (2019). Porous social orders. *American Ethnologist*, 46(4), 404-416.
- Government of the Republic of Trinidad and Tobago (2019). 'New Gov't registration policy to benefit Venezuelans'. Available at <http://www.news.gov.tt/content/new-gov%E2%80%99t-registration-policy-benefit-venezuelans#.Yn5bRehShPZ> (accessed 02. May, 2022)
- Gupta, A. (1995). Blurred Boundaries: The Discourse of Corruption, the Culture of Politics, and the Imagined State. *American Ethnologist* 22(2): 375-402.
- Hage, G. (2005). A not so multi-sited ethnography of a not so imagined community. *Anthropological Theory*, 5(4), 463-475.
- Hallett, M. C. (2014). Temporary Protection, Enduring Contradiction: The Contested and Contradictory Meanings of Temporary Immigration Status. *Law & Social Inquiry* 39(3): 621-642.
- Haraway, D. (2003). *The companion species manifesto : Dogs, people, and significant otherness* (Vol. 8, Prickly Paradigm). Chicago: Prickly Paradigm Press.
- Harvey, P. and C. Krohn-Hansen (2018). "Introduction. Dislocating labour: anthropological reconfigurations." *Journal of the Royal Anthropological Institute* 24(S1): 10-28.
- Hasselberg, I. (2016). *Enduring Uncertainty: Deportation, Punishment and Everyday Life*, Berghahn Books.
- Herbert, C. (2021). More Venezuelans in Trinidad in the 21st century. *International Journal of Anthropology and Ethnology* 5(1): 15.
- Hernández-Carretero, María (2008) Risk-taking in Unauthorised Migration. MA thesis, Centre for Peace Studies, University of Tromsø

Hernández-Carretero, M., & Carling, J. (2012). Beyond "Kamikaze Migrants": Risk Taking in West African Boat Migration to Europe. *Human organization*, 71(4), 407-416. R

Holmes, S. M. (2007). Oaxacans Like to Work Bent Over": The Naturalization of Social Suffering among Berry Farm Workers. *International Migration* 45(3): 39-68.

Holmes, S. (2013). *Fresh fruit, broken bodies : Migrant farmworkes in the United States* (Vol. 27, California Series in Public Anthropology). Berkeley, Calif: University of California Press

Hunte, C. (2019) 'VISAS FOR VENES'. Trinidad Express (15. June), Available at:

https://trinidadexpress.com/news/local/visas-for-venes/article_6ca6d2c4-8f62-11e9-b306-df6498d67b55.html

(accessed 23. April, 2022)

International Organization for Migration (2021) Trinidad and Tobago – Monitoring Venezuelan Citizens

Presence, Round 4 (December 2021). Available at [https://dtm.iom.int/reports/trinidad-and-tobago-](https://dtm.iom.int/reports/trinidad-and-tobago-%E2%80%94-monitoring-venezuelan-citizens-presence-round-4-december-2021)

[%E2%80%94-monitoring-venezuelan-citizens-presence-round-4-december-2021.](https://dtm.iom.int/reports/trinidad-and-tobago-%E2%80%94-monitoring-venezuelan-citizens-presence-round-4-december-2021)

Keshavarz, M. (2019). *The Design Politics. The Design Politics of the Passport : Materiality, Immobility, and Dissent*. London, Bloomsbury Visual Arts: 101-109.

Khosravi, S. (2010). *'Illegal' traveller : An auto-ethnography of borders* (1st edition 2010. ed., Global Ethics).

London: Palgrave Macmillan.

Kissoon, C. (2020) 'T&T's borders closed to all'. Trinidad Express (01. March), Available at

[https://trinidadexpress.com/newsextra/t-ts-borders-closed-to-all/article_5061e42c-6b8b-11ea-8328-](https://trinidadexpress.com/newsextra/t-ts-borders-closed-to-all/article_5061e42c-6b8b-11ea-8328-3f8003c18b6f.html)

[3f8003c18b6f.html](https://trinidadexpress.com/newsextra/t-ts-borders-closed-to-all/article_5061e42c-6b8b-11ea-8328-3f8003c18b6f.html) (accessed 13. May, 2022)

Madden, R. (2010). *Being ethnographic : a guide to the theory and practice of ethnography*. London: SAGE.

Marcus, G. E. (1995). Ethnography in/of the World System: The Emergence of Multi-Sited Ethnography. *Annual Review of Anthropology* 24: 95-117.

Martin, N. (2021) 'Venezuelans try to beat hyperinflation with cryptocurrency revolution'. Deutsche Welle

(DW) (16. April) Available at: [https://www.dw.com/en/venezuelans-try-to-beat-hyperinflation-with-](https://www.dw.com/en/venezuelans-try-to-beat-hyperinflation-with-cryptocurrency-revolution/a-57219083)

[cryptocurrency-revolution/a-57219083](https://www.dw.com/en/venezuelans-try-to-beat-hyperinflation-with-cryptocurrency-revolution/a-57219083) (accessed 10. May, 2022)

Mauss, M. (1973). Techniques of the Body. *Economy and Society*, 2, 70-88.

Mauss, M., & Eriksen, T. (1995). *Gaven : Utnvekslingens form og årsak i arkaiske samfunn* (Vol. Nr 26, Cappelen's upopulære skrifter, Ny rekke). Oslo: Cappelen akademisk forl.

McClish, C. L. (2016). Good Liming in Trinidad: The Art of Doing Something. *Liminalities: A Journal of Performance Studies* Vol. 12, No. 4

Meer, P. and R. Fuchs (2021). The Trini Sing-Song: Sociophonetic variation in Trinidadian English prosody and differences to other varieties. *Language and Speech*:

Mohan, S. (2019). A 'Migrant Registration Framework': Counting Venezuelan Immigrants in Trinidad & Tobago.

Mohan, S. (2020) Navigating Islands' Political Geographies: The Case of the 'Maduro Migrations' from Venezuela to Trinidad and Tobago (2020). *Theses and Dissertations (Comprehensive)*. 2324.

Available at: <https://scholars.wlu.ca/etd/2324>

Miller, D. (2017). Christmas: An anthropological lens. *HAU: Journal of Ethnographic Theory* 7(3): 409-442.

Nakhid, R. and Welch, A. (2017) Protection in the absence of legislation in Trinidad and Tobago, *Forced Migration Review* 56(October): 42-44.

Parker, N., & Vaughan-Williams, N. (2012). "Critical Border Studies: Broadening and Deepening the 'Lines in the Sand' Agenda." *Geopolitics*, 17(4), 727-733.

Oliveros, A. (2021) 'Dollarization Can't Save the Venezuelan Economy'. *Americas Quarterly* (5. October)

Available at: <https://www.americasquarterly.org/article/dollarization-cant-save-the-venezuelan-economy/>
(accessed 15.05.2022)

OpenStreetMap contributors. OpenStreetMap database [PostgreSQL via API]. OpenStreetMap Foundation: Cambridge, UK; 2021 (accessed 16.05.2022). © OpenStreetMap contributors. Available under the Open Database Licence from: openstreetmap.org

Polanyi, K. (1962). *The great transformation*. Boston: Beacon press.

Pollard, A. (2009). "Field of screams: difficulty and ethnographic fieldwork." *Anthropology Matters* 11.

Reddock, R. (1998). "Contestations Over Culture, Class, Gender And Identity In Trinidad And Tobago: 'The Little Tradition'." *Caribbean Quarterly* 44(1/2): 62-80.

- Reddock, R. (2019). "Competing victimhoods: a framework for the analysis of post-colonial multi-ethnic societies." *Social Identities* 25(6): 809-827.
- Robbins, J. (2013). Beyond the suffering subject: Toward an anthropology of the good. *The Journal of the Royal Anthropological Institute*, 19(3), 447-462.
- Rosales, A. (2021). "Unveiling the power behind cryptocurrency mining in Venezuela: A fragile energy infrastructure and precarious labor." *Energy Research & Social Science* 79: 102167.
- Stampini, M. et al. (2021) Effect of Remittances on Food Security in Venezuelan Households. (Inter-American Development Bank) Available at: <https://publications.iadb.org/en/effect-remittances-food-security-venezuelan-households>
- Strønen, I. (2017). *Grassroots Politics and Oil Culture in Venezuela : The Revolutionary Petro-State* (1st ed. 2017. ed.). Cham: Springer International Publishing : Imprint: Palgrave Macmillan.
- Suárez Navas, L. (199) "La construcción social del "Fetichismo de los Papeles": Ley y identidad en la frontera sur de Europa." *Actas del VIII Congreso de Antropología Social* (4) 89-102
- Teff, M. (2019) Forced into Illegality: Venezuelan Refugees and Migrants in Trinidad and Tobago, Field Report. *Refugees International* (January), Available at: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Trinidad%2Band%2BTobago%2BReport%2B-%2BJanuary%2B2019%2B-%2B2.0.pdf>
- Tinker Salas, M. (2009). *The enduring legacy: Oil, culture, and society in Venezuela*. Durham [NC: Duke University Press.
- UNHCR - Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (2022) 'Asylum Seekers Rights'. Available at: <https://help.unhcr.org/trinidadandtobago/rights-and-duties/rights-of-asylum-seekers/> (accessed 13. April, 2022)
- Van Roekel, E. and De Theije, M. (2020), Hunger in the land of plenty: The complex humanitarian crisis in Venezuela. *Anthropology Today*, 36: 8-12.
- Willen, S. S. (2007). "Toward a Critical Phenomenology of "Illegality": State Power, Criminalization, and Abjectivity among Undocumented Migrant Workers in Tel Aviv, Israel." *International Migration* 45(3): 8-38.

Wimmer, A. and N. G. Schiller (2003). "Methodological Nationalism, the Social Sciences, and the Study of Migration: An Essay in Historical Epistemology1." *International Migration Review* 37(3): 576-610.

Yapur, N & Itriago Costa (2022). 'Venezuela's Maduro Announces 18-Fold Increase to Minimum Wage'.

Bloomberg (4. March). Available at: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-04/venezuela-s-maduro-announces-18-fold-increase-to-minimum-wage> (accessed 15.05.2022)